

Regeringens proposition

1979/80: 104

om vissa högskoleadministrativa frågor;

beslutad den 6 mars 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa förändringar av beslutsordningen för högskolan på grundval av förslag i betänkandet (Ds U 1979: 1) En decentraliserad högskola. Sammansättningen av regionstyrelserna föreslås bli ändrad så att antalet ledamöter minskas från 21 till 18. Därvid minskas antalet företrädare för allmänna intressen så att löntagarorganisationerna enbart kommer att representeras av de anställda inom högskolan. Ifråga om fördelningen av medel från anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser aviseras en särskild utredning. För universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) del anmäler föredraganden att han avser att föreslå regeringen att uppdraga åt UHÄ att belysa effekterna av ett besparingsalternativ på tre procent i samband med den belysning av effekterna av en besparing om två procent, vilket numera normalt åläggs myndigheterna i samband med anslagsframställningarna.

Slutligen föreslås att större justeringar av planeringsramarna under ett budgetår bör underställas regeringen eller den myndighet regeringen utser.

I propositionen föreslås att statistiken beträffande studerande och studieresultat för högskolan skall organiseras på ett enhetligt sätt som svarar mot den högskoleorganisation som infördes den 1 juli 1977. Förslag till riktlinjer läggs fram vilka bl. a. innebär att statistik skall kunna tas fram både lokalt och centralt vid statistiska centralbyrån (SCB). Det centrala studeranderegistret vid SCB föreslås bli minskat i förhållande till nu gällande ordning.

I propositionen föreslås statens psykologisk-pedagogiska bibliotek få en fortsatt självständig ställning direkt under regeringen. Lokalmässigt föror-

das att biblioteket inryms i lokaler inom f. d. skogshögskolans område i Frescati. Bibliotekets styrelse föreslås bli utsedd av regeringen samt därvid få ett utökat antal ledamöter och en breddad sammansättning. Slutligen läggs fram förslag om bibliotekets medelstillelning för budgetåret 1980/81.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1980-03-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Mogård, Åsling, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Holm, Boo, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om vissa högskoleadministrativa frågor.

1 Inledning

Sedan den nuvarande högskoleorganisationen infördes den 1 juli 1977 har ett fortsatt arbete bedrivits med att se över och komplettera de bestämmelser som reglerar verksamheten. Sälunda har främst befogenhetsfördelningen setts över av en sakkunnig. Frågor om dokumentation och statistik för grundläggande högskoleutbildning har utretts liksom frågan om vilken ställning statens psykologisk-pedagogiska bibliotek bör ha. I det följande behandlas dessa tre ämnen vart för sig. Under resp. avsnitt ges inledningsvis en närmare bakgrundsredogörelse och hänvisas till de bilagor som bör fogas till protokollet.

2 Föredragandens överväganden m. m.

2.1 Befogenhetsfördelning m. m. inom högskolan

2.1.1 Bakgrund

Genom beslut av regeringen våren 1977 uppdrogs åt riksdagsmannen Jörgen Ullenhag att – såsom sakkunnig i utbildningsdepartementet – göra en översyn av ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala myndigheter inom högskolan. I utredningsarbetet biträdades utredningsmannen av kanslichefen Berit Sandqvist-Örnberg och rektorn Lennart Andersson. De tre sakkunniga antog namnet decentraliseringsgruppen.

Decentraliseringsgruppen avgav den 8 januari 1979 rapporten (Ds U 1979: 1) En decentraliserad högskola. Rapporten har remissbehandlats och yttranden har avgivits av statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), uni-

versitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), Sveriges lantbruksuniversitet, regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion, regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion, regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion, regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion, regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion, regionstyrelsen för Umeå högskoleregion, universitetet i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm (KTH), karolinska institutet (KI), högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS), danshögskolan, dramatiska institutet, grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning, konsthögskolan, musikdramatiska skolan i Stockholm, musikhögskolan i Stockholm, scenskolan i Stockholm, universitetet i Uppsala, högskolan i Eskilstuna, Västerås, högskolan i Falun/Borlänge, högskolan i Gävle/Sandviken, högskolan i Örebro, universitetet i Linköping, högskolan i Jönköping, universitetet i Lund, högskolan i Växjö, högskolan i Kalmar, högskolan i Kristianstad, universitetet i Göteborg, Chalmers tekniska högskola (CTH), högskolan i Borås, högskolan i Karlstad, universitetet i Umeå, högskolan i Luleå, högskolan i Sundsvall/Härnösand, högskolan i Östersund, interimstyrelsen för statlig högskoleutbildning i Halmstad, interimstyrelsen för statlig högskoleutbildning i Skövde, decentraliseringsutredningen, lärartjänstutredningen, kommittén om enhetligt huvudmannaskap för högskolan, Stockholms läns landstingskommun, Uppsala läns landstingskommun, Södermanlands läns landstingskommun, Östergötlands läns landstingskommun, Jönköpings läns landstingskommun, Kronobergs läns landstingskommun, Kalmar läns landstingskommun, Blekinge läns landstingskommun, Kristianstads läns landstingskommun, Malmöhus läns landstingskommun, Hallands läns landstingskommun, Älvsborgs läns landstingskommun, Skaraborgs läns landstingskommun, Värmlands läns landstingskommun, Örebro läns landstingskommun, Västmanlands läns landstingskommun, Kopparbergs läns landstingskommun, Jämtlands läns landstingskommun, Västerbottens läns landstingskommun, Norrbottens läns landstingskommun, Solna kommun, Stockholms kommun, Uppsala kommun, Växjö kommun, Kristianstads kommun, Halmstads kommun, Göteborgs kommun, Skövde kommun, Örebro kommun, Västerås kommun, Falu kommun, Sundsvalls kommun, Umeå kommun, Luleå kommun, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges sjuksköterskelevers förbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF).

En sammanfattning av rapporten och av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 1 och 2*.

2.1.2 Allmänna utgångspunkter

I samband med högskolereformen 1977 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17 rskr 1975: 179, prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246) ge

nomfördes stora förändringar av administrationen av högskolan i syfte att föra ned besluten på en nivå så nära den berörda verksamheten som möjligt. En omfattande decentralisering genomfördes och regionala organ inrättades. De nya beslutande organen fick en sammansättning som var avvägd med hänsyn till högskolans samhällsliga betydelse och uppgifter. Statsmakternas beslut om den nya högskoleorganisationen baserades på ett omfattande utredningsarbete och remissförfarande.

I den allmänna debatten har den nya högskoleadministrationen, och då särskilt regionstyrelserna, tilldragit sig stor uppmärksamhet och intresse. Detta intresse är enligt min mening positivt och välmotiverat, eftersom en väl fungerande högskoleadministration är en förutsättning för att högskolan skall få den kvalitet vi eftersträvar. Administrationen är en av många viktiga komponenter i högskolesystemet.

Decentraliseringsgruppen har gjort en kartläggning av de befogenheter som ankommer på högskolemyndigheterna på resp. lokal, regional och central nivå. Efter diskussioner med företrädare för högskolan har gruppen framlagt förslag till vissa förändringar som gruppen anser motiverade på grund av svagheter i nuvarande ordning. Decentraliseringsgruppens arbete har huvudsakligen ägt rum under det första året av den reformerade högskolan. Gruppen framhåller därför att erfarenheterna av den nya organisationen är begränsade och att det nu inte är möjligt att helt utvärdera dess förmåga att utveckla utbildning och forskning i av statsmakterna önskad riktning.

Decentraliseringsgruppens förslag omfattas av stort intresse från remissinstansernas sida. Flertalet remissinstanser framhåller dock att tidpunkten för kartläggningen varit väl tidig för att några långtgående slutsatser skall kunna dras av resultatet. UHÄ framhåller bl. a. att det är väsentligt att inte aktualisera större organisatoriska förändringar, innan den nya organisationen fått en reell chans att fungera på avsett sätt.

Jag vill framhålla att högskolereformen började genomföras för mindre än tre år sedan. De erfarenheter som decentraliseringsgruppen tagit del av hänför sig till det första reformåret, då alla i verksamheten medverkande började söka sina nya roller. De erfarenheter vi nu har visar att högskoleorganisationen måste ges mer tid för att finna sina former. Det är därför naturligt att nu endast göra mindre förändringar i syfte att rätta till mera påtagliga brister. Jag vill också föreslå regeringen att för riksdagen anmäla samtliga mina förslag till förändringar av högskoleorganisationen även om de enskilda frågorna i och för sig inte kräver riksdagens medverkan. Jag finner det nämligen väsentligt att lämna riksdagen information om föreliggande förslag med hänsyn till det allmänna intresse som har knutits till den nya högskoleorganisationen.

2.1.3 Beslutsnivåerna inom högskolan

Mot bakgrund av en hypotetisk bild av högskolan år 1985 utvecklar

decentraliseringsgruppen sina principiella bedömningar av vilka beslutsnivåer som bör finnas inom högskolan i framtiden. Utgångspunkten för gruppens resonemang är synen på värdet av en decentralisering av beslutsfattandet så att besluten läggs så nära verksamheten som möjligt. Decentraliseringsgruppen ansluter sig härvid till det synsätt som anläggs av decentraliseringsutredningen (Kn 1975:01) i betänkandet (SOU 1978:52) Lägg besluten närmare människorna.

Decentraliseringsgruppen har övervägt tre modeller för beslutsnivåerna inom högskolan. Modell 1 skulle innebära en organisation utan UHÄ, modell 2 en organisation utan regionstyrelser och modell 3 den nuvarande organisationen med tre beslutsnivåer, en lokal, en regional och en central nivå. Decentraliseringsgruppen har funnit att såväl UHÄ som regionstyrelserna bör finnas kvar i den framtida högskolan med i stort sett oförändrad befogenhetsfördelning sinsemellan.

Bland remissinstanserna råder stor samstämmighet om att UHÄ måste finnas kvar som centralt ämbetsverk för högskolan. Endast några få yttranden går ut på att UHÄ bör avskaffas. Däremot finns en viss opinion bland remissinstanserna som vill se en avveckling av regionstyrelserna, därför att man anser denna nivå som en onödig mellaninstans. De som redovisar dessa åsikter är framför allt SFS och styrelserna för universiteten i Stockholm och Göteborg samt SAF. Majoriteten av remissinstanserna delar dock utredningsmannens uppfattning att det finns ett behov av alla tre beslutsnivåerna.

För egen del vill jag framhålla följande.

Syftet med högskolereformen var bl. a. att öka utbildningens tillgänglighet, att bredda och differentiera utbildningsutbudet och att demokratisera utbildningens organisation. En långt gående decentralisering av beslutsbefogenheterna genomfördes därför. I propositionen om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975:9) framhöll min företrädare att de regionala organen var avsedda att ha ett övergripande planeringsansvar för den grundläggande högskoleutbildningen inom regionen. Regionstyrelsernas planeringsfunktion skulle främst bestå av att medverka i utarbetandet av planeringsunderlag till ledning för regeringen, särskilt i fråga om utbildningsutbudet inom regionerna samt dess fördelning på högskoleenheter och anordnare av kommunal högskoleutbildning. Regionstyrelserna skulle också fördela medlen till lokala och individuella linjer samt till enstaka kurser på högskoleenheter. Vidare skulle det ankomma på styrelserna att ha det sammanhållande ansvaret för anknytningen mellan enheter med och enheter utan fasta forskningsresurser. På regionstyrelserna lades också vissa samordnande funktioner mellan högskoleenheter inom regionen och mellan högskolan och yrkes- och samhällslivet inom regionen. De uppgifter som lades på regionstyrelserna innebar delvis en decentralisering från den centrala nivån, dvs. från dåvarande universitetskanslersämbetet (UKÄ) och från regeringen. På det nya centrala verket

UHÄ lades uppgifter av samordnande karaktär på riksplanet i fråga om forsknings- och utbildningsresursernas inriktning och utveckling. I det nya verkets roll skulle även ingå att ge service och information till högskoleenheterna. Av remissyttrandena framgår att service och information från såväl UHÄ som regionstyrelserna betytt mycket för uppbyggnaden av de mindre högskoleenheterna under de senaste åren. Jag finner det naturligt att åsikterna kan gå isär i fråga om regionstyrelserna och deras arbetsuppgifter med hänsyn till den korta tid som de har varit i funktion. Åsikterna om regionstyrelserna var också delade vid tillkomsten av den nya högskoleorganisationen. Jag ansluter mig därför till den bedömning som decentraliseringsgruppen har gjort att det fortfarande bör finnas tre nivåer för planerings- och beslutsbefogenheterna inom högskoleorganisationen. Tiden är enligt min mening ännu inte mogen att göra en mer slutgiltig bedömning av den nuvarande beslutshierarkin inom högskoleorganisationen.

2.1.4 Den lokala nivån

Jag går nu över till de förslag som decentraliseringsgruppen har lagt fram beträffande den lokala nivån inom högskoleorganisationen.

Genom högskolereformen erhöll de enskilda enheterna för högskoleutbildning och forskning vidgade befogenheter och större handlingsfrihet i skilda hänseenden. Högskolestyrelserna gavs rätt att inom vida ramar besluta om utbildningens innehåll och organisation, om dispositionen av anvisade medel och om verksamhets- och arbetsformer i utbildningen och forskningen. Därtill gavs möjligheter för högskolestyrelserna att i sin tur till lokala nämnder m. fl. delegera beslutanderätt i de flesta ärendegrupper.

Decentraliseringsgruppen har kartlagt hur delegeringsmöjligheterna har tagits till vara inom högskolan och för sin del funnit att det behövs ytterligare information om dessa möjligheter. Genom att sprida kunskap om flexibiliteten hos organisationen bör man enligt gruppen kunna undanröja en del av dagens kritik mot högskolans byråkratisering och tungroddhet.

Flera remissinstanser ansluter sig till gruppens uppfattning att information om möjligheterna att delegera behövs för att motverka tendenser till "lokal centralisering" till högskolestyrelserna.

Jag anser att decentraliseringsgruppens kartläggning bör kunna tjäna som underlag både för ytterligare delegering inom den lokala högskoleorganisationen och för information till den personal som handlägger administrativa ärenden vid högskoleenheterna. Vidare räknar jag med att de som handhar personalutbildning i lämpliga former för vidare den kunskap som samlats inom detta område. I detta sammanhang vill jag också nämna den undersökning av möjligheterna till rationalisering och effektivisering vid högskoleenheterna som Statskonsult AB har i uppdrag att göra och vars resultat torde föreligga inom kort. I sammanhanget bör också påpekas t.ex. att högskolestyrelsen i Lund i sitt remissyttrande redovisat att en

översyn av den lokalt beslutade organisationen vid universitetet har påbörjats. Det ankommer på UHÄ och regionstyrelserna att vidta de åtgärder som fordras för att kunskap om olika lokala lösningar och överväganden i organisatoriska frågor skall förmedlas mellan högskoleenheterna.

Decentraliseringsgruppen har också undersökt möjligheterna att förenkla handläggningen av besvärssärenden och tillsättningsärenden. Gruppen, som hänvisar till att ett decentraliseringsarbete pågår inom utbildningsdepartementet, framför inte något förslag i detta hänseende men visar på möjligheter att förenkla handläggningen av besvärssärenden.

Relativt få remissinstanser har uttalat sig i fråga om handläggningen av besvärssärenden. Styrelsen för högskolan i Luleå har bl. a. framfört förslag innebärande att UHÄ i fråga om vissa tillsättningsärenden skulle vara sista besvärinstans i stället för regeringen. Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden i Umeå anser att tjänsteförslagsnämnderna också borde handlägga tillsättning av tjänster som extra universitetslektor, docent och forskarassistent. Lärartjänstutredningen (U 1977: 04) har framhållit att utredningen kommer att lägga fram förslag i fråga om tillsättningsordningen av lärartjänster.

Jag anser att det är angeläget att förenkla handläggningen av tillsättningsärenden. Som jag nyss har nämnt kommer ordningen för tillsättande av lärartjänster inom högskolan att behandlas i lärartjänstutredningens slutbetänkande som väntas föreligga inom kort. Vidare överväger en arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet möjligheterna att överflytta besvärsmål från regeringen till UHÄ. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om förenklningar av handläggningen av tillsättningsärenden i samband med ställningstaganden till förslagen från dessa utredningar.

Decentraliseringsgruppen föreslår att frågan om inrättande av antagningsnämnd skall decentraliseras från regionstyrelsenivå till högskolestyrelse. Förslaget tillstyrks av samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Jag biträder förslaget och avser att i annat sammanhang föreslå att bestämmelserna i högskoleförordningen ändras i detta hänseende.

Decentraliseringsgruppen har även föreslagit att mandattiden för prorektor skall förlängas från tre till sex år och därmed samordnas med mandattiden för rektor.

Förslaget har tillstyrkts av samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Även jag biträder förslaget och avser att i annat sammanhang föreslå en ändring av bestämmelserna av denna innebörd.

Decentraliseringsgruppen har även redovisat de problem som hör samman med att det f. n. saknas organ på lokal och regional nivå, som kan svara för samordnande planering av utbildningen inom de olika yrkesutbildningssektorerna. Gruppen lägger dock inte fram något förslag härom.

Olika uppfattningar redovisas i de yttranden som behandlar denna fråga. UHÄ anser att frågan om sektorsorgan måste ägnas ökad uppmärksamhet.

Jag vill i denna fråga framhålla att det enligt nuvarande bestämmelser är

möjligt för den högskolestyrelse som så önskar att inrätta beredande organ t. ex. för yrkesutbildningssektorer. I övrigt får den fortsatta utvärderingen av den nya högskoleorganisationen visa om det finns anledning till författningsändringar. Samtidigt vill jag dock påpeka att ett inrättande av sektorsvisa organ inte får innebära att linjenämndernas eller fakultetsnämndernas beslutsbefogenheter eller ansvarsområden inskränks.

Decentraliseringsgruppen har också behandlat några andra frågor som hänger samman med den lokala högskoleorganisationen men inte lämnat några förslag i dessa hänseenden.

Kritik har riktats mot att de gamla fakulteterna avskaffades som beslutande organ. Decentraliseringsgruppen visar att detta problem kan lösas inom högskoleförordningens ram.

Vissa remissinstanser, t. ex. matematisk-naturvetenskapliga sektionsnämnderna vid universitetet i Stockholm, anser att decentraliseringsgruppen avfärdat problemet för lätt, medan lantbruksuniversitetet ansluter sig till gruppens synpunkter. UHÄ redovisar förståelse för synpunkten att den vidtagna förändringen inneburit förluster från informations- och kontaktsynpunkt och har intet att erinra mot att fakultets/sektionskollegierna åter ges mera konkreta uppgifter under förutsättning att man bland de berörda lärarna bedömer att utbildningen och forskningen totalt sett skulle gagnas av det.

Jag har erfarit att kommittén (U 1979: 10) rörande forskarutbildningens och forskningens villkor i den nya högskolan kommer att belysa denna fråga ytterligare. Jag är därför inte nu beredd att förorda någon ändring i gällande bestämmelser. Jag vill, i avvaktan på förslag från nämnda kommitté, i likhet med decentraliseringsgruppen, erinra om att den fakultetsnämnd, som finner behov av att låta den grupp av lärare som enligt tidigare ordning ingick i fakultet sammanträffa, enligt nuvarande ordning kan göra detta på rådgivande bas.

Även frågan om att företrädare för allmänna intressen skall kunna ingå i förvaltningsnämnd behandlas av decentraliseringsgruppen, som dock inte har funnit skäl att lägga fram förslag till formaliserade regler om detta.

Vissa remissinstanser, bl. a. SFS och Stockholms läns landstingskommun, avvisar tanken på sådana formaliserade nämnder, medan UHÄ, TCO, regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion och universitetet i Lund och Linköping tillstyrker att förvaltningsnämnder med allmänföreträdare inrättas.

Beträffande frågan om allmänrepresentanter i förvaltningsnämnd delar jag decentraliseringsgruppens uppfattning. Jag anser att tillräckliga skäl för en ändring av förvaltningsnämndernas sammansättning ännu inte förebärgats. Förvaltningsnämnd är ett organ som högskolestyrelsen kan besluta om att inrätta och till vilken styrelsen i så fall delegerar beslutanderätten i vissa frågor. Om förvaltningsnämnderna ges en med högskolestyrelserna

likartad sammansättning kommer de i verkligheten att bli en dubbling av styrelsen vilket riskerar att bygga in kompetensvister i organisationen.

Decentraliseringsgruppen tar också upp vissa problem som har iakttagits i samband med linjenämndernas arbete. Man menar här att företrädare för yrkeslivet haft svårigheter att delta i och påverka detta arbete. Decentraliseringsgruppen har även fått förslag om att man lokalt skall få bestämma linjenämndernas sammansättning.

Vissa remissinstanser har framfört önskemål om mer tid för utbildning av företrädare för yrkeslivet som skall delta i linjenämndsarbetet.

För min del finner jag att de initialsvårigheter som på vissa håll iakttagits i fråga om linjenämndsarbetet delvis bör kunna lösas genom information och intern utbildning. Jag förutsätter att linjenämndernas ekonomiska ansvarsområde ingående kommer att behandlas i dessa sammanhang. Från många håll omvittnas att arbetet i linjenämnderna gett positiva resultat för utbildningen och att intentionerna bakom linjenämndernas tillkomst har kunnat förverkligas. Vidare har jag erfarit att frågor om yrkeslivsrepresentationen i linjenämnderna har studerats i UHÄ:s reformuppföljningsprogram och jag förutsätter att UHÄ vidtar eller aktualiserar de åtgärder detta kan ge anledning till.

Decentraliseringsgruppen har även behandlat vissa anslagsfrågor. Gruppen anser att medel till internationalisering av utbildningen, till stöd- och innovationsåtgärder och till lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete borde kunna föras samman med övriga medel för grundläggande utbildning under sektorsanslagen, men lägger inte fram något förslag i denna riktning.

Några remissinstanser ansluter sig till decentraliseringsgruppens syn på medelsanvisningen för berörda ändamål.

Jag är i detta sammanhang inte beredd att föreslå några förändringar i fråga om medelsanvisningen för angivna ändamål. Dessa frågor bör beredas i samband med behandlingen av kommande anslagsframställningar. Jag vill i sammanhanget nämna att UHÄ anmält sin avsikt att i nästa anslagsframställning föreslå att medel för lokalt utvecklingsarbete i fortsättningen skall anvisas under sektorsanslagen.

2.1.5 Den regionala nivån

Indelningen av landet i sex *högskoleregioner* utgår från att universiteten skall vara centra i dessa. Regionerna skall tjäna som ett hjälpmedel för planeringen av utbudet av grundläggande högskoleutbildning. Decentraliseringsgruppen redogör för förslag till ändrad regionindelning samt synpunkter som går ut på att planeringsarbetet för Stockholms högskoleregion skiljer sig från motsvarande arbete för andra högskoleregioner. Gruppen framför inte några förslag vare sig i fråga om kompetensen för regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion eller om ändrad regionindelning.

Vissa remissinstanser behandlar avvikelserna mellan högskoleregionerna och andra planeringsregioner för samhällsliga verksamheter, t. ex. att

Kalmar län tillhör Linköpings sjukvårdsregion men inte dess högskoleregion.

Jag anser att planeringsinsatserna inom högskoleregionerna utgör ett viktigt led i arbetet med att få till stånd en väl fungerande bred decentralisering av den statliga verksamheten. Med hänsyn till att relativt kort tid har förflutit sedan indelningen i högskoleregioner gjordes anser jag i likhet med decentraliseringsgruppen att det ännu inte finns ett tillräckligt underlag för att föreslå en ändrad regionindelning.

Jag har i det föregående uppmärksammat regionstyrelsernas viktiga uppgifter i planeringsarbetet för den grundläggande högskoleutbildningen. En av de centrala uppgifterna i detta sammanhang är regionstyrelsernas arbete med att fördela *medlen till lokala och individuella linjer och enstaka kurser* vilka anvisas under anslaget IX D 10.

Decentraliseringsgruppen har ingående behandlat den kritik som riktats mot regionstyrelsernas handläggning av medelsfördelningen till främst enstaka kurser. Kritiken går ut på att högskoleenheterna får del av fördelningsbesluten för sent för att kunna planera utbudet av kurser. Vidare anser flera lokala högskolemyndigheter att fördelningsbesluten är alltför detaljerade. Decentraliseringsgruppen ansluter sig delvis till de kritiska uppfattningarna och har övervägt tre olika modeller för att förändra beslutsordningen för fördelningen av D 10-anslaget. Gruppens tre olika modeller är följande:

1. Riksdagen fördelar anslaget direkt till högskoleenheterna på samma sätt som sektorsanslagen.

2. D 10-anslaget delas upp i två delar, en fast del och en rörlig. Utgångspunkten för denna fördelning är att många högskoleenheters bundna resurser finansieras ur detta anslag. Den fasta delen av anslaget skulle fördelas direkt av riksdagen, medan den rörliga delen skulle fördelas av regionstyrelserna till kurser som inte ingår i allmänna utbildningslinjer eller av andra skäl är bundna på grundval av riksdagens beslut om lokalisering.

3. Enligt den tredje modellen skulle riksdagen fördela medel till universitetet för här aktuella ändamål, medan regionstyrelserna skulle fördela medlen till övriga högskoleenheter och till den kommunala högskolan inom regionen.

Decentraliseringsgruppen föreslår – efter att ha övervägt de tre olika modellerna för beslut om fördelning av anslaget – att en utredning skall göras av detta problem, sedan viss tid har förflutit.

Remissinstansernas intresse har i stor utsträckning knutits till de förslag till fördelning av D 10-anslaget som decentraliseringsgruppen har diskuterat. Remissopinionen är här ganska splittrad. En stor del av remissinstanserna ansluter sig till förslaget om en särskild utredning, t. ex. UHÄ, statskontoret, RRV, regionstyrelserna för Stockholms, Linköpings och Umeå högskoleregioner, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, TCO och SACO/SR.

En annan grupp av remissinstanser ansluter sig till decentraliseringsgruppens modell 1. Till dem hör bl. a. SFS, regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion, universitetsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Linköping och Göteborg samt styrelsen för högskolan i Jönköping.

En mindre grupp remissinstanser, bl. a. regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion, anser att modell 2 bör övervägas.

För egen del får jag anföra följande. I prop. 1975: 9 om reformering av högskoleutbildning m. m. anförde min företrädare i fråga om de principer som borde gälla för lokalisering av grundläggande högskoleutbildning bl. a. följande:

”Enligt min mening bör principer för lokalisering av grundläggande högskoleutbildning nu läggas fast på grundval av U 68: s och U 68-beredningens förslag. En självklar utgångspunkt är härvid kraven att bredda och differentiera utbildningsutbudet, att öppna högskolan för nya grupper och att också i övrigt göra utbildningen mera tillgänglig.

Grundläggande högskoleutbildning – enligt den avgränsning jag förordat i det föregående – bedrivs f. n. i permanent form på ett trettiotal orter i landet, alltifrån universitetsorterna med ett omfattande och rikt varierat utbud av både utbildning och forskning till orter med bara någon enstaka utbildningslinje. I likhet med U 68-beredningen räknar jag med att permanent högskoleutbildning som i dag finns på en ort skall finnas kvar eller, om en förändring skulle bli aktuell i visst fall, så långt möjligt ersättas med annan jämförbar utbildning.

I debatten kring U 68-förslagen har man ofta talat om den föreslagna ”utlokaliseringen”. Detta ger intrycket att det skulle röra sig om flyttning till annan ort av befintliga enheter eller verksamheter, dvs. om en omlokalisering. En sådan kan givetvis bli aktuell i enskilda fall också inom högskoleutbildningens område. Det kan t. ex. erinras om att de senaste åren beslut har fattats om att veterinär- och skogshögskolorna skall omlokaliseras till i huvudsak Uppsala och Umeå. Vidare har vissa resurser inom sektionen för bergsvetenskap vid tekniska högskolan i Stockholm flyttats till högskolan i Luleå. Någon ”utlokalisering” av högskoleutbildning har emellertid inte föreslagits av U 68 och är, utöver de redan beslutade, enligt min bedömning f. n. inte heller aktuell.

Ett ökat tillvaratagande av de förutsättningar för att anordna högskoleutbildning som bl. a. den sociala och ekonomiska strukturen i olika regioner ger kan påtagligt stimulera den regionala utvecklingen. Enligt min mening underlättar det också den anpassning av det samlade utbudet av högskoleutbildning till nya behov i arbetslivet som jag ser som synnerligen angelägen. En förnyelse av utbildningen på universitetsorterna med deras omfattande resurser inom många områden är ett viktigt inslag i en sådan utveckling. Men det är uppenbart att i många fall andra orter har lika goda förutsättningar som universitetsorterna att med utgångspunkt i lokala resurser och arbetsmarknadsförhållanden utveckla nya utbildningsvägar. Ett

gott exempel på detta är den yrkestekniska högskoleutbildning som jag kommer att lägga fram förslag om i det följande. Som jag förut framhållit är det i första hand behov av utbildningar av detta slag – ofta kortare sådana – som bör tillgodoses i den fortsatta utbyggnaden.

Det finns sålunda enligt min mening tungt vägande skäl för att förlägga nyttillkommande grundläggande högskoleutbildning till orter utanför de nuvarande universitetsorterna”.

Utbildningsutskottet strök i sitt utlåtande 1975: 17 under att det för den närmaste perioden inte var fråga om att bygga ut den traditionella universitetsutbildningen och fortsatte:

”Utbyggnad av permanenta resurser för högskoleutbildning på orter som inte redan har sådana skall endast undantagsvis komma i fråga. Att utesluta möjligheten att förlägga traditionell universitetsutbildning till annan ort än nuvarande universitets- och filialorter skulle enligt utskottets bedömning å andra sidan innebära ett alltför kategoriskt ställningstagande”.

Tillgängliga uppgifter visar enligt min mening att regionstyrelserna i sin planering av utbildningen och fördelning av medel på högskoleenheter har följt de av riksdagen fastlagda principerna för utbildningens lokalisering. Det innebär bl. a. att universitetens totala resurser för grundläggande högskoleutbildning i stort sett har bibehållits sedan högskolereformen började genomföras med undantag för de ändringar av planeringstalen som har varit en följd av allmänna besparingsåtgärder. Jag utgår från att regionstyrelserna även i fortsättningen kommer att tillämpa riksdagens beslut på det sätt som de hittills har gjort. När det gäller medelstillelningen till högskoleenheterna inom anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser har såväl decentraliseringsgruppen som ett stort antal remissinstanser angett en rad problem och föreslagit en särskild utredning för att lösa dessa. Jag delar denna uppfattning och avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

Även regionstyrelsernas handläggning av fördelningen av de särskilda medlen till forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning behandlas av decentraliseringsgruppen, som dock inte lägger fram något förslag till förändrade regler för handläggningen.

Flera remissinstanser har kritiska synpunkter mot regionstyrelsernas fördelning av medlen till forskningsanknytning, särskilt de remissinstanser som vill avskaffa regionnivån.

Jag ansluter mig till de synpunkter på fördelningen av medlen till forskningsanknytning som decentraliseringsgruppen gör och finner för min del inte skäl att föreslå någon ändring av den nu gällande beslutsordningen.

Även *regionstyrelsernas sammansättning* behandlas av decentraliseringsgruppen. Gruppen föreslår att antalet ledamöter i regionstyrelserna minskas från 21 till 18 genom att antalet företrädare för allmänna intressen minskas från 14 till 11.

Remissopinionen är mycket splittrad i fråga om detta förslag. Enligt min mening är det angeläget att en fortsatt diskussion förs om regionstyrelsernas nuvarande utformning från främst två utgångspunkter. Den ena är att antalet ledamöter i regionstyrelserna är så stort att det kan ifrågasättas om deras funktion som styrelser blir tillfredsställande. Den andra är att trots styrelsernas storlek endast två av ledamöterna företräder verksamheten inom högskoleenheterna. Jag är medveten om att det förstnämnda förhållandet speglar det intresse för högskolan som finns inom regionerna. Jag anser i likhet med decentraliseringsgruppen att det dock bör vara möjligt att med bibehållande av de grundläggande principerna för regionstyrelsernas utformning ge dem en för styrelseuppgifter mera ändamålsenlig storlek. Detta bör ske genom att löntagarorganisationernas dubbla representation i styrelserna minskas. Dessa ingår för närvarande i styrelserna dels i egenskap av företrädare för allmänna intressen, dels som representanter för de anställda inom högskolan. Enligt min mening bör den sistnämnda formen av representation i regionstyrelserna vara tillräcklig.

2.1.6 Den centrala nivån

Jag övergår nu till de frågor som avser den centrala nivån.

Decentraliseringsgruppen har enbart studerat de centrala funktioner som ligger på UHÄ.

Flera remissinstanser uttrycker önskemål om att de centrala funktioner som nu åvilar SÖ i fråga om högskolan skall föras över till UHÄ.

Jag har erfarit att den skoladministrativa kommittén (U 1978: 17) inom kort kommer att avge förslag som berör bl. a. de uppgifter ifråga om kommunal högskoleutbildning som SÖ nu har. Regeringen kommer därför att i annat sammanhang ta ställning till frågan om en eventuell överföring av uppgifter från SÖ till UHÄ.

UHÄ fick genom högskolereformen en annorlunda central funktion än den som UKÄ hade haft. Denna förändring krävde en omställning inte bara av de anställda, som överfördes till UHÄ från UKÄ, SÖ m. fl. myndigheter, utan också av dem som tjänstgör på andra nivåer inom högskolan och som i vart fall inledningsvis efterfrågade eller förväntade sig samma typ av beslut eller initiativ från UHÄ som tidigare från UKÄ.

Decentraliseringsgruppen redogör för den kritik som riktats mot UHÄ för att inte uppfylla den nya roll som verket fått genom reformen. Gruppen menar dock att en del av de kritiska synpunkterna inte är berättigade utan beror på okunnighet om vilka funktioner UHÄ nu har. Decentraliseringsgruppen har däremot tagit fasta på den kritik som gäller ett påstått överdri- vet och olämpligt sektorstänkande och personalresursernas storlek.

Decentraliseringsgruppen föreslår att sammansättningen av *styrelsen för UHÄ* ändras så att planeringsberedningarnas ordförande i fortsättningen

inte blir självskrivna ledamöter av styrelsen. I stället föreslås att i styrelsen skall ingå universitetskanslern, planeringschefen samt en företrädare för skolväsendet, en för arbetsgivarna på den privata sektorn, en för arbetsgivarna på den kommunala och landstingskommunala sektorn, två för högskolan, tre för arbetstagarna i samhället och en för de studerande.

Remissopinionen är mycket splittrad i fråga om detta förslag. UHÄ betonar det stora värdet för styrelsens arbete av att planeringsberedningarnas ordförande också ingår i styrelsen och menar att detaljer i styrelsens sammansättning inte bör författningsregleras. Från flera instanser framförs synpunkten att det är för tidigt att nu göra någon principiell förändring av styrelsernas sammansättning.

För egen del anser jag att det finns både förtjänster och brister med den sammansättning som UHÄ:s styrelse nu har. Till förtjänsterna hör otvivelaktigt att planeringsberedningarnas ordförande tillför styrelsen sakkunskap genom att de tidigare deltagit i beredningen av styrelseärenden. Samtidigt ligger just däri en svaghet genom att de på samma gång som de är styrelseledamöter också företräder beredningarnas uppfattning i olika ärenden. Denna dubbla funktion kan leda till svårigheter för styrelsen att göra prioriteringar och avvägningar över fakultets- och sektorsgränser. De hittillsvarande erfarenheterna ger emellertid enligt min mening inte anledning att ändra sammansättningen av UHÄ:s styrelse på denna punkt. Jag har erfarit att UHÄ under den senaste tiden vidtagit vissa åtgärder på kansliplanet för att motverka en alltför stark sektorisering och underlätta behandlingen av övergripande frågor. Jag finner dock skäl att ta fasta på det önskemål som decentraliseringsgruppen framfört om fler representanter i styrelsen för verksamheten inom högskolan. Jag avser därför att föreslå regeringen att detta önskemål tillgodoses inom ramen för nu gällande regler när nuvarande mandatperiod för styrelsen går ut den 30 september 1980.

Decentraliseringsgruppen har också föreslagit en förändring av *planeringsberedningarnas sammansättning* med hänsyn till att viss kritik riktats mot att högskolan har för få företrädare inom beredningarna. Decentraliseringsgruppen föreslår att minst 12 av de 18 ledamöterna i planeringsberedningarna skall hämtas inom högskolan.

Även i denna fråga är remissopinionen mycket splittrad. Det har visat sig att det är svårt att inom ramen för nuvarande sammansättning på alla håll åstadkomma en ändamålsenlig representation för högskolans olika delar. Jag anser därför att en utveckling i den riktning gruppen föreslår successivt bör ske. När den nu löpande förordnandetiden för planeringsberedningarnas ledamöter utgår den 30 september 1980 avser jag därför att föreslå regeringen att andelen ledamöter hämtade inom högskolan ökas.

Decentraliseringsgruppen har föreslagit att UHÄ skall ges i uppdrag att redovisa ett alternativ som innebär en *reducering av verkets personalresurser* med tre procent under vart och ett av fem år.

Förslaget tillstyrks av ett stort antal remissinstanser. UHÄ anför för sin del att den aktualiserade treprocentiga nedskärningen under vart och ett av fem år – i förening med den omfördelning av personal som UHÄ bedömer som nödvändig för att förbättra insatserna i fråga om övergripande långsiktig planering – skulle medföra så stora svårigheter att upprätthålla en rimlig ambition i planeringsarbetet inom de olika planeringsberedningarnas områden att det meningsfulla i själva beredningsorganisationen starkt måste ifrågasättas.

För egen del får jag anföra följande. UHÄ redovisar redan nu, liksom övriga myndigheter, tvåprocentiga besparingsalternativ i de årliga anslagsframställningarna. Dessa alternativ har också i de två senaste budgetpropositionerna förordats av regeringen. Jag vill även erinra om att efter det att decentraliseringsgruppen hade lämnat sitt förslag har UHÄ i samband med riksdagens beslut i anledning av prop. 1978/79: 119 fått ökade uppgifter i fråga om forskningsplanering på riksnivå. Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas om det finns utrymme för en begränsning av ämbetsverkets resurser utöver vad som kan följa av generella besparingar. Jag kan dock ansluta mig till decentraliseringsgruppens förslag om att UHÄ skall redovisa ett alternativ innehärande en minskning av verkets resurser med tre procent under vart och ett av fem år. UHÄ bör kunna redovisa ett sådant alternativ i samband med att UHÄ i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 belyser möjligheterna av en tvåprocentig besparing i enlighet med regeringens allmänna anvisningar om myndigheternas anslagsframställningar. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag i denna fråga.

2.1.7 Samråd vid avvikelse från planeringsramar för grundläggande högskoleutbildning

Decentraliseringsgruppen har föreslagit att den skyldighet, som nu finns för högskolestyrelse, att vid större avvikelse från planeringsramen samråda med UHÄ, skall utgå.

Remissbilden är splittrad. UHÄ anser att den nuvarande bestämmelsen om samrådsskyldighet är principiellt olämplig och föreslår att en högskoleenhet skall ha rätt att på egen hand låta antalet utbudna nybörjarplatser på en viss linje avvika från den av statsmakterna angivna planeringsramen med högst 10 procent. Om större justeringar behövs bör de enligt UHÄ: s mening underställas regeringen eller myndighet som regeringen utser.

För egen del får jag anföra följande. Dimensionering och lokalisering av de allmänna utbildningslinjerna i högskolan fastställs av riksdagen. Allt efter de lokala förutsättningarna bör det emellertid vara möjligt för högskolestyrelserna att besluta om mindre justeringar uppåt eller nedåt vid beslut om antagningskapacitet i enlighet med UHÄ: s förslag. Enligt min mening är det dock inte befogat att ge högskoleenheterna större möjligheter att avvika från den planering av den grundläggande högskoleutbildningen som

riksdagen beslutat om. Jag biträder därför UHÄ:s förslag att större justeringar av planeringsramarna under ett budgetår bör underställas regeringen eller den myndighet regeringen utser.

2.1.8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den ändrade sammansättning av regionstyrelserna som jag har föreslagit.
2. godkänna den förändrade ordning för justering av planeringsramar som jag har förordat.

2.2 Dokumentation och statistik om högskoleutbildning

Jag har i dessa frågor samrått med statsråden Bohman, Dahlgren och Mogård.

2.2.1 Bakgrund

Utredningen (U 1975: 14) om studiedokumentation och statistik för högskolan tillkallades i samband med förberedelserna för den nya högskoleorganisation som trädde i kraft den 1 juli 1977. Bakgrunden var att en översyn av de olika systemen för statistik om studerande och studieresultat i fråga om grundläggande högskoleutbildning behövdes i och med att en ny och mer enhetlig högskoleorganisation infördes (jfr prop. 1975: 9 s. 486). Utredningen lade den 11 februari 1976 fram ett provisoriskt förslag rörande studiedokumentationssystem för högskolan. Den 11 mars 1976 beslutade regeringen att befintliga system skulle anpassas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Utredningen avgav den 1 juni 1979 betänkandet (SOU 1979: 47) Dokumentation och statistik om högskoleutbildning jämte specialbilagan Redovisning av behovsanalys (Ds U 1979: 6). Betänkandet och specialbilagan har remissbehandlats. En sammanfattning av betänkandet och av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 3 och 4*. Den 27 januari 1978 inkom utredningen till regeringen med en skrivelse jämte promemoria om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem. Promemorian har remissbehandlats. En avskrift av promemorian och en sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 5 och 6*. Utredningen avgav den 18 september 1979 betänkandet (SOU 1979: 80) Prognoser och arbetsmarknadsstatistik för högskolan. Detta betänkande remissbehandlas f. n.

Flertalet av de frågor utredningen tar upp i sitt huvudbetänkande om dokumentation och statistik om högskoleutbildning, och som jag för sammanhangets skull tar upp i det följande, är av den arten att beslut i dem bör fattas av regeringen eller de myndigheter regeringen bestämmer. Förutom resursfrågorna bör vissa frågor, främst sådana som rör själva organisatio-

nen för statistikproduktionen inom högskoleområdet, dock underställas riksdagens prövning.

2.2.2 Allmänt

I fråga om den tidigare och nuvarande högskolestatistiken vill jag i första hand hänvisa till utredningens redogörelse (betänkandet s. 15 ff och s. 47 ff). Jag vill dock nämna att högskolestatistiken fick en mer definitiv form efter beslut vid 1956 års riksdag genom kungörelsen (1956: 239) angående statistik över högre studier. Statistiken skulle omfatta alla utbildningar för vilka studentexamen i princip utgjorde inträdeskrav (jfr betänkandet s. 18–19).

Statistiska centralbyråns (SCB) högskoleregister omfattar därför i princip alla personer som under senare tid inskrivits för utbildning vid svenska universitet och högskolor. Registret innehåller personuppgifter som på olika sätt har att göra med personens egenskap av studerande. Sålunda finns uppgifter om inskrivning, närvaro och examina, vissa studieresultat, forskarutbildning, ansökning och antagning till spärrad utbildning, utbildnings- och yrkesplaner vid examenstillfället, arbetsmarknadssituationen viss tid efter examen m. m. Registret började föras som ADB-register vid början av 1960-talet. Även uppgifter som tidigare insamlats i SCB: s manuell högskoleregister (fr. o. m. 1937) har överförts till nuvarande högskoleregister om personen varit aktiv som studerande efter ca 1964. I enlighet med olika beslut av riksdag och regering under 1960-talet utvidgades successivt mängden av uppgifter som insamlades för varje studerande. Högskoleregistret innehåller därför generellt sett mer information om dem som varit studicaktiva under de senaste åren. Den senaste översynen skedde i samband med övergången till den nya högskoleorganisationen den 1 juli 1977. Utifrån högskoleregistret framställer SCB huvuddelen av den statistik rörande studerande vid universitet och högskolor som används för central utbildnings- och arbetsmarknadsplanering. Huvudkonsumenter av statistiken är myndigheter, arbetsmarknadsorganisationer, pressen och forskare. Uppgifterna utnyttjas vidare regelbundet för prognosverksamhet och av olika utredningar.

Det bör i detta sammanhang också påpekas att en viss systematisk lokal statistikproduktion efter hand kommit i gång vid i första hand universiteten och de tekniska högskolorna under 1970-talet.

Genom de överväganden och förslag som lagts fram av utredningen (U 1975: 14) om studiedokumentation och statistik för högskolan har det skapats förutsättningar för en allsidig bedömning av statistikfrågorna över hela högskoleområdet såvitt gäller den grundläggande högskoleutbildningen. Ett intryck som framkommer starkt både av utredningen och de avgivna remissvaren är att statistikfrågorna är mycket komplicerade och tekniskt svåra. Det tar lång tid att ställa om systemen. Därför bör man enligt min mening både sträva efter att hitta rimliga ambitionsnivåer och försöka nå fram till lösningar som kan vara hållbara under en längre tid.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att regeringen den 14 juni 1979 uppdrog till SCB och UHÄ att – med beaktande av vad som anförs i prop. 1978/79: 119 om vissa frågor rörande forskning och forskarutbildning – göra en översyn av statistiken över studerande i forskarutbildningen. Arbetet och därav föranledda resultat skall redovisas för regeringen.

Innan jag går in på mina överväganden och förslag vill jag som en bakgrund i korthet återge några karaktäristiska drag hos den högskoleorganisation som infördes den 1 juli 1977. Bl. a. har ett nytt system för planering av den grundläggande högskoleutbildningen byggts upp (jfr prop. 1975: 9. UbU 1975: 17. rskr 1975: 179, prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). Lokalisering och dimensionering av permanenta utbildningar, dvs. allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer, beslutas normalt av riksdagen efter förslag från regeringen. I anslutning därtill anvisas resursramar för verksamheten. För lokala och individuella linjer och enskilda kurser sker en regional och lokal planering inom ramar som fastställs av riksdagen. De lokala myndigheterna har stor frihet att inom tilldelade ramar besluta om utbildningens innehåll och genomförande. Samtidigt med de organisatoriska förändringarna genomfördes nya regler för behörighet och urval till grundläggande högskoleutbildning. Ett huvudsyfte med de nya tillträdesreglerna är att bättre ta till vara de reella förutsättningarna hos de enskilda att genomgå högskoleutbildning. De nya reglerna avses också medverka till en socialt jämnare rekrytering till högskoleutbildningen. Bl. a. har arbetslivserfarenhet givits meritvärde.

Inte minst i fråga om själva anslagssystemet förutsätts en samverkan eller dialog mellan centrala, regionala och lokala myndigheter. De av riksdagen beslutade ramanslagen beräknas och tilldelas för olika utbildningsområden med utgångspunkt i antagningstal eller årsstudieplatser. De lokala myndigheterna har sedan möjligheter att företa mindre jämkningar av antagningstalen med hänsyn till lokala omständigheter. Ett viktigt moment är att de lokala myndigheterna har att redovisa resultatet av verksamheten i sådan form att de anslagsbeviljande instanserna kan bedöma huruvida gällande mål och riktlinjer tillgodoses.

Anknytningen av den grundläggande högskoleutbildningen till samhällslivet i allmänhet är en viktig del av högskolereformen. Enligt högskolelagen skall utbildningen inom högskolan planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. Samma hänsyn skall tas när resurserna fördelas inom högskolan. När utbildningen planeras skall åtgärder vidtas som främjar att utbildningen kan ingå i en växling mellan studier och yrkesverksamhet, dvs. i återkommande utbildning (7 § högskolelagen (1977: 218)). Det är givet att en utbildningsplanering som avses främja återkommande utbildning måste bedrivas med hänsynstagande till arbetsmarknadsförhållanden och till hur olika delar av utbildningsväsendet förhåller sig till varandra. Anknytningen till arbetsmarknaden innebär också att bl. a. myndigheter som arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), skolöverstyrelsen (SÖ) och socialstyrelsen i sin verksamhet är beroende

av högskoleutbildningens dimensionering och av vilket antal studerande som fullföljer olika utbildningar. Även för parterna på arbetsmarknaden är dessa frågor av stort intresse.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera att planeringen av den nya högskolans verksamhet förutsätter kommunikation och samverkan dels mellan organ på olika nivåer inom högskoleområdet, dels mellan högskolemyndigheter och myndigheter i övrigt samt arbetsmarknadens organisationer. En slutsats som kan dras av dessa förhållanden är att en övergripande planering måste finnas för statistiken i fråga om studerande och studieresultat. Jag vill i detta sammanhang också framhålla att behovet av statistisk information om den högre utbildningen ofta gjort sig påmint även under tidigare skeden, särskilt i samband med större förändringar och reformer. Jag hänvisar härvidlag till utredningens redovisning (betänkandet s. 15–23).

Mot bakgrund av högskoleorganisationens uppbyggnad vill jag vidare först ange hur jag rent allmänt anser att statistikproduktionen för högskolan bör organiseras. En vägledande princip bör vara att de statistikbehov som följer av högskolans decentraliserade beslutsstruktur bör tillgodoses i första hand. Det gäller således att se till att de lokala och regionala organen snabbt får tillgång till sådan statistik som de behöver för att planera, genomföra och utvärdera utbildningen. De centrala organens behov av statistik är också väsentliga, vilket jag återkommer till i det följande, men tyngdpunkten i statistikproduktionen bör förläggas till de lokala enheterna. Detta åstadkoms bäst med hjälp av datasystem som de lokala myndigheterna själva förfogar över. Den uppbyggnad av lokala datasystem som skett vid ett antal högskoleenheter under 1970-talet i flertalet fall i samverkan med universitets- och högskoleämberget (UHÄ), tidigare universitetskanslersämbetet (UKÄ), har därför varit mycket väsentlig och innebär att det har skapats helt nya förutsättningar för statistikproduktionen. Strävandena att decentralisera verksamheten inom högskolan kan således slå igenom även på detta område.

En annan huvudprincip bör vara att den helhetssyn på högskoleutbildningen som kännetecknar högskolereformen skall styra utformningen av grunderna för högskolestatistiken. Man bör således vid uppbyggnaden av statistiksystemen förutsätta att alla utbildningsområden skall kunna ges en likvärdig statistisk belysning. I annat fall riskerar man att bygga in konserverande moment. Jag ansluter mig således till utredningens ståndpunkt att den skillnad i fråga om statistisk belysning som tidigare rått mellan olika utbildningar måste upphöra även om detta med hänsyn till de resurser som står till förfogande måste innebära en sänkt ambitionsnivå för den statistiska belysningen av vissa utbildningar. En annan sak är att man vid den löpande uppföljningen av utbildningar kan finna att olika områden behöver belysas i speciella avseenden. Jag vill inte utesluta att detta kan gälla områden för vilka den statistiska informationen är liten i förhållande till bl. a. den rörande den tidigare filosofiska utbildningen vid universiteten.

De förslag som utredningen lagt fram om högskolestatistikens innehåll, om hur den skall åstadkommas och om organisation för statistikproduktionen har till helt övervägande del vunnit stöd hos remissinstanserna. Avvikande ståndpunkter har förts fram bl. a. av SCB, som anser att det behövs ett mer omfattande centralt studeranderegister än vad utredningen föreslagit, och av Sveriges förenade studentkårer (SFS) som anser att det centrala individbaserade studeranderegistret inte alls behövs.

Statistikproduktionen liksom en stor del av den rena dokumentationen av uppgifter om studerande och studieresultat sker sedan en längre tid inom en stor del av högskolan helt eller delvis med hjälp av automatisk databehandling (ADB). De problem rörande risker för den personliga integriteten som är förenade med ADB-behandling av personuppgifter måste således beaktas i dessa sammanhang. Jag noterar med tillfredsställelse att de organ som i första hand bevakar integritetsfrågorna, dvs. datainspektionen och datalagstiftningskommittén (DALK), har godtagit utredningens förslag. För min del vill jag särskilt stryka under utredningens ståndpunkt att det allra viktigaste integritetskravet på ett personregister är att uppgifterna i registret är riktiga. Jag anser därför att, när man avgör omfattningen av den datorbaserade registreringen, gränserna bör sättas av de ekonomiska och praktiska möjligheter som finns att hålla uppgifterna i registren riktiga och aktuella. Jag får anledning att senare återkomma till denna aspekt. Dessutom bör man i integritetsfrågan självfallet beakta inställningen hos dem som kan komma att registreras (jfr 3 § datalagen (1973: 289)).

Utredningen har genomfört en omfattande och enligt min mening värdefull kartläggning av behoven av statistisk information om grundläggande högskoleutbildning. De informationsbehov som framkommit genom behovsinventeringen avser dels mer speciella frågor som de studerandes sociala bakgrund, återkommande utbildning, studerande enligt den s. k. 25: 4-regeln (5 kap. 25 § grupp IV högskoleförordningen (1977: 269)) netto-räkning av studerande i högskolan samt utländska studerande, dels mer allmänna statistikbehov rörande tillströmning, närvaro och utflöde. Kartläggningen utgör en utgångspunkt för utredningens förslag. Utredningen framhåller i anslutning till behovsinventeringen att det vore orimligt, och inom ramen för tillgängliga resurser även omöjligt, att planera en reguljär statistikproduktion som kan tillgodose alla angivna behov. En del remissinstanser, bl. a. SCB, har framfört kritik mot behovsinventeringen och har angett att denna borde ha genomförts på ett annat sätt. Det är enligt min mening uppenbart att behovsinventeringar av detta slag är förenade med stora problem eftersom det viktigaste kanske inte är att ange vilka behov som finns utan att göra en angelägenhetsgradering. Det bör i framtiden vara en uppgift både för de lokala och regionala myndigheterna och för UHÄ och SCB att genomföra behovsinventeringar i syfte att effektivisera statistiken inom ramen för de riktlinjer som kan komma att gälla.

Utredningens ståndpunkter beträffande vilken statistik som bör produceras bygger bl. a. på synsättet att den rutinmässiga insamlingen och bearbetningen av data rörande den grundläggande högskoleutbildningen bör organiseras med två syften. Dessa är att utgöra underlag för en fortlöpande tillhandahållen och översiktligt beskrivande statistik (löpande statistik) och att tillhandahålla urvalsramar för punktundersökningar av skilda slag. Jag ansluter mig till utredningens synsätt. Tekniken med urvalsramar för punktundersökningar innebär bl. a. att den löpande uppgiftsinsamlingen kan begränsas utan att viktiga statistikbehov behöver eftersättas. Detta är av stor betydelse ur integritetssynvinkel.

2.2.3 *Den lokala studiedokumentationen m. m.*

Med begreppet studiedokumentation avses den lokala bokföringen av uppgifter om de studerande och deras studieresultat. Enligt utredningen motiveras den lokala studiedokumentationen framför allt av behovet att kunna planera och administrera utbildningen lokalt och att kunna dokumentera enskilda studerandes studieresultat. Till den administrativa verksamhet som kräver studiedokumentation hör främst personalplaneringen och dispositionen av läroanstaltens lokaler och ekonomiska resurser för olika utbildningslinjer och kurser. Hit hör också löpande uppföljning av studieresultat. Studerande som godkänts i kurs eller annat utbildningsmoment har vidare rätt att få utbildningsbevis, vilket kräver att läroanstalten fortlöpande dokumenterar studieresultaten. Det händer också att utbildningsbevis förstörs eller förkommer eller att dess äkthet sätts i fråga. I sådana situationer är det viktigt att läroanstalten har dokumentation av vederbörandes studieresultat i behåll och kan bekräfta dem (betänkandet s. 33).

Utredningens förslag om den lokala studiedokumentationens innehåll finner jag väl avvägt (betänkandet s. 149–153). Jag avser att senare föreslå regeringen att meddela de föreskrifter som fordras beträffande den lokala studiedokumentationens innehåll.

Den lokala studiedokumentationen skall enligt utredningens förslag ligga till grund både för högskoleenheternas egen statistikproduktion och för inrapportering av uppgifter till ett centralt högskoleregister vid SCB. Jag ansluter mig till principen att den lokala studiedokumentationen skall utgöra grundvalen för den löpande statistiken. De data som lagras lokalt är tillräckliga för detta ändamål. Några särskilda data avsedda enbart för statistikproduktion behöver myndigheterna således inte samla in och ej heller rapportera till SCB för den löpande statistiken. Regeringen bör föreslå riksdagen att godkänna de principer jag här har förordat.

De lokala myndigheternas egen statistikproduktion bör kunna tillgodose ett stort antal lokala behov. Enligt utredningen bör de lokala myndigheterna själva bestämma vilken statistik som skall tas fram lokalt för lokala behov. Jag delar denna ståndpunkt. Samtidigt bör det påpekas att viss

lokal statistikproduktion kan vara nödvändig från rikssynpunkt. Jag återkommer till denna fråga sedan jag behandlat den allmänna avvägningen mellan centralt och lokalt producerad statistik.

2.2.4 Organisationen för högskolestatistiken

Utredningen har föreslagit att huvudkällorna för den centrala högskolestatistiken skall vara dels den lokala studiedokumentationen, dels ett centralt personregister. Det centrala personregistret innebär en fortsättning av det nuvarande högskoleregistret vid SCB. Förslag ges om vad det skall omfatta. Jämfört med vad som närmast före högskolereformen 1977 registrerades centralt om varje studerande vid de filosofiska fakulteterna innebär förslaget en avsevärd nedskärning. Studerande såväl på utbildningslinjer som på enstaka kurser föreslås ingå i registret. På bl. a. denna punkt har fyra av ledamöterna i utredningen reserverat sig. De anser att enbart studerande på utbildningslinjer skall ingå i det centrala registret.

Andra källor för belysning av förhållanden rörande grundläggande högskoleutbildning kan enligt utredningen vara longitudinella databaser rörande befolkningsurval samt särskilt genomförda enkäter. (Att en databas är longitudinell innebär att den består av uppgifter insamlade vid olika tidpunkter över en längre period om samma personer.) Beträffande enkäter framhåller utredningen vikten av att de tillfrågade får tydlig information om att deltagande är frivilligt.

När det gäller sättet att tillhandahålla statistiken framhåller utredningen att viss statistik kan tillhandahållas på en lägre nivå av tillgänglighet än som hittills skett. Vikten av att statistiken kommer fram snabbt framhålls. Vissa förslag ges av utredningen angående statistikpublikationernas uppläggning och distribution.

Belysning av social bakgrund har tidigare skett med hjälp av uppgifter som samtliga nybörjare obligatoriskt skulle lämna vid inskrivningen. Utredningen föreslår dels att undersökningar härom på längre sikt skall genomföras med tre till fem års intervall, dels att de skall genomföras på ett urval nybörjare som frivilligt besvarar en enkät för ändamålet. SCB har på utredningens tillskyndan genomfört en provundersökning.

Utredningens förslag i här berörda avseenden har till övervägande del vunnit remissinstansernas stöd. Som jag tidigare nämnt har dock SCB framhållit att ett mer omfattande centralt register behövs medan SFS anser att ett centralt register inte behövs. I denna fråga har UHÄ bl. a. framhållit att utvecklingen på det ADB-tekniska området medför att det på sikt kan antas bli möjligt att delvis ersätta uppgifterna i ett centralt högskoleregister med en samordnad bearbetning av lokala datorbaserade studiedokumentationsregister. Ett sådant system förutsätter enligt UHÄ att en större andel än f. n. av högskolans studerande ingår i sådana register. Det ställer också större krav på enhetlighet mellan de lokala registren och måste föregås av ett omfattande tekniskt utvecklingsarbete. UHÄ finner det därför inte

realistiskt att f. n. föreslå ett sådant registersystem som underlag för högskolestatistiken men är berett att medverka i fortsatt utrednings- och utvecklingsarbete med detta syfte.

För min del anser jag att utredningen lagt fram goda argument för sitt förslag till hur statistiken skall åstadkommas med olika permanenta register, longitudinella databaser och enkäter.

Jag anser således att ett centralt högskoleregister är nödvändigt även fortsättningsvis. De överväganden som lett mig fram till denna slutsats är följande. Det är mycket viktigt att det finns ett tillräckligt faktaunderlag för att man skall kunna bedöma hur högskolan i verkligheten fungerar i förhållande till intentionerna. Ett sådant faktaunderlag kan inte framställas enbart genom sammanställningar av lokalt producerad statistik. Statistiken måste nämligen kunna belysa vad olika grupper gör under en lång följd av år och vid olika utbildningsanstalter. Detta är av grundläggande betydelse för belysning av tillträdesreglernas effekter på lång sikt, inflöde, närvaro och utflöde beträffande högskolan, mönstret av återkommande utbildning, regionalpolitiska effekter, etc. Några andra praktiska möjligheter att tillgodose dessa behov än med ett centralt studeranderegister av den typ utredningen föreslagit finns enligt min mening inte. Det är nödvändigt att registret är individbaserat eftersom uppgifter om en och samma individ från skilda läroanstalter och olika tidpunkter måste kunna sammanföras till individen ifråga. Att ersätta det permanenta centrala registret med tillfälliga "centrala" register som åstadkoms genom sambearbetningar av lokala register är som UHÄ framhållit inte tekniskt möjligt annat än på sikt. Ett sådant förfaringssätt skulle dessutom leda till att de lokala systemen måste regleras och samordnas på ett sätt som enligt min mening inte är önskvärt. Dessutom vore det nödvändigt att ålägga de lokala myndigheterna att spara uppgifter på datamedium under väsentligt längre tid än de behöver för sina administrativa ändamål. Det sistnämnda är inte önskvärt ur bl. a. integritetssynvinkel.

Jag har emellertid förståelse för synpunkten att det finns potentiella risker för den personliga integriteten i samband med ett centralt personregister, även om detta är skyddat av sekretesslagen. Dessa risker är dock inte så betydande att man av den anledningen bör avstå från den statistik som endast kan produceras ur ett centralt register. I stället bör man noga överväga vilka uppgifter som skall ingå i det centrala registret.

2.2.5 Statistikens innehåll

Som framgått av vad jag har redovisat i det föregående kan utredningens förslag och remissyttrandena däröver läggas till grund för beslut om allmänna riktlinjer för hur statistiken bör åstadkommas. För den övergripande planering av statistiken, som jag tidigare angivit som nödvändig mot bakgrund av högskolans planeringssystem, fordras emellertid också en närmare precisering av innehållet i den statistik som bör finnas nationellt.

När det gäller den centralt producerade statistiken och därmed innehållet i det centrala registret ansluter jag mig till utredningens förslag (betänkandet s. 117–126) med några kompletteringar som jag nu vill redovisa.

Utredningen har bl. a. föreslagit att tillströmningsstatistik avseende nybörjarnas bakgrund i fråga om utbildning, arbetslivserfarenhet m. m. skall redovisas vart tredje eller vart femte år. Utredningen anser också att enkäter avseende den sociala bakgrunden bör genomföras med tre till fem års mellanrum. SCB har i sitt yttrande framhållit att undersökningar vart tredje till vart femte år inte är tillräckligt med hänsyn till SCB:s verksamhet med prognoser. Jag anser att treårsintervall kan vara en riktpunkt men att frekvensen bör kunna variera med hänsyn till behov och ekonomiska möjligheter. Tätare undersökningar kan t. ex. behövas i anslutning till större förändringar inom utbildningsväsendet. Å andra sidan bör det vara möjligt att sedan erfarenheter vunnits om aktuella förhållanden nöja sig med längre intervall mellan undersökningarna.

Utredningen har föreslagit att uppgifter om grund för allmän behörighet skall ingå i det centrala registret. I detta inbegrips ej uppgift om vilken gymnasielinje den studerande har genomgått. Enligt utredningen kan statistikbearbetningar avseende gymnasielinje göras som tillfälliga undersökningar.

SCB m. fl. har framhållit att detta är otillfredställande med hänsyn till önskemålet att följa olika gruppers studiemönster. Jag anser i anslutning till de allmänna motiv jag angett för det centrala registret att det är väsentligt att få en god statistisk belysning av hur studerandeströmmarna går från gymnasieskolans olika linjer in i och ut ur de olika högskoleutbildningarna. Därför bör uppgift om gymnasielinje lagras i det centrala högskoleregistret. Uppgifterna bör få hämtas från den lokala studiedokumentationen, antagningssystemen eller från det centrala gymnasierregistret. Datalagens föreskrifter skall därvid iakttagas.

En ytterligare fråga som jag anser bör tas upp till vidare övervägande är registreringen av uppgifter om studier i enstaka kurser. Utredningen har mot bakgrund av det stora intresset att studera hur ordningen med enstaka kurser fungerar i högskolan – bl. a. med avseende på återkommande utbildning – föreslagit att uppgifter om studier i enstaka kurser skall ingå i det centrala registret. Kurserna klassificeras i förslagsvis 12 angivna grupper. För varje termin rapporteras uppgift om närvaro inom grupperna. Vidare skall enligt utredningens förslag registrering ske av att den studerande slutfört enstaka kurser om sammanlagt minst 60 poäng varav minst 40 poäng inom någon av de 12 grupperna. Poängrapporteringen motiveras av behovet av utflödesstatistik med avseende på arbetsmarknaden (betänkandet s. 102, 110, 123–125).

I fråga om statistiken avseende utbildningen på enstaka kurser har åtskilliga synpunkter framförts av remissinstanserna. SÖ understryker vikten av att det centrala registret även omfattar studerande på enstaka

kurser. En klassificering i 12 grupper anser SÖ inte vara tillräcklig. Även socialstyrelsen varnar för en alltför grov klassificering i det centrala registret. Svenska kommunförbundet vill också ha en mer detaljerad utflödesstatistik än vad utredningen föreslagit liksom Centralorganisationen SACO/SR. UHÄ anser att det är nödvändigt att ta med de studerande på enstaka kurser i det centrala registret. Även Tjänstemännens centralorganisation (TCO) stryker under vikten av att en central registrering sker även av utbildningen i enstaka kurser. Landsorganisationen (LO) framhåller att det är viktigt att utflöde, innehåll, nivå och syfte beträffande enstaka kurser ges en översiktlig statistisk bild eftersom dessa kurser är avsedda att tillgodose en rad skilda utbildningsbehov. Regionstyrelserna har i sina yttranden till UHÄ framhållit att det centrala registret bör omfatta även utbildningen på enstaka kurser. Regionstyrelsen i Uppsala framhåller att det från regionstyrelsens synpunkt är av intresse att i det centrala registret kunna följa tillströmningen till de enstaka kurserna. Det är vidare enligt regionstyrelsen av värde att ur ett centralt register få översiktlig och enhetlig utformad statistik om tillströmningen till de enstaka kurserna. Att samla in motsvarande uppgifter från de lokala registren skulle bli ännu mer tids- och arbetskrävande. Regionstyrelsen i Stockholm framhåller bl. a. att statistik rörande enstaka kurser måste tas fram på sådant sätt att enstaka kurser inte får inta en omotiverat obemärkt roll när uppgifter om högskoleutbildning redovisas och diskuteras. Regionstyrelsen i Göteborg har i sitt arbete använt sig av hittills centralt producerad statistik och prognosmaterial. Detta material utgör ett värdefullt komplement till mer detaljerad lokal statistik. Regionstyrelsen anser att ett centralt register med individrelaterade uppgifter bör finnas där uppgifter om samtliga studerande inom grundläggande högskoleutbildning, dvs. även studerande på enstaka kurser ingår. Regionstyrelsen i Umeå anser att det behövs ett riktigt och väl dokumenterat statistiskt underlag rörande enstaka kurser, inte bara inom berörd region utan även från övriga landet för jämförande studier och bedömning av tendenser och kostnader. Regionstyrelsen stöder därför betänkandets huvudförslag. Invärningar mot central registrering av uppgifter om utbildning i enstaka kurser framförs av riksrevisionsverket (RRV). Samma ståndpunkt har statskontoret som dock anser att den centrala registreringen behövs under en övergångsperiod. SFS anser som tidigare nämnts att all central registrering av individuppgifter är onödig. Svenska arbetsgivareföreningen anser också att gruppuppgifter räcker centralt för enstaka kurser.

Jag vill för min del först peka på att huvudparten av de enstaka kurserna, uppskattningsvis ca 85 %, utgörs av kurser inom ämnen vid de tidigare filosofiska fakulteterna vid universiteten och högskolorna i Örebro, Växjö och Karlstad. Många studerande genomgår efter hand sådana kurser på ett sätt som liknar linjestudier. Detta gäller bl. a. ämnen som är endast sparsamt representerade inom utbildningslinjer som t. ex. flertalet humanis-

tiska ämnen. Vidare vill jag peka på det förhållandet att de enstaka kurserna är av grundläggande betydelse för återkommande utbildning och för utbildningens decentralisering i regional bemärkelse. Jag erinrar om vad jag har anfört i budgetpropositionen 1980 om återkommande utbildning (bil. 12 s. 370).

Jag anser att den princip som gällt sedan 1956 om att statistiken skall omfatta all högskoleutbildning bör tillämpas även fortsättningsvis för det centrala registret. För utbildning i enstaka kurser bör det kunna tas fram statistik som ger en belysning som är likvärdig med den för utbildning på linjer.

Detta innebär således att utbildningen på enstaka kurser bör omfattas av det centrala registret men att någon registrering centralt av uppgifter om enskilda enstaka kurser inte bör förekomma. Det bör bli fråga om någon form av översiktliga uppgifter. Med hänsyn till de förhållanden beträffande enstaka kurser inom de tidigare filosofiska fakulteterna som jag nyss berört skulle den centralt producerade statistiken bli starkt missvisande om den inte kunde ta hänsyn till utbildningen på enstaka kurser. Regionstyrelsernas yttranden pekar entydigt på att denna typ av utbildning bör ingå i det centrala registret. Det förhållandet att studier i enstaka kurser i många fall kan komma att bedrivas under olika tidsperioder och vid skilda högskoleenheter talar även för att uppgifterna bör ingå i det centrala registret.

För att åstadkomma en översiktlig central statistik rörande utbildningen på enstaka kurser bör för varje berörd studerande närvaro registreras varje termin som utredningen föreslagit. Registreringen bör även omfatta en uppgift om omfattningen av de kurser som avses med användning av intervallen 1–20 poäng, 21–40 poäng och mer än 40 poäng.

Vidare bör det registreras att den studerande slutfört enstaka kurser om sammanlagt minst 60 poäng. Jag återkommer i det följande till frågan om klassificeringen av kurserna.

Sammantaget innebär mitt förslag till centralt register – liksom utredningens – en väsentlig minskning av de uppgifter som skall införas i registret. Begränsningen av det centrala registret är nödvändig bl. a. av integritetsskäl. De praktiska och ekonomiska möjligheterna att hålla registrets innehåll riktigt och aktuellt medger enligt min bedömning inte ett mer omfattande centralt register än det jag föreslår.

Regeringen bör föreslå riksdagen att besluta att ett centralt studeranderegister skall finnas med i huvudsak det innehåll jag har angivit.

Det centrala registret blir enligt mitt förslag starkt begränsat framför allt vad gäller uppgifter om studieresultat och om studiernas omfattning (heltid/deltid) under terminerna. Detta innebär att flera viktiga statistikbehov får tillgodoses genom lokal statistikproduktion även i fall som är av betydelse för den centrala planeringen. All den statistik rörande faktiskt antal utnyttjade årsstudieplatser som behövs för resursplaneringen såväl lokalt som regionalt och centralt får t. ex. produceras lokalt. Detsamma gäller

största delen av den statistik som, enligt vad centrala studiestödsnämnden (CSN) framhållit i sitt remissyttrande, behövs för det studiesociala området.

Regeringen bör föreslå riksdagen att godkänna de principer beträffande den lokala statistikproduktionens roll som jag nyss har angivit.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande framhållit att man i utflödesstatistiken bör kunna belysa hur många studerande som via enstaka kurser skaffar sig kompetens inom vissa begränsade områden eller inom ett område som normalt svarar mot en allmän utbildningslinje. Enligt min bedömning rör den fråga som socialstyrelsen tar upp ett av de mest komplicerade problemområdena när det gäller högskolestatistiken. Det gäller frågan om en noggrann och samordnad klassificering av ett stort antal enstaka kurser. Utredningen har för enstaka kurser föreslagit den tidigare nämnda indelningen efter ämnesinnehåll och därutöver en viss klassificering efter syfte och nivå (betänkandet s. 102). UHÄ framhåller i sitt remissyttrande att den exakta utformningen av klassificeringen behöver övervägas ytterligare, bl. a. med hänsyn till behovet av uppgifter om underlaget för forskarrekruteringen. Jag delar UHÄ:s bedömning. Jag vill poängtera att klassificeringsfrågan i enlighet med vad jag tidigare anfört endast berör de lokala registren, med undantag för själva gruppindelningen som enligt mitt tidigare förslag skall användas vid rapporteringen till SCB. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att tillsammans med SCB skyndsamt närmare utreda klassificeringsfrågan i kontakt med berörda myndigheter och att inkomma till regeringen med förslag.

Med anledning av vad som framkommit vid behovsinventeringen har utredningen behandlat frågan om statistik rörande gäststuderande. I avvaktan på förslag från gäststuderandekommittén (U 1978: 03) har utredningen inte lämnat något förslag men framhåller bl. a. att det av integritetsskäl är olämpligt att ta med uppgifter om medborgarskap och status i Sverige (gäststuderande eller invandrare) i den lokala, ej sekretessbelagda, studiedokumentationen (jfr. betänkandet s. 76–77, 142–144).

Gäststuderandekommittén har i sitt yttrande strukit under behovet av registrering av medborgarskap och status i Sverige. Enligt kommittén behövs en kontinuerlig uppföljning av de gäststuderande. Även CSN, SCB och UHÄ har poängterat behovet. SFS har bl. a. betonat att all registrering av nationalitet bör ske med största försiktighet.

Jag anser för min del att det finns behov av statistik som bl. a. kan grundas på uppgifter om medborgarskap och status i Sverige. Det är uppenbart att det i dessa sammanhang finns speciella integritetsproblem. Även jag är därför tveksam till en ADB-registrering av ifrågavarande uppgifter som ej kan sekretesskyddas. Eftersom det centrala registret vid SCB är sekretesskyddat bör en registrering av uppgifter om medborgarskap och status i Sverige där kunna komma i fråga. Det bör ankomma på regeringen att besluta i dessa frågor sedan gäststuderandekommittén avgi-

vit sina förslag. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande i denna fråga.

Jag vill med anledning av vad SCB framhållit i sitt remissyttrande om den stora skillnaden mellan bruttoantalet närvarande studerande och nettoantalet (där varje studerande räknas endast en gång) stryka under att en löpande redovisning bör ske även av nettoantalet närvarande studerande i högskolan. Vidare anser jag att den av utredningen föreslagna sökande/antagna-statistiken avseende utbildningslinjer bör kompletteras med en motsvarande lokalt framställd statistik rörande enstaka kurser. Jag anser det vara en allvarlig brist att sökande/antagna-statistik rörande enstaka kurser ännu ej kunnat redovisas. Jag erinrar om att jag har berört denna fråga även i budgetpropositionen 1980 (bil. 12 s. 362).

2.2.6 *Samordning med studiestödets informationssystem*

Utredningen har redovisat att det finns möjligheter att med datorproducerade meritförteckningar underlätta ansökningsförfarandet beträffande studiestöd. Avsikten är att tillsända de studerande meritförteckningar som lämnas med vid ansökan. Förslaget har vunnit remissinstansernas stöd. Jag anser att denna rationalisering bör genomföras i den omfattning som det blir tekniskt och ekonomiskt möjligt. Självfallet måste även manuellt gjorda meritförteckningar kunna användas.

Vidare har utredningen behandlat frågan om huruvida den nuvarande studiekontrollen med studieintyg som utfärdas av institutionerna kan ersättas med olika former av kontroll genom samordning med studiedokumentationssystemen. Denna fråga är både integritetsmässigt känslig och tekniskt komplicerad. Jag anser att ställning inte bör tas innan de verkliga behoven har blivit bättre klarlagda. Jag avser därför att senare – sedan datainspektionens yttrande inhämtats – föreslå regeringen att uppdra åt berörda myndigheter att genom sambearbetning mellan olika dataregister ta fram statistik som visar hur många studerande som eventuellt uppbär studiemedel utan att vara registrerade vid någon utbildning. Det specialregister som framställs i samband med bearbetningen bör omedelbart förstöras sedan denna har utförts.

2.2.7 *Ansvarsfrågor och kostnader m. m.*

Utredningen har föreslagit att det skall vara läroanstalternas styrelser som beslutar i fråga om teknik för den lokala studiedokumentationen. Anslutning till det datorbaserade lokala studiedokumentationssystemet bör enligt utredningen ske genom avtal med UHÅ som föreslås få ansvaret för utvecklingen av systemet. Dessa förslag har vunnit remissinstansernas stöd. Jag har i det föregående strukit under decentraliseringsaspekten på statistikframställningen och angett att flera även ur rikssynvinkel viktiga statistikbehov enligt mina förslag endast kommer att kunna framställas lokalt. Den lokala statistikproduktion som förutsätts kan vid i vart fall de

större högskoleenheterna inte genomföras annat än med hjälp av datorbaserade studiedokumentationssystem. Detsamma gäller även för delar av inrapporteringen till SCB (jfr utredningen s. 155). De enheter som idag har datorbaserade studiedokumentationssystem är universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå, högskolorna i Örebro, Växjö, Karlstad och Östersund samt tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola. Omfattningen av driften och den tekniska nivån varierar mellan enheterna. Systemet är mest tillämpat för den tidigare filosofiska utbildningen och civilingenjörslinjerna.

Statistiksystemet kan inte fungera i sin helhet enligt de riktlinjer jag har angivit om man helt lokalt kan fatta beslut att endast använda manuella rutiner för dokumentationen. Jag utgår från att man utvecklar de befintliga datorsystemen på ett tillfredsställande sätt och anser att de enheter som idag har datorsystem bör behålla dessa. Skulle någon av dessa enheter önska övergå till manuell dokumentation på sådant sätt att statistiksystemet som helhet eller inrapporteringen till SCB berörs bör beslut i frågan kunna fattas av regeringen efter förslag av UHÄ. Den vidare utvecklingen av driften av de lokala systemen samt systemens eventuella införande för ytterligare utbildningar och högskoleenheter bör prövas i samband med det årliga budgetarbetet.

Jag instämmer i förslaget att UHÄ skall ha ansvaret för den fortsatta utvecklingen av de datorbaserade lokala studiedokumentationssystemen. Även den av utredningen föreslagna ledningsgruppen med representanter för UHÄ, berörda högskoleenheter, SCB och SFS bör komma till. Det är lämpligt att även CSN blir representerad i gruppen.

Vidare ansluter jag mig till förslaget att ansvaret för den centrala statistikproduktionen även i fortsättningen skall ligga hos SCB. Ett samrådsorgan bör inrättas av SCB enligt de riktlinjer utredningen har förordat. Jag vill påpeka att även kommunförbunden bör bli representerade i samrådsorganet.

Utredningen har föreslagit att högskolestyrelsen skall ges möjlighet att delegera ansvaret för bevakningen av integritetsfrågor till disciplinnämnden som då bör ges ett annat namn. Jag anser att någon ändring av de bestämmelser som reglerar högskolestyrelsens delegationsmöjlighet inte bör göras i detta avseende. Ansvaret för integritetsfrågorna bör primärt liksom nu vila på högskolestyrelserna som kan inrätta rådgivande och beredande organ.

Regeringen bör föreslå riksdagen att godkänna vad jag har anfört beträffande ansvarsfrågorna.

Jag biträder utredningens förslag att det i de lokala datorbaserade systemen skall införas s. k. direktreklamspärr och att det av försändelser som är adresserade med hjälp av registren skall framgå att namn- och adressuppgifter är hämtade ur dessa. Det bör ankomma på främst UHÄ att meddela de närmare föreskrifter som behövs.

I fråga om kostnaderna anser jag att verksamheten med högskolestistik vid SCB kan täckas inom ramen för nuvarande medelstildelning genom lämpliga avvägningar och prioriteringar. För den fortsatta utvecklingen av de lokala studiedokumentationssystemen anser jag att UHÄ bör tilldelas ytterligare 400 000 kr. för budgetåret 1980/81. Dessa medel bör beräknas under anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. Detta anslag bör således höjas med nämnda belopp i förhållande till vad som har beräknats i budgetpropositionen 1980 (bil. 12 s. 550) och sammanlagt beräknas till 26 134 000 kr. Jag räknar med att UHÄ i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 kommer att lägga fram förslag om hur befintliga resurser för studiedokumentation m. m. skall tilldelas inom ramen för en mer permanent organisation för ändamålet.

Vid bifall till mina förslag bör det nya statistiksystemet för högskolan i sin helhet kunna genomföras fr. o m. den 1 juli 1981.

2.2.8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

3. godkänna vad jag har anfört beträffande den lokala studiedokumentationen som underlag för den löpande statistiken,
4. besluta att ett centralt studeranderegister skall finnas vid statistiska centralbyrån i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag har anfört,
5. godkänna de principer beträffande den lokala statistikproduktionens roll som jag har förordat,
6. bemyndiga regeringen att besluta i frågan om registrering av uppgifter om gäststuderande m. fl.,
7. godkänna vad jag har anfört beträffande ansvarsfrågor i samband med studiedokumentation och statistik,
8. till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 26 134 000 kr.

2.3 Organisation m. m. för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek

2.3.1 Inledning

Genom beslut den 5 augusti 1976 uppdrog regeringen åt dåvarande organisationskommittén för Stockholms högskoleregion att verkställa en översyn av statens psykologisk-pedagogiska biblioteks (SPPB) uppgifter, ställning och institutionella organisation inom högskolan i Stockholm. Organisationskommittén uppdrog åt nuvarande överbibliotekarien vid universitetet i Uppsala, Thomas Tottie, att i egenskap av kommitténs expert i biblioteksfrågor utarbeta förslag till dess ställningstagande.

Organisationskommitténs verksamhet avslutades den 30 juni 1977. Utredningsmannen har den 30 september 1979 till regeringen överlämnat

betänkandet "Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek". Utredningen har remissbehandlats.

En sammanfattning av utredningen samt utredningens förslag liksom en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 7 och 8*.

I budgetpropositionen 1980 (prop. 1979/80: 100 bil. 12 s. 535–536) anmälde jag att jag avsåg att senare föreslå regeringen att i särskild proposition förelägga riksdagen förslag om SPPB: s uppgifter, ställning och organisation, varvid jag även skulle ta upp frågan om bibliotekets resurser för budgetåret 1980/81. Jag vill nu redovisa dessa frågor.

SPPB är ett specialbibliotek inom ämnesområdena psykologi och pedagogik med ett nationellt ansvar för referens- och beståndsservicen inom dessa områden. SPPB kan betecknas som ett sådant ansvarsbibliotek, som omnämns i prop. 1977/78: 114 om ett centralt organ för informationsförsörjning m. m. (s. 78).

Frågan om formerna m. m. för dylika ansvarsbibliotek bl. a. inom högskolans biblioteksorganisation utreds f. n. på uppdrag av regeringen av delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI).

Som även utredningsmannen redovisar i sin utredning har SPPB: s uppgifter och organisatoriska ställning berörts i en rad utredningar. Vad beträffar huvudmannaskapsfrågan och en eventuell organisatorisk samordning med framför allt universitetet i Stockholm har besluten dock successivt skjutits på framtiden i avvaktan bl. a. på en mer långsiktig lösning av bibliotekets lokalfråga.

Enligt departementschefens uttalande i statsverkspropositionen 1969 borde planeringen i Frescati utgå från att SPPB – såsom dåvarande UKÄ föreslagit – skulle förläggas till bibliotekslokalerna i Frescati och nära samordnas med biblioteksorganisationen i övrigt. Stor vikt borde dock läggas vid att fördelarna med bibliotekets karaktär som specialbibliotek bevarades. Statsmakterna har också i lokalplaneringen för Frescatiområdet räknat med att SPPB skall förläggas dit. Regeringen gav den 20 december 1979 byggnadsstyrelsen i uppdrag att utföra nybyggnad av huvudbibliotek inom Frescatiområdet. Biblioteket skall enligt planerna vara färdigbyggt till årsskiftet 1982/83. Byggnadsstyrelsen har i januari 1980 inkommit till regeringen med förslag om att SPPB i stället skall förläggas till ett beteendevetenskapligt centrum inom f. d. skoghögskolans område i Frescati.

2.3.2 Ställning och organisation

Utredningsmannen diskuterar tre alternativ för SPPB: s organisatoriska ställning, nämligen

1. SPPB integreras helt med universitetsbiblioteket i Stockholm
2. SPPB bibehålls som ett fristående specialbibliotek
3. SPPB knyts till universitetet i Stockholm såsom en sådan inrättning

som avses i 16 kap. 14 § högskoleförordningen (1977: 263). SPPB bör därvid få en ställning som fristående filialbibliotek till universitetsbiblioteket.

Utredningsmannen finner såväl alternativ 2 som 3 fullt tänkbara, men anser dock att alternativ 3 är att föredraga då det bl. a. förenar två angelägna önskemål. Det skulle nämligen innebära att de samlade litteraturressurserna inom området ställs under en huvudman med de möjligheter till administrativ och funktionell samordning som detta medför. Samtidigt skulle SPPB:s roll som riksomfattande specialbibliotek inom psykologi och pedagogik tillvaratas.

Bland remissyttrandena är det endast universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) som stöder detta alternativ. Universiteten – utom universitetet i Lund – och flertalet av de högskolemyndigheter som UHÄ har hört i denna fråga förordar utredningens alternativ 2 – således även universitetet i Stockholm. Dessa myndigheter anser att det föreligger en risk med alternativ 3 att SPPB kommer att råka i en olycklig konkurrenssituation mellan lokala och nationella intressen i samband med prioriteringar inom universitetet i Stockholm.

Styrelsen för högskolan för lärarutbildning i Stockholm föreslår i sitt yttrande till UHÄ att innan ett definitivt beslut fattas om SPPB:s framtida lokalisering och organisation möjligheterna prövas att anknyta SPPB till högskolan för lärarutbildning.

UHÄ uttrycker förståelse för de farhågor som vissa högskolemyndigheter hyser beträffande konkurrensen mellan lokala och nationella intressen, men menar att dessa svårigheter skall kunna avhjälpas dels genom en bättre tillämpning av anslagssystemet, dels med stöd av resultatet av den utredning om ansvarsbibliotek som jag tidigare har omnämnt.

En stor majoritet bland remissinstanserna förordar utredningens alternativ 2.

Några remissinstanser – regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion, kungl. biblioteket och DFI – har med hänvisning till utredningen om ansvarsbibliotek föreslagit att frågan om bibliotekets organisation och huvudmannaskap får vila i avvaktan på utredningens förslag.

För egen del får jag anföra följande. Den inom DFI bedrivna ansvarsbiblioteksutredningen har till uppgift att finna vägar för att kunna uppdra till biblioteksverksamheter med olika organisations- och huvudmannaskapsformer att fullgöra uppgiften som ansvarsbibliotek. Det är därför enligt min mening fullt möjligt att ta ställning till organisationsformen för SPPB utan att resultatet av denna utredning föregrips. Med hänsyn till att SPPB:s verksamhet har utretts under lång tid och att det nu är angeläget att låta planeringen av bibliotekets verksamhet grunda sig på ett beslut om bibliotekets organisatoriska ställning framgent förordar jag att denna fråga avgörs nu.

Av utredningen och yttrandena framgår att SPPB är ett väl fungerande bibliotek som under lång tid har spelat en viktig roll för den psykologisk-pedagogiska utbildningen och forskningen i vårt land. Detta förhållande samt det faktum att flertalet remissinstanser uttalar sig för att biblioteket bör bibehålla sin fristående ställning har lett mig till att förorda en organisationsmodell enligt alternativ 2.

Jag förordar således att SPPB förblir en självständig myndighet direkt underställd regeringen.

2.3.3 Lokaliseringen

Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningsmannens förslag att SPPB förläggs till f. d. skogsbibliotekets byggnad som enligt lokalplaneringen för universitetet i Stockholm kommer att ingå i ett kommande beteendevetenskapligt centrum.

Av byggnadsstyrelsens skrivelse i ärendet framgår bl. a. att SPPB då skulle inrymmas i f. d. skogsbiblioteket. Några mer omfattande ombyggnadsåtgärder torde inte fordras härför.

Jag finner förslaget beaktansvärt och förordar att den fortsatta planeringen inriktas på att SPPB inryms i dessa lokaler.

2.3.4 Instruktion, styrelse m. m.

SPPB:s styrelse består av ordförande och ytterligare två ledamöter, alla utsedda av HSR. De båda styrelseledamöterna vid sidan om ordföranden representerar f. n. psykologisk och pedagogisk forskning.

Såväl utredningen som flertalet av de remissinstanser som vill bibehålla SPPB som ett fristående bibliotek förordar en breddning av den nuvarande styrelsen. Jag delar denna uppfattning. Styrelsens sammansättning bör framförallt spegla SPPB:s karaktär av specialbibliotek på sitt område och därmed också ge inflytande åt större anslagsgivare och centrala myndigheter med ansvar för bl. a. beteendevetenskaplig forskning. Även universitetet och högskolan för lärarutbildning i Stockholm bör vara företrädare i styrelsen. I likhet med utredningen anser jag vidare att SPPB:s föreståndare bör ingå i styrelsen.

Det bör ankomma på regeringen att utfärda instruktion för SPPB samt tillsätta ledamöter i styrelsen efter förslag från nämnda myndigheter m. fl.

I den mån styrelsen för SPPB önskar knyta ytterligare intressenter till ledningen av bibliotekets verksamhet kan det ske i form av referensgrupper eller på annat sätt som styrelsen finner lämpligt.

2.3.5 Medelsberäkning och anslag

SPPB har den 31 augusti 1979 inkommit med förslag till anslagsframställning för budgetåret 1980/81. SPPB:s förslag innebär i korthet följande:

1. Pris- och löneomräkning (171 000 kr.).
2. Besparing (– 34 000 kr.).

3. Personalförstärkning (+ 403 000 kr.) innebärande 2 tjänster som bibliotekarie, 1 tjänst som assistent, 1 tjänst som biblioteksbiträde samt 1/2 tjänst som expeditionsvakt.
4. Medel för inköp av nya tidskrifter och böcker (+ 41 000 kr. varav 8 000 kr. i engångsanvisning för kompletteringsinköp).
5. Medel för LIBRIS (+ 48 000 kr.).
6. Medel för publikationstryck (+ 85 000 kr.).
7. Medel för expenser (+ 30 000 kr. varav 15 000 kr. såsom engångsanvisning).

Jag beräknar för SPPB:s verksamhet under budgetåret 1980/81 sammanlagt 2 034 000 kr. Härvid har jag förutom pris- och löneomräkning (+ 97 000 kr.) beräknat medel (+ 48 000 kr.) för SPPB:s medverkan i det datorbaserade informationssystemet för bibliotek – LIBRIS III. Härutöver räknar jag med en allmän förstärkning av bibliotekets resurser med 350 000 kr. Det ankommer på bibliotekets styrelse att prioritera mellan de olika önskemål som biblioteket har.

SPPB erhåller under innevarande budgetår medel under reservationsanslaget Kungl. biblioteket. Jag förordar att medelsanvisningen för nästkommande budgetår sker över ett särskilt reservationsanslag benämnt Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek.

2.3.6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

9. godkänna vad jag har förordat om statens psykologisk – pedagogiska biblioteks ställning, organisation och styrelse.
10. till Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek under nionde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 2 034 000 kr.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Decentraliseringsgruppens sammanfattning av sitt förslag

Bakgrund och översynsarbetets uppläggning (kapitel 2)

Vår uppgift är att göra en översyn av ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala myndigheter inom högskolan bl. a. för att söka åstadkomma en ytterligare decentralisering.

Vi har inlett arbetet med en kartläggning av de befogenheter som enligt förarbeten, lagar och förordningar ankommer på myndigheter på de tre nivåerna inom högskolan.

Vi har därefter haft diskussioner om olika högskolemyndigheters kompetens samt om decentraliseringsfrågor med företrädare för högskolan på skilda nivåer och med företrädare för vissa utredningar. Vi har fått mycket få konkreta detaljförslag till ytterligare decentralisering. Däremot har vi fått en mängd principiella synpunkter på vad för frågor som myndigheterna på de olika nivåerna i högskolan skall handha.

Vi är medvetna om att det är tidigt att nu utvärdera den institutionella organisationen, bl. a. eftersom erfarenheterna är begränsade till endast det första budgetåret av reformen. Vi har ändå kunnat urskilja vissa svagheter i det nuvarande systemet som nödvändiggör förändringar.

Decentraliseringssträvanden i samhället (kapitel 3)

Vår syn på decentralisering överensstämmer med den syn decentraliseringsutredningen har givit uttryck för i betänkandet Lagg besluten närmare människorna! Vi redovisar därför först denna utrednings principiella syn på decentraliseringsfrågor. Vi redovisar också decentraliseringsutredningens konkreta förslag till åtgärder, eftersom vi följer en del av de förslagen i vår rapport.

Riksdagens beslut åren 1975 och 1977 om högskolan innebar en långt gående decentralisering. Vi redogör kortfattat för detta.

Högskolans institutionella organisation år 1977 (kapitel 4)

Som underlag för våra diskussioner om förändringar av kompetens m. m. för organ inom högskolan återger vi hur den institutionella organisationen ser ut för närvarande i stora drag enligt lag och förordning. Vi ger en redovisning av myndigheterna på de tre beslutsnivåerna inom högskolan. Vi börjar med de nya myndigheterna på regional nivå, nämligen regionstyrelserna. Först redogör vi för deras tillkomst och därefter för deras uppgifter och sammansättning. Vi fortsätter med det nya centrala ämbetsverkets tillkomst och organisation och ger sist en översikt över den institutionella organisationen inom en högskoleenhet.

Högskolan år 1985 – en hypotetisk bild (kapitel 5)

Vi anser att förslag till förändringar av ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter inom högskolan måste grundas på hur vi bedömer att högskolan kommer att se ut i framtiden. Vi har därför försökt skissera en bild av

högskolan som ligger så nära i tiden att den blir tillräckligt verklighetsanknuten. Vi har valt en tidpunkt omkring år 1985.

Vi ger vår syn på kvantitativa, geografiska och kvalitativa aspekter såväl på den grundläggande högskoleutbildningen som på forskarutbildningen och forskningen.

Vi framhåller bl. a. att en minskad resurstillväxt kommer att ge prioriteringsproblem och därmed en annan planeringsordning än den som tidigare gällt inom högskolesektorn. Det behövs en mera aktiv och flexibel planering av utbildningsutbudet, inte minst för att garantera möjligheter till återkommande utbildning i form av distansundervisning, etappindelade utbildningslinjer och på andra sätt varierade distributionsformer.

Vi anför att resultaten av utbildningen måste utvärderas på ett aktivt och mera systematiskt sätt med hänsyn till högskolans allmänna mål och mot bakgrund av nödvändigheten av prioriteringar inom ramen för begränsade resurser.

Planering för utbyggnad med påbyggnadskurser och s. k. "överbryggande" kurser inom hela högskolefältet bl. a. inom den kommunala och landstingskommunala högskolan tror vi blir viktig.

Utbildningens innehållsmässiga anknytning till ett snabbt föränderligt samhälle och arbetsliv och nya grupper av studerande kommer att ställa stora krav på organisationen.

Vi bedömer att planering för effektiv forskningsanknytning av all högskoleutbildning – på alla högskoleorter och med såväl statlig som kommunal och landstingskommunal huvudman – blir angelägen.

Vi gör en klar markering av vår åsikt att intresset inom högskolan i ökad utsträckning kommer att inriktas mot frågor om utbildningens kvalitet. Ett uttryck för detta tror vi blir ett ökat intresse för utbildningar av fördjupningskaraktär. Vi tror att debatten om utbildningens innehåll och kvalitet kommer att spela en mycket större roll än tidigare då de organisatoriska frågorna ofta dominerade diskussionen.

Vi utgår från att måldiskussioner och utarbetandet av långsiktiga handlingsprogram kommer att bli ett normalt inslag i planeringsarbetet.

I fråga om forskningen inom högskolan anser vi att relationerna mellan högskoleforskningen och samhället kommer att uppmärksammas mer än tidigare i den framtida högskolan.

Vi tror att forskningsanknytning och former för forskning på orter som inte har fast forskningsorganisation också kommer att uppmärksammas och att fördelningen av resurser och forskningsområden mellan de aktuella högskoleenheterna blir en angelägen fråga.

Vi utgår från att frågor om rekryteringen till forskarutbildningen och efterfrågan från arbetsmarknaden på forskarutbildade aktualiseras ytterligare.

Vi tror att planeringen av forskningsmiljön – lokaler, arbetsförhållanden, personalfrågor – blir viktiga i 1985 års högskola, liksom att långsiktiga program för forskningen och forskarutbildningen, andra handlingsprogram av olika slag och måldiskussioner blir ett allt mer betydelsefullt inslag i planeringsarbetet på samma sätt som vi tidigare antagit bli fallet för den grundläggande utbildningen.

Överväganden och förslag (kapitel 6)

Principiella överväganden om beslutsnivåerna

Vid våra överläggningar med företrädare för högskolan har det kommit fram en hel del synpunkter på principerna för hur den institutionella

organisationen för högskolan bör se ut och vi har fått många förslag som rör UHÄ:s och regionstyrelsernas kompetens och även existens. Förslagen och synpunkterna har givit upphov till tre olika modeller för den framtida högskolan, vilka vi diskuterar. Vi tar också ställning till vilken modell – utifrån det första årets erfarenheter, vår syn på den framtida högskolan och de förslag vi fått – som vi vill förorda.

I modell 1 saknas ett centralt ämbetsverk för högskolan. I modell 2 är regionstyrelserna avskaffade och i modell 3 är beslutsbefogenheterna inom högskolan fördelade på tre nivåer, den centrala, den regionala och den lokala.

Många har ansett att vi måste ha en central sammanhållande planeringsmyndighet för högskolan. En del av dem som deltagit i våra överläggningar har emellertid ansett att vi inte skall ha något särskilt centralt ämbetsverk för högskolan. Bl. a. skulle man härigenom få möjlighet till en betydande ytterligare decentralisering. Vi försöker belysa hur UHÄ:s nuvarande uppgifter skulle kunna fördelas om verket avvecklades. Särskilt behandlar vi den effekt som skulle bli en följd av att en del av UHÄ:s uppgifter skulle få överföras till utbildningsdepartementet. Vi konstaterar att departementet måste ha tillräckligt med tid för överblicks- och utkiksfunktioner och för att direkt förbereda politiska ställningstaganden. En överföring av UHÄ-uppgifter till departementet är enligt vår mening inte önskvärd.

Vår slutsats blir därför att vi även i fortsättningen skall ha ett centralt ämbetsverk för högskolan. Vi kan därför inte ställa oss bakom modell 1.

En del har föreslagit att regionstyrelserna bör avvecklas. Deras uppgifter – har man menat – kan huvudsakligen överföras till lokal nivå. De anses av en del ej heller behövas när högskolereformen "satt sig". Många anser att regionstyrelserna ökat byråkratiseringen och motverkat möjligheterna till en reell decentralisering till den lokala nivån. Enligt vår bedömning är dock dessa förhållanden en fråga om hur uppgifterna för de olika nivåerna utförs och avgränsas. De utgör inget tillräckligt skäl till att avveckla regionstyrelserna. Högskoleenheternas självständighet att planera hela den grundläggande utbildningen inom vida anslagsramar skulle dock bli större i en organisation utan regionstyrelser. I en sådan skulle olika former av frivilligt samarbete få äga rum mellan de lokala enheterna. Våra överväganden om 1985 års högskola tyder dock på att en sådan regional organisation är otillräcklig inför framtiden. Den bild vi skisserat pekar på att den regionala planeringen för grundläggande högskoleutbildning blir så betydelsefull att en fast organisation med betydande förankring i samhällsintressena är angelägen.

Vår slutsats blir att vi även i fortsättningen skall ha en organisation med regionala styrelser varför vi inte heller ställer oss bakom modell 2.

Vi diskuterar därefter den allmänna kritik som framkommit mot UHÄ:s och regionstyrelsernas sätt att fundera men vilken inte avser myndigheternas avskaffande. Vad gäller UHÄ konstaterar vi sammanfattningsvis att kritiken till största delen har att göra med de svårigheter som ligger i övergången till en ny och ovan organisation och roll. Vi gör den bedömningen att UHÄ i dessa delar kommer att fungera bättre om några år. Däremot anser vi att vissa förändringar i UHÄ:s organisation bör göras.

Enligt vår bedömning kommer regionstyrelserna med sina nuvarande uppgifter att passa väl in i den närmaste 10-årsperiodens högskola. Vi har också uppfattningen att kompetensfördelningen mellan UHÄ och regionstyrelserna i stort är väl klarlagd och avvägd i nu gällande författningar.

Vi finner sammanfattningsvis att såväl UHÄ som regionstyrelserna bör

finnas kvar i den framtida högskolan. *Vi föreslår* således modell 3 som innebär att befogenhetsfördelningen mellan de tre beslutsnivåerna i högskolan i stort sett skall vara oförändrad. Vi har dock konkreta förslag till förändringar för både UHÄ och regionstyrelserna.

Överväganden och förslag till förändringar

Förändringar avseende högskoleenheterna

Kritik har förts fram om att detaljregleringen av högskolan är stor trots en långt gående decentralisering av beslutsbefogenheterna. Vi redovisar skälen – baserade på besluten om medinflytande och på förvaltningsrätten – till varför reglerna om sammansättning av organ inom högskolan är detaljerade.

I fråga om uppgiftsfördelningen upplyser vi om den flexibilitet som finns lokalt inom högskolan genom den vida delegeringsmöjlighet som skapats. Vi framhåller att det mesta av dagens kritik mot byråkratisering och tungroddhet kan och skall lösas lokalt. Vi har i vårt arbete kartlagt hur delegeringsmöjligheterna inom högskolan har tagits till vara. Vi redovisar resultatet som dock måste tolkas försiktigt.

Vi anser att kunskap om de möjligheter till en flexibel organisation som finns i författningarna måste spridas både genom lokala och centrala åtgärder.

Vi biträder inte förslag vi fått om att av rationaliseringsskäl införa besvärstidbud i vissa frågor, men vi pekar på hur man kan underlätta handläggningen av besvärssärenden.

Vi föreslår decentralisering från regionstyrelse till högskolestyrelse av ärende om inrättande av antagningsnämnd.

Vi biträder inte förslag om att bygga upp sektorsvisa beslutsorgan. Däremot redovisar vi hur problem som hör samman med att det f. n. saknas organ på regional och lokal nivå som kan överblicka yrkesutbildningssektorernas planeringsfrågor kan lösas.

Avskaffandet av de gamla fakulteterna som beslutande organ har kritiserats. Vi talar om våra skäl till varför vi inte instämmer i kritiken.

Vi föreslår att mandattiden för prorektor ska ändras från tre till högst sex år bl. a. för att undvika att ev. valförsamling skall behöva kallas in vart tredje år.

I fråga om sammansättning av lokala högskoleorgan har förslag förts fram om att företrädare för allmänna intressen skall få ingå i förvaltningsnämnd och institutionsstyrelse. Vi biträder inte förslagen bl. a. därför att nämnden/styrelsen i sådant fall skulle bli alltför lik högskolestyrelsen.

Förändringar avseende regionstyrelserna

Vi ger inte konkreta förslag till ändrad regionindelning trots att den nuvarande kritiserats i vissa avseenden.

När det gäller kompetensen för regionstyrelserna har kritik riktats mot enhetligheten i utformningen av instruktionen för styrelserna. Förslag har förts fram om ändring av kompetensen för regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion. Vi biträder inte förslaget.

Det längst gående förslaget till förändring av regionstyrelsernas uppgifter är att ta bort deras uppgift att fördela medel för lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser.

Vi föreslår att man – sedan ytterligare något års erfarenhet vunnits – gör en utredning av frågan.

Vi föreslår – genom att tänja på principen att relationen mellan företrädare för allmänna intressen å ena sidan och företrädare för verksamheten, de anställda och de studerande å andra sidan skall vara exakt 2:1 – att antalet företrädare för allmänna intressen minskas från 14 till elva.

Förändringar avseende UHÄ

Vi redovisar skälen till varför vi inte biträder förslag att delegeringsföreskrifterna för central och regional myndighet ändras så att överordnade myndigheter kan delegera till underordnade på olika nivåer.

I fråga om sammansättningen av UHÄ:s styrelse har vi fått många förslag till förändringar.

Vi föreslår – bl. a. mot bakgrunden av de stora möjligheter till påverkan av styrelsebeslut som planeringsberedningarna har – att ordförandena i planeringsberedningarna skall lämna sina självskrivna ledamotsplatser i styrelsen. Vi avstyrker däremot förslag om att regionstyrelsernas ordföranden – i syfte att göra styrelsen slagkraftigare – skulle ingå i UHÄ:s styrelse. *Vi föreslår* att styrelsen skall bestå av nio ledamöter förutom universitetskanslern och planeringschefen. *Vi föreslår* att en ledamot skall företräda skolväsendet, en företräda arbetsgivarna på den landstingskommunala och kommunala sektorn och en arbetsgivare på den privata sidan. Vidare *föreslår vi* att två företrädare för verksamheten i högskolan skall ingå i styrelsen samt att tre ledamöter skall företräda arbetstagarna i samhället och en de studerande i högskolan. *Vi föreslår* också att det skall anges i instruktionen vad ledamöterna skall företräda för intressen och hur nomineringen av ledamöterna skall gå till.

Planeringsberedningarna har också utsatts för kritik vad gäller både sammansättning och funktion. *Vi föreslår* att antalet ledamöter hämtade inom högskolan ökas så att minst 12 av de högst 18 ledamöterna hämtas inom högskolan.

I syfte att motverka den sektorisering som bl. a. planeringsberedningarnas existens gett upphov till *föreslår vi* att det under universitetskanslern skall finnas en grupp tjänstemän för att samordna förslag, skaffa sig kunskap om beredningarnas beslut samt geografisk överblick.

Vi föreslår – mot bakgrund av den roll UHÄ ska spela i en decentraliserad högskola – att UHÄ redovisar ett alternativ som innebär en reducering av verkets totala personalresurser med tre procent under vart och ett av fem år.

Vi föreslår att skyldigheten för högskolestyrelsen att i vissa fall samråda med UHÄ innan den beslutar om antagningstal för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer utgår.

Författningsförslag (kapitel 7)

I kapitel 7 ger vi förslag till ändringar av vissa föreskrifter i högskoleförordningen, förordningen med instruktion för regionstyrelserna för högskolan samt i förordningen med instruktion för universitets- och högskoleämnet.

*Bilaga 2***Sammanställning av remissyttranden över rapporten (DsU 1979: 1)
En decentraliserad högskola****Inledning**

I rapporten "En decentraliserad högskola" (DsU 1979: 1) har decentraliseringsgruppen under ledning av riksdagsmannen Jörgen Ullenhag avgivit förslag till vissa förändringar av högskoleorganisationen. Decentraliseringsgruppen, som genomfört sitt uppdrag under 1977 och 1978, har i rapporten beskrivit de problem som finns i den nya organisationen efter det första budgetåret och givit sin syn på hur problemen bör lösas.

Decentraliseringsgruppen har – efter en kartläggning av högskolemyndigheternas befogenheter – haft diskussioner om olika högskolemyndigheters kompetens samt om decentraliseringsfrågor med bl. a. företrädare för högskolan på skilda nivåer. Gruppen har fått mycket få konkreta detaljförslag till ytterligare decentralisering men däremot många principiella synpunkter på fördelningen av befogenheterna bland högskolemyndigheterna. Gruppen anser sig – trots de begränsade erfarenheterna av den nya högskoleorganisationen – kunna urskilja vissa svagheter i det nuvarande systemet som nödvändiggör förändringar. De förslag som decentraliseringsgruppen framför utgår ifrån samma grundsyn som decentraliseringsutredningen givit uttryck för i betänkandet Lagg besluten närmare människorna (SOU 1978: 52).

Rapporten har remissbehandlats och yttranden har avgivits av statskontoret, riksrevisionsverket, universitets- och högskoleämbetet, skolöverstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion, regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion, regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion, regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion, regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion, regionstyrelsen för Umeå högskoleregion, universitetet i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm, karolinska institutet, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, danshögskolan, dramatiska institutet, grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning, konsthögskolan, musikdramatiska skolan i Stockholm, musikhögskolan i Stockholm, scenskolan i Stockholm, universitetet i Uppsala, högskolan i Eskilstuna/Västerås, högskolan i Falun/Borlänge, högskolan i Gävle/Sandviken, högskolan i Örebro, universitetet i Linköping, högskolan i Jönköping, universitetet i Lund, högskolan i Växjö, högskolan i Kalmar, högskolan i Kristianstad, universitetet i Göteborg, Chalmers tekniska högskola, högskolan i Borås, högskolan i Karlstad, universitetet i Umeå, högskolan i Luleå, högskolan i Sundsvall/Härnösand, högskolan i Östersund, interimsstyrelsen för statlig högskoleutbildning i Halmstad, interimsstyrelsen för statlig högskoleutbildning i Skövde, decentraliseringsutredningen, lärartjänstutredningen och kommittén om enhetligt huvudmannaskap för högskolan samt av Stockholms läns landstingskommun, Uppsala läns landstingskommun, Södermanlands läns landstingskommun, Östergötlands läns landstingskommun, Jönköpings läns landstingskommun, Kronobergs läns landstingskommun, Kalmar läns landstingskommun, Blekinge läns landstingskommun, Kristianstads läns landstingskommun, Malmöhus läns landstingskommun, Hallands läns landstingskommun, Älvsborgs läns

landstingskommun, Skaraborgs läns landstingskommun, Värmlands läns landstingskommun, Örebro läns landstingskommun, Västmanlands läns landstingskommun, Kopparbergs läns landstingskommun, Jämtlands läns landstingskommun, Västerbottens läns landstingskommun, Norrbottens läns landstingskommun, Solna kommun, Stockholms kommun, Uppsala kommun, Växjö kommun, Kristianstads kommun, Göteborgs kommun, Skövde kommun, Örebro kommun, Västerås kommun, Falu kommun, Gävle kommun, Sundsvalls kommun, Umeå kommun, Luleå kommun, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges förenade studentkårer, Sveriges sjuksköterskelevers förbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF).

1 Allmänna utgångspunkter

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) framhåller bl. a. att frågorna om den institutionella organisationen hör till de mest uppmärksammade under förarbetena till högskolereformen. Statsmakernas beslut om högskolereformen innebar en betydande decentralisering av beslutsfunktionerna. Anpassningen till den nya organisationen har visat sig mer tidskrävande och inom vissa områden mer problematisk än väntat. Enligt UHÄ:s mening är det väsentligt att inte aktualisera större organisatoriska förändringar innan den nya organisationen fått en reell chans att fungera på avsett sätt.

Trots detta är det givetvis viktigt att följa utvecklingen av högskolans organisation och göra de förändringar inom de fastlagda principernas ram som visar sig påkallade. UHÄ har bl. a. i sina anslagsframställningar de senaste tre åren diskuterat olika aspekter på organisationen och inom ramen för programmet för uppföljning av högskolereformen försöker UHÄ ge de organisatoriska förändringarna en mångsidig belysning. Det är också i detta perspektiv den översyn av beslutsbefogenheter inom högskolan som decentraliseringsgruppen gjort bör ses, som ett bidrag till strävandena att göra den nya högskolan bättre. Det är samtidigt med tanke på den korta tiden den nya organisationen verkat föga förvånande att gruppen, som i allt väsentligt anslutit sig till utgångspunkterna för den nya organisationen, inte funnit anledning att föreslå några större ändringar i högskolans regelsystem.

Liknande synpunkter framförs av *planeringsberedningarna* för sektor (A) för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken och för de juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna samt för sektor (T) för utbildning för tekniska yrken och de tekniska och naturvetenskapliga fakulteterna, *länskolnämnderna i Uppsala län* samt i *Göteborgs och Bohus län*, *regionstyrelserna i Stockholms högskoleregion, Linköpings högskoleregion och Göteborgs högskoleregion*, *Historisk-filosofiska sektionen- och linjenämnderna vid Stockholms universitet*, *språkvetenskapliga sektionenämnden vid Stockholms universitet*, *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *matematisk-systemvetenskapliga linjenämnden vid Stockholms universitet*, *tekniska högskolan i Stockholm (KTH)*, *farmaceutiska fakultetsnämnden och nämnden för apotekarlinjen vid Uppsala universitet*, *universitetsstyrelsen i Linköping*, *medicinska fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen vid universitetet i*

Linköping, förvaltningsnämnden vid tekniska högskolan i Linköping, planeringsnämnden för lärarutbildning vid universitetet i Linköping, styrelsen för Lunds universitet, styrelsen för högskolan i Växjö, styrelsen för högskolan i Kalmar, sektorsnämnden för AES-sektorn vid Göteborgs universitet, linjenämnden för kulturkommunikationslinjen vid universitetet i Göteborg, linjenämnden för administration, ekonomisk och social utbildning vid högskolan i Karlstad, linjenämnden för KI-sektorn och humanistiska fakultetsnämnden vid Umeå universitet, linjenämnden för U-sektorn och för AES-sektorn vid högskolan i Luleå, högskolestyrelsen i Luleå, interimsstyrelsen för högskolan i Halmstad och decentraliseringsutredningen samt Norrbottens läns landsting, Centralorganisationen SACO/SR och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF).

Regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion framhåller också att decentraliseringsgruppen har haft att göra en översyn av ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala myndigheter inom högskolan i syfte att åstadkomma en ökad decentralisering. Bakom uppdraget låg primärt en diskussion om behovet av regionstyrelserna och dessas uppgifter. Såsom antyts i det föregående innebär den nya högskolan genomgripande förändringar i en rad avseenden. Att mot denna bakgrund utvärdera den institutionella organisationen hos en så komplex företeelse som högskolan låter sig självfallet inte göras efter bara ett års verksamhet.

Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet betecknar de ändringsförslag som framförs som mycket obetydliga och okontroversiella. Det hade enligt nämndens mening behövts en översyn som utmynnade i "förslag till radikala förenklingar i organisation och förvaltning till fromma för den verksamhet som borde vara högskolans huvuduppgift". För att åstadkomma förenklingar av organisationsformerna säger fakultetsnämnden att man allvarligt bör överväga "att låta en utomstående och väl kvalificerad rationaliseringsexpert se över hela högskoleorganisationen".

Vissa remissinstanser t. ex. länskolnämnden i Östergötlands län och konsistoriet vid karolinska institutet har lämnat synpunkter på decentraliseringsbegreppet och på möjligheterna att decentralisera. Länskolnämnden i Östergötlands län anför:

Vad länskolnämnden i första hand vill uppehålla sig vid är emellertid betänkandets tolkning av decentraliseringsbegreppet. Att – som de sakkunniga gör – mest syssla med överflyttning av uppgifter, ansvar och kompetens från central till regional och från regional till lokal nivå lägger inte automatiskt besluten närmare människorna som decentraliseringsutredningen eftersträvar. En liten utfrågning bland grundskolans lärare för några år sedan visade nämnden med besvärande tydlighet att lärare ofta såg beslutsfattarna inom skolan som en homogen grupp oavsett de hörde hemma i den direkta skolledningen, skolstyrelsen, länskolnämnden, skolöverstyrelsen eller regeringen. Beslutet upplevs sålunda inte närmare människorna enbart därför att det sker på lokal nivå.

Att lägga besluten närmare människorna innebär mer en omprövning av beslutsapparaten inom varje nivå än en nerflyttning av befogenheter mellan nivåerna. Om detta betydelsefulla faktum sägs i betänkandet emellertid bara att "det mesta av dagens kritik mot byråkratisering och tungroddhet (inom högskolan) kan och skall lösas lokalt."

Därmed har de sakkunniga avstått från att pröva de mest betydelsefulla möjligheterna till en mer decentraliserad högskola.

Linjenämnden för journalistutbildningen vid Stockholms universitet påpekar att det är angeläget att förvissa sig om att även de decentraliserade besluten fattas i linje med de allmänna riktlinjer som riksdagen fastställt för

högskolans verksamhet. Enligt linjenämndens mening penetreras dessa frågor inte tillräckligt i betänkandet. En annan brist är enligt linjenämnden att betänkandet inte innehåller någon diskussion om alternativa former till den decentraliseringsmodell som för närvarande gäller.

Linjenämnden för fritidsledar- och fritidspedagoglinjerna vid högskolan i Karlstad delar utredningens grundsyn att en verksamhet präglad av närhet mellan beslut och berörda människor är en god verksamhet. Linjenämnden stöder därför tanken på en högskola med ökat lokalt självstyre men, ställer sig undrande, till utredningens teser att detta kan uppnås genom utökad delegering. Linjenämnden jämställer således inte begreppen delegering och decentralisering.

Även kritik mot högskolereformen framförs t.ex. av *linjenämnden för gymnastiklärarlinjen (GIH) vid lärarhögskolan i Stockholm* och av *planeringsnämnden för lärarutbildning vid universitetet i Linköping* samt av *linjenämnden för förvaltningslinjen och sociala linjen vid universitetet i Göteborg*. GIH anför:

För GIH:s vidkommande, GIH var tidigare en självständig högskola direkt underställd departementet och hade egen styrelse, har högskolereformen inneburit en mycket omfattande centralisering och byråkratisering.

Konsthögskolan som nyligen inordnats i den nya högskoleorganisationen menar att den inte kan finna att den nya organisationen underlättat skolans arbete eller ökat dess kontaktmöjligheter. Tvärtom har konsthögskolan upplevt hur färdiga byråkratiska mallar applicerats på skolans verksamhet med en avsevärd och besvärande belastning på skolans administration som följd.

Styrelsen för Umeå universitet beklagar att utredaren inte ägnat mer uppmärksamhet åt brister i högskoleförordningen. Högskolereformens genomförande skedde enligt styrelsen under stark tidspress. "Det är därför naturligt att vissa detaljer i förordningen kan vara mindre väl genomtänkta. Ett exempel på detta är förordningens bestämmelser om vem som har ansvaret för den grundläggande utbildningen. Enligt 10 kap. 2 § svarar högskolestyrelsen för den samordnande planeringen vid enheten. I högskolelagen 30 § anges att regionstyrelsen för högskoleregionen skall planera och samordna den grundläggande högskoleutbildningen. Erfarenheten visar att dessa praktiskt taget identiska formuleringar gett upphov till kompetensvister. Även kompetensvister mellan högskolestyrelse och linjenämnder har förekommit."

Enligt *styrelsen för högskolan i Sundsvall/Härnösand* är de konkreta förslagen till smärre förändringar av vissa organ inom högskoleorganisationen i dag omöjliga att ta ställning till. Högskolan i Sundsvall/Härnösand anser därför att dessa förslag kan ifrågasättas. Högskolestyrelsen anför vidare:

Viktigt är att påpeka att det förekommer stora funktionella skillnader mellan olika högskolor. Detta innebär att den principiella uppbyggnaden av den svenska högskolan knappast går att utvärdera ur funktionell synpunkt. Olika verksamheter kräver olika typer av arbetsinsatser och andra resurser.

Styrelsen för högskolan i Borås finner det nödvändigt med en fortsatt översyn av organisationen för högre utbildning.

Kritiska synpunkter mot utredningen anläggs av några remissinstanser.

Planeringsberedningen för utbildning för värdeyrken (PBV) framhåller att översynen skett utifrån ett alltför begränsat perspektiv. Det är i huvudsak de traditionella universitetet och högskolorna som stått i centrum. En betydande del av den nya högskolan utgörs emellertid av de utbildningar

som har kommunalt huvudmannaskap och därmed helt andra organisatoriska problem. De utgör närmare en tredjedel av högskolans kapacitet på allmänna utbildningslinjer och eftersom den helt övervägande delen av dessa utbildningar ligger inom vårddyrkessektorn är det naturligt för PBV att särskilt påminna om denna av utredningen försummade del.

Södermanlands läns landsting anför i detta sammanhang:

Inledningsvis kan konstateras att utredningen huvudsakligen utgått från material och frågeställningar aktuella på central nivå och vid universiteten. Konsekvenserna för och frågeställningarna rörande den kommunala högskoleutbildningen är mycket knapphändigt behandlade. Landstinget begränsar sig fortsättningsvis att avge synpunkter på frågor avseende den kommunala högskoleutbildningen samt på principiella frågor som beräknas få konsekvenser för den kommunala högskoleutbildningens organisation.

Liknande synpunkter framförs av *Kalmar läns landsting*, *Kristianstads läns landsting*, *Hallands läns landsting*, *skolstyrelsen i Örebro kommun* och av *Östergötlands läns landsting*, som påpekar att de förslag som läggas fram i hög grad gäller förhållanden inom den statliga högskolan.

LO anser översynsarbetet alltför ensidigt upplagt, eftersom, enligt vad utredningen själv framhållit, man endast har tillfrågat högskolans företrädare, anställda och studerande.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) anser att decentraliseringsgruppen inom ramen för sitt utredningsuppdrag hade kunnat gå betydligt längre på några viktiga punkter.

1.1 Högskolan år 1985

Decentraliseringsgruppen har som bakgrund till sina förslag gjort en förteckning av principiellt viktiga frågor och planeringsuppgifter som kan antas ha stor aktualitet vid mitten av 1980-talet. Decentraliseringsgruppen anger bl. a. följande olika typer av frågor.

Liten årlig resurstillväxt ger prioriteringsproblem och därav följande ställningstaganden till frågor om nedläggning av viss utbildning. Den additiva planeringstekniken är överspelad.

Mera aktiv och flexibel planering av utbildningsutbudet erfordras inte minst för att garantera möjligheter till återkommande utbildning i form av distansundervisning, etappindelade utbildningslinjer och på andra sätt varierade distributionsformer. Ökade krav på att utbildningen skall vara geografiskt tillgänglig måste tillgodoses.

Utbildning av sektorsövergripande karaktär efterfrågas.

Resultaten av utbildningen måste utvärderas på ett aktivt och mera systematiskt sätt med hänsyn till högskolans allmänna mål och mot bakgrund av nödvändigheten av prioriteringar inom ramen för begränsade resurser. Kriterier för omprioriteringar får tas fram.

Frågor om turordning och prioritering mellan de orter där högskolan skall byggas ut ytterligare får ny aktualitet.

Planeringen för utbyggnad med påbyggnadskurser och "överbyggande" kurser inom hela högskolefältet bl. a. inom den kommunala och landstingskommunala högskolan blir viktig.

Utbildningens innehållsmässiga anknytning till ett snabbt föränderligt samhälle och arbetsliv och nya grupper av studerande ställer stora krav på organisationen.

Sannolikt aktualiseras planering för att tillgodose ökad efterfrågan på utbildning från nya studerandegrupper i glest befolkade områden på stora avstånd från högskoleorter.

Planering för effektiv forskningsanknytning av all högskoleutbildning – på alla högskoleorter och med såväl statlig som kommunal och landstingskommunal huvudman – blir angelägen.

Relationerna mellan högskoleforskningen och samhället utvecklas.

Frågor om forskningsanknytning och former för forskning på orter som inte har fast forskningsorganisation måste uppmärksammas.

Frågor om fördelning mellan ämnesforskning, forskning knuten till olika samhällssektorer och forskning knuten till utbildningslinjer blir viktiga.

Fördelningen av resurser och forskningsområden mellan de aktuella högskoleenheterna blir en angelägen fråga.

Rekryteringen till forskarutbildningen och arbetsmarknadens efterfrågan på forskarutbildade måste ägnas intensiv uppmärksamhet. Därmed måste också frågan om forskarutbildningens innehåll bevakas.

Planeringen av forskningsmiljön – lokaler, arbetsförhållanden, personalfrågor – blir viktig.

Långsiktiga program för forskningen och forskarutbildningen, andra handlingsprogram av olika slag och måldiskussioner blir ett allt mer betydelsefullt inslag i planeringsarbetet på samma sätt som vi tidigare antagit blir fallet för den grundläggande utbildningen.

Planering av det konstnärliga utvecklingsarbetet intensifieras.

Det stora flertalet remissinstanser instämmer i decentraliseringsgruppens bedömningar. Vissa remissinstanser har dock funnit anledning till erinringar.

UHÄ anför bl. a. Några inslag i denna bild av 1985 års högskola som inte diskuteras av gruppen är den ökning av enskildas efterfrågan på högskoleutbildning som kan väntas vid mitten av 1980-talet med anledning av gymnasieskolans s. k. 16-årspuckel, det starka trycket på högskolan att medverka till att skolväsendets och barnomsorgens behov av utbildad personal blir tillgodosett samt effekterna av statsmakternas våren 1979 fattade beslut om forskning och forskarutbildning (prop. 1978/79: 119, UbU 1978/79: 44, rskr 1978/79: 244).

Länsskolnämnden i Uppsala län tillägger här:

Förändringar inom gymnasieskolan beräknas kunna börja genomföras vid 1980-talets mitt på grundval av bl. a. gymnasieutredningens kommande förslag. Förslagen bör – mot bakgrund av utformningen av gymnasieutredningens direktiv – få väsentlig betydelse för högskolan. Dels kan gymnasieskolan och högskolan, tillsammans med olika former för vuxenutbildning, komma att ses som ett sammanhängande system för återkommande utbildning vilket kan ge incitament till ökad samplanering, dels påverka den beräknade nya utformningen av gymnasieskolan, dels förutsättningarna för utbildningen inom högskolan.

Nämnden anser att sådan samplanering även skulle ge större möjligheter att underlätta de studerandes övergång från gymnasiestudier till högskolestudier. Det är vidare nämndens förhoppning att förändringarna inom gymnasieskolan skall kunna genomföras successivt.

Regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion framhåller i likhet med *filosofiska fakultetsnämnden vid universitetet i Linköping* bl. a. att den organisatoriskt inriktade diskussionen som förs i dag bör 1985 ha fått lämna plats för en mer konkret diskussion om utbildningarnas innehåll och kvalitet.

Sektorsnämnden för undervisningsyrken vid universitetet i Göteborg konstaterar att det krävs en handlingskraftig ledningsfunktion inom högskolesektorn med hänsyn till de krav, som ställs på ledningen att kunna prioritera och vara flexibel vid planeringen av utbildningsutbudet.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola framhåller bl. a.:

Det bör övervägas om t. ex. tekniska högskolor skall kunna bli föremål för särskild behandling i anslutning till en beslutad statlig satsning på omstrukturering av näringslivet.

2 Principiella överväganden om beslutsnivåerna

Decentraliseringsgruppen har övervägt tre modeller för uppbyggnaden av högskolans organisation.

Modell 1 Inget centralt ämbetsverk för högskolan finns

Modell 2 Inga regionstyrelser för högskolan finns

Modell 3 Nuvarande organisation gäller i sina huvuddrag.

Decentraliseringsgruppen behandlar inte frågan om principiella förändringar i fråga om organisation på den lokala nivån.

Decentraliseringsgruppen föreslår att modell 3 väljs och att såväl UHÄ som regionstyrelserna bör finnas kvar i högskolan med i huvudsak samma uppbyggnad och uppgifter som nu.

Med några få undantag anser remissinstanserna att UHÄ måste finnas kvar som centralt ämbetsverk för högskolan och tar avstånd från *modell 1*. De remissinstanser som inte delar denna bedömning är linjenämnden för maskinteknik vid universitetet i Lund samt flertalet linjenämnder för undervisningsyrken och fakultetsnämnder och linjenämnden för odontologiska fakulteten vid universitetet i Umeå, som önskar att man prövar möjligheterna att eliminera UHÄ.

Några remissinstanser förespråkar *modell 2*. Dessa är bl. a.: styrelsen för Stockholms universitet (för Stockholmsregionens del), styrelsen för Göteborgs universitet, fyra reservanter i styrelsen för universitetet i Linköping, ordföranden i styrelsen för högskolan i Eskilstuna/Västerås, två reservanter i styrelsen för Lunds universitet, SACO/SR och SFS samt studeranderepresentanter i UHÄ:s styrelse och i regionstyrelserna.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till decentraliseringsgruppens förslag att *modell 3* väljs och att UHÄ och regionstyrelserna skall finnas kvar.

3 Den lokala nivån

Decentraliseringsgruppen ger i rapporten en redogörelse för hur statsmakterna centralt reglerat de lokala organens sammansättning och uppgifter i den nya högskolan. Gruppen anför bl. a.:

När det gäller *sammansättning av organ* är det vanligt i svensk offentlig rätt att regeringen själv tillsätter styrelser i statliga myndigheter. Då behövs inga regler för sammansättning eftersom regeringen inte behöver utfärda föreskrifter för sig själv i författningar. När man nu delegerar den myndighetsfunktion som beslutanderätten att tillsätta myndigheters styrande organ innebär behövs centrala direktiv. De behövs för att regeringen – som trots decentraliseringen ändå ytterst har ansvaret för den statliga verksamheten – skall kunna styra hur och av vem statliga beslut skall fattas eller – i vissa fall – åtminstone känna till vem som fattar beslut på lokal nivå. Riksdagen har åren 1975 och 1977 tagit ställning till principerna om sammansättning av organ inom högskolan. Regeringen har då skyldighet att beskriva detta genom föreskrifter i förordningar.

Skälet till att frågan om sammansättning av olika högskoleorgan underställts riksdagen är dock inte endast av förvaltningsrättslig natur. De senaste tio åren har präglats av krav på ökat medinflytande över högskolans verksamhet från nya grupper. Det är inte bara försöksverksamheten med nya samarbetsformer mellan studerande, lärare och övriga anställda (FNYS) som varit grunden för "demokratidiskussioner". Man har från samhällets sida begärt ökad insyn i högskolans värld allt eftersom högskolesektorn tagit i anspråk större delar av vår statsbudget och den högre utbildningens samhälleliga roll tillmätts ökad vikt. De tidigare kollegiala beslutsorganen inom universitetsområdet har nu ersatts av styrelser med företrädare för alla anställda inom högskolan, för de studerande och för yrkeslivet och samhället i övrigt.

De centrala föreskrifterna för högskolan är således som framgått av denna redovisning endast de regler som regeringen ansett vara nödvändiga med hänsyn till dels förvaltningsrätten, dels riksdagens beslut om inflytande inom högskolan för olika grupper och intressen.

De lokalt beslutande organens uppgifter i stora drag och deras sammansättning finns således klart angivna i författningarna. Hur många organ som skall finnas av den ena eller den andra sorten, vad de ska ha för närmare ansvarsområde, hur de ska arbeta etc. bestäms däremot lokalt inom ramen för givna föreskrifter.

I fråga om *uppgifterna* för de skilda lokala organ som angivits i högskoleförordningen gäller att man genom lokala beslut dels kan flytta ner beslut i så gott som obegränsad omfattning genom delegering, dels kan göra organisatoriska förändringar. Ett exempel på det senare är att man (enligt 15 kap. 12 § högskoleförordningen) kan slå samman två beslutande organ till ett, nämligen linjenämnd och institutionsstyrelse. Vidare gäller att inte alla de i förordningen beskrivna organen på lokal nivå behöver finnas. Vissa kan inrättas endast om behov anses föreligga (antagningsnämnd, 13 kap. 1 §; förvaltningsnämnd, 17 kap. 2 §; institutionsnämnd, 15 kap. 17 § m. fl.).

Det bör också i detta sammanhang pekas på att mycket av den allmänna kritik som går ut på att decentraliseringen inte drivits tillräckligt långt, att byråkratiseringen är för stor inom högskolan eller att handläggningen ska "avkrånglas", i första hand bör kunna avhjälpas lokalt. Efter 1977-07-01 har högskoleenheten själv ansvar för en vidarefördelning av den lokala kompetensen. Enligt allmänna verkstadgan som numera gäller för högskoleenheterna har dessa ansvar för rationaliseringsåtgärder m. m. I verkstadgans 6 § sägs t. ex. att chefen (dvs. rektorsämbetet) skall verka för förenklingar och förbättringar i arbetets planläggning och utförande, uppmärksamma förslag som framställs av samarbetsorgan vid myndigheten eller av personalen i annan ordning och tillse att en eller flera tjänstemän ägnar uppmärksamhet åt arbetets rationalisering.

Planeringsnämnden för filosofisk utbildning vid universitetet i Linköping instämmer i gruppens allmänna syn på den lokala högskoleorganisationen och framhåller att den nuvarande detaljregleringen av sammansättningen av olika organ har varit ett stöd i uppbyggnadsskedet, men det skulle fortsättningsvis räcka att ha andelstalen som riktmärken för lokala beslut.

Regionstyrelsen i Linköpings högskoleregion har följande allmänna synpunkt på decentraliseringen inom högskolan:

Med hänsyn till de stora förändringarna bör man, enligt regionstyrelsens mening, räkna med att det tar ganska lång tid innan man fullt ut anpassat sig till de nya förutsättningarna och lärt sig ta till vara de fördelar dessa

medför. Denna anpassningsprocess måste ske på alla nivåer såväl centralt och regionalt som lokalt och den kommer att ta flera år ännu.

3.1 Möjligheter att delegera lokalt

Decentraliseringsgruppen har gjort en kartläggning av vilka delegeringsmöjligheter som finns lokalt inom högskolan och hur den används. Gruppen, som framhåller att resultatet måste tolkas försiktigt, menar att kunskap om möjligheter till en flexibel organisation som finns i författningarna måste spridas både genom lokala och centrala åtgärder. Enligt kartläggningen var de ärendetyper som mest frekvent delegerades olika typer av personaladministrativa ärenden (ca 20 %), praktiska utbildningsärenden (ca 18 %), frågor av ekonomisk karaktär (ca 15 %) och frågor om nämnder, organ och ledamöter i dessa (ca 12 %).

Då gruppen undersökte till vilket organ inom högskolan eller till vilka personer som besluten i fråga delegerats fann de att rektorsämbetet fått över 60 % av de delegerade ärendena. Av de räknade faktiska delegeringsbesluten gick beslutanderätten i ca 10 % av fallen till tjänstemän och ca 10 % till olika former av arbetsutskott.

Intressant att notera var att endast 3 % av de delegerade ärendena delegerats till linjenämnd och ca 1 % till institutionsstyrelse.

Flera remissinstanser ansluter sig till decentraliseringsgruppens syn på möjligheterna att delegera inom ramen för den nya lokala organisationen.

UHÄ anför bl. a. här:

Decentraliseringsgruppen stryker med rätta under att högskolestyrelserna kan göra mycket i förenklings- och effektivitetssyfte när det gäller högskoleenheternas inre organisation och arbetsformer. De delegeringsmöjligheter som det nuvarande regelsystemet ger är därvidlag en tillgång som inte synes ha utnyttjats tillräckligt hittills. Det av regeringen lämnade uppdraget till Statskonsult AB att utreda möjligheterna att effektivisera verksamheten vid högskoleenheterna bör kunna ge ytterligare konstruktiva bidrag till överväganden och åtgärder i dessa frågor.

UHÄ:s uppfattning delas i huvudsak av bl. a. *Iantbruksuniversitetet, styrelsen för Uppsala högskoleregion, högskolan i Växjö, avdelningen för bergmaskinteknik vid högskolan i Luleå och styrelsen för högskolan i Östersund.*

Styrelsen för universitetet i Lund delar också decentraliseringsgruppens helhetssyn och anför:

Universitetsstyrelsen har därför parallellt med remissbehandlingen av föreliggande betänkande påbörjat en *översyn av den lokalt beslutade organisationen* vid universitetet i Lund. Samtliga nämnder anmodades att – samtidigt som de avgav yttrande över betänkandet – göra en inventering av problem, som föranletts av lokala beslut. Även institutionerna har inbjudits att medverka i denna process. En särskild av universitetsstyrelsen tillsatt arbetsgrupp skall bearbeta det inkomna materialet och under höstterminen skall inom universitetet ske en remissbehandling avseende förslag till fortsatt lokal organisation m. m. fr. o. m. budgetåret 1980/81.

Kritik mot decentraliseringsgruppens kartläggning anför dock bl. a. av *regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion* som anför:

Utredningen redovisar (s. 62) en kartläggning av olika typer av delegationer från högskolestyrelserna. Denna utvisar att flertalet delegationer gått till rektorsämbetena medan endast en mycket liten del gått till linjenämnder och institutionsstyrelser. Sammanställningen av dessa delegatio-

ner torde vara av mindre intresse. Dels ger den ingen överblick över de olika organens totala beslutskompetens, dels innebär vissa beslut, t. ex. medelsfördelningar i form av ramar, en betydande delegation utan att detta framkommer. Framför allt torde institutionsstyrelsernas befogenheter komma att kraftigt underskattas om man uteslutande ser till den redovisade kartläggningen. *Kansli 5 vid universitetet i Uppsala* anser det anmärkningsvärt att nästan ingenting sägs om institutionernas beslutsfattande.

Likartade synpunkter anläggs av *samhällsvetar-, psykolog-, ekonom- och sekreterarlinjenämnderna vid universitetet i Uppsala*:

Något utförligare borde utredningen ha varit beträffande den lokala nivån. T. ex. hur frågor där skilda linjenämnder inom samma sektor kommit till skilda beslut i gemensamma frågor skall lösas (kursplanefrågor). Vidare hur linjenämndsrepresentanter skall kunna knytas närmare själva utbildningsnivån utan att den lokala organisationen splittras ytterligare.

Även kritik mot decentraliseringsgruppens syn på möjligheterna att delegera anförts bl. a. av *universitetsstyrelsen i Stockholm*:

Delegeringsmöjligheterna har hittills tillämpats i relativt liten utsträckning när det gäller överförande av beslutanderätt till institutionsnivå. Universitetsstyrelsen anser en sådan delegering principiellt önskvärd. Enligt styrelsens mening är den emellertid ej möjlig, annat än beträffande rena rutinärenden, så länge det stora flertalet institutioner ej har tillgång till administrativ sakkunskap. De naturvetenskapliga sektionsnämnderna har berört detta problem i sitt yttrande. Som nämnderna framhåller är tanken på överföring av administrativa tjänstemän från de centrala eller lokala förvaltningarna till institutionsnivå orealistisk, så länge ingen satsning görs på den resursmässiga sidan. Problemet har tidigare framhållits från universitetets sida i olika sammanhang.

Även *barnpedagogiska institutionen vid universitetet i Uppsala* har invändningar mot decentraliseringsgruppens slutsatser:

Den undersökning utredningen gjort angående högskolestyrelsernas sätt att fullfölja "statsmakternas önskemål om att lägga beslutsbefogenheter och ansvar så nära utbildningssituationen som möjligt" pekar i riktning mot en lokal centralisering.

Institutionen yrkar i stället på att få utförligare centrala direktiv för att man skall kunna uppnå en ökad decentralisering.

Förvaltningsnämnd III vid universitetet i Lund framhåller att den nya högskolan på många håll upplevs som en byråkratisk koloss.

Liknande synpunkter anförts av *linjenämnderna inom teknisk yrkessektor och sektorsnämnden för teknisk yrkessektor vid universitetet i Göteborg*:

Denna skenbara decentralisering har i många avseenden inneburit att de inom verksamheten direkt berörda, nämligen lärare och studerande, snarare fjärmats från än närmats beslutsfattandet rörande den egna situationen! Det bör även påpekas att försök från central nivå att delegera beslutsrätt till "rätt" lokal nivå ofta misslyckats beroende på att de ärenden, som förts ned från central nivå, ofta stannat på "högskolestyrelsenivå" och ej förts vidare inom den lokala hierarkin. Den lokala centrala förvaltningen har härigenom fått starkt ökade uppgifter samt i många avseenden en ej önskad stark ställning gentemot underliggande organ.

Definitionen av den lokala beslutsnivån inom högskolan kritiseras av *sektorsnämnden för AES-sektorn vid universitetet i Göteborg*:

Universitetet har varken formellt eller reellt någonsin varit en lokal statlig förvaltning. Tanken har ju aldrig varit att ett visst universitet skall

täcka en viss kommuns behov av akademisk utbildning och forskning. Snarare har universiteten varit rikstäckande och haft hela landet till upptagningsområde, även om de flesta studerande sökt sig till det närmsta universitetet. Universiteten skall ur förvaltningsteoretisk synpunkt placeras mellan central och regional förvaltningsnivå. I och med *regionstyrelsernas* tillkomst har man emellertid börjat tala om universiteten som lokala förvaltningsenheter.

Interimsstyrelsen för den statliga högskoleutbildningen i Skövde menar att decentralisering och delegering är en fråga om kompetens och förtroende och så länge de lokala enheterna inte hunnit bygga upp denna kompetens befinner de sig i ett underläge.

3.2 Tjänstetillsättningsärenden och besvärärenden

Decentraliseringsgruppen har bl. a. i fråga om *tjänstetillsättningsärenden* haft överläggningar med företrädare för högskolan, varvid frågan om på vilken nivå tillsättningsbesluten bör ligga i fråga om tjänster som professor, biträdande professor och universitetslektor. Decentraliseringsgruppen redovisar sina överväganden men lägger ej fram några förslag med hänvisning till att lärartjänstutredningen i kommande betänkande avser att behandla denna fråga.

I fråga om handläggningen av *besvärärenden* anmäler gruppen att viss uppmärksamhet riktats på att UHÄ och utbildningsdepartementet har en kraftig arbetsbelastning i detta hänseende. Här redovisas dock att en arbetsgrupp inom departementet arbetar med en översyn av detta i syfte att överflytta besvärsmålen från regeringen som sista instans till UHÄ eller annan myndighet.

Gruppen erinrar också om att de besvärärenden, som skall behandlas på lokal nivå, kan delegeras.

Decentraliseringsgruppen framlägger inte några förslag om besvärsförbud men redovisar att förslag i detta hänseende framförts till gruppen.

3.2.1 Ytranden i fråga om tjänstetillsättningsärenden

Ärenden om tillsättning av tjänster inom högskolan har inte föranlett särskilt många uttalanden från remissinstanserna.

Några remissinstanser har dock uppmärksammat frågan om på vilken beslutsnivå som tillsättningsfrågorna bör avgöras.

Styrelsen för universitetet i Stockholm anför bl. a.:

Gruppen påpekar att frågan om handläggningen av tillsättningsärenden och besvärärenden är föremål för olika utredningar. Styrelsen vill fästa uppmärksamheten på de juridiska nämndernas synpunkt att handläggningen av besvär i tillsättningsärenden bör ske på hög nivå inom verket, så att största möjliga kompetens och representativitet är garanterad. I besvärärenden av mera rutinartad karaktär bör åtminstone principerna för bedömningen fastläggas på motsvarande sätt.

Tekniska högskolan i Linköping anser att nuvarande tillsättningsförfarande för professurer och universitetslektorat även fortsättningsvis skall tillämpas.

Vissa problem uppmärksammas av *den juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*, som anser sig ha fungerat väl utom i fråga om utseende av sakkunniga i tillsättningsärenden och antagande av oavlönade docenter. Tillräcklig sakkunskap har inte alltid funnits i nämnden. Nämndens

verksamhet sägs helt ha dominerats av handläggning av löpande ärenden. "Tanken att fakultetsnämnden skulle kunna planera och "styra" forskningen måste betecknas som en illusion." Både resurser och överblick över det rättsvetenskapliga forskningsområdet saknas.

Vissa förslag framförs av några remissinstanser.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå framhåller bl. a.:

När det gäller tjänstetillsättningar vill vi uttala tvekan inför de decentraliseringstankar som diskuteras. Däremot vill vi framhålla att man bör överväga att låta tjänsteförslagsnämnderna även behandla tillsättningar av extra lektorat samt docent- och forskarassistenttjänster.

Konsthögskolan menar att tillsättning av professorer vid konsthögskolan med fördel skulle kunna ske på lokal nivå, där den större kompetensen finns och att det genom besvärsinstitutet alltid finns möjlighet till prövning på högre nivå om sökande så skulle önska.

Lärartjänstutredningen anför slutligen:

Decentraliseringsgruppen har med hänvisning till lärartjänstutredningens arbete avstått från att behandla tillsättningsordningen. Utredningen kommer att i sitt huvudbetänkande avge förslag i dessa frågor.

3.2.2 Besvärärenden

I fråga om nivån för besvärärendens handläggning finns olika meningar.

Linjenämnden för gymnastiklärarlinjen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm anser att besvärsinstitutet bör behållas men att man bör se över till vilken nivå olika ärenden skall hänskjutas.

Juridiska fakultetsnämnden och juridiska linjenämnden vid universitetet i Stockholm framhåller följande:

F. n. synes beslut rörande besvär från högskoleorgan med mycket god saklig och formell kompetens, t. ex. linjenämnderna, ofta fattas på avdelningsdirektörsnivå i UHÄ, vilket måste betraktas som otillfredsställande.

Besvärsrätten berörs också av *medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund* som framhåller att en begränsning av denna rätt vore olycklig.

En annan uppfattning redovisas av *högskolestyrelsen i Luleå*:

Besvärärendena kan nämnas som ärendetyp, som nu känns som tung. Den långa behandlingen innan man till slut "gått till Kungs" är för alla arbetssam och tidskrävande. På denna punkt ger utredaren inga förslag, men denna fråga kunde gott tagas upp. När det gäller besvär över tjänstetillsättningar är högskolestyrelsens erfarenhet att besvaren ofta föres vidare till regeringen. Ett lämpligt sätt att förenkla behandlingen vore att besvaren ställdes direkt till regeringen och att UHÄ hade att avge yttrande över besvaren innan regeringen beslutar.

När det gäller tidsbegränsade tjänster är rätten att besvära till regeringen av föga värde och bör utgå. Här kan UHÄ få vara slutgiltig besvärinstans.

Humanistiska sektionsnämnderna vid universitetet i Göteborg anför:

Redan UKÄ har på ett förtjänstfullt sätt delegerat beslutanderätt i en del ärenden till lokal nivå. UHÄ har också upphört att vara besvärinstans vid tillsättning av professorer. UHÄ är med sin tjänstemannasammansättning inte lämplig instans över huvud taget för besvärärenden. Ytterligare delegering av uppgifter bör genomföras från UHÄ till lokal nivå.

I fråga om handläggningen på lokal nivå instämmer *regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion* i utredningens påpekande att besvärärenden numera inte behöver behandlas av högskolestyrelsen utan kan delegeras.

Om detta sker bör styrelsen enligt regionstyrelsens mening kunna använda mer tid till övergripande frågor.

3.3 Inrättande av antagningsnämnd

Decentraliseringsgruppen anför:

Från företrädare för både lokal och regional nivå har vi fått förslag om att beslut enligt 13 kap. 1 § högskoleförordningen om inrättande av en antagningsnämnd för grundläggande utbildning vid en högskoleenhet skall läggas ned från regionstyrelse till lokal nivå. Skälet till att regionstyrelsen skulle besluta om inrättande av sådan nämnd var att antagningsnämnderna ansågs så viktiga att en myndighet med majoritet av företrädare för allmänintressen borde ha ansvaret för inrättande av dessa. Ett alternativ är att man gör antagningsnämnden obligatorisk vid varje enhet. Vi anser dock att detta skulle vara att i onödan låsa organisationen och samtidigt bidra till en ökad byråkrati.

Eftersom antagningsnämndens uppgifter och sammansättning är beskrivna i högskoleförordningen finns enligt vår mening inte skäl att överordnad myndighet skall besluta om myndigheten i fråga skall finnas eller inte. *Vi föreslår* därför att beslutet om inrättande av antagningsnämnd decentraliseras.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig över detta förslag har tillstyrkt bifall till denna decentralisering. Bland dem som yttrat sig märks bl.a. *RRV, UHÄ, regionstyrelserna, styrelsen för universitetet i Stockholm, karolinska institutet, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, musikdramatiska skolan i Stockholm, konsistoriet vid universitetet i Uppsala, högskolan i Gävle/Sandviken, universitetsstyrelsen i Linköping, styrelsen för högskolan i Jönköping, styrelsen för högskolan i Kalmar, styrelsen för högskolan i Kristianstad, styrelsen för högskolan i Karlstad och styrelsen för högskolan i Luleå samt Örebro läns landstingskommun, Solna kommun, Falu kommun, Landstingsförbundet, LO och SAC/SR.*

3.4 Sektorsvisa beslutsorgan

Decentraliseringsgruppen anför här:

Resurser för allmänna utbildningslinjer m. m. fördelas numera på de fem yrkesutbildningssektorerna. Inom UHÄ finns en planeringsberedning för varje yrkesutbildningssektor. Beslutande organ som är ansvariga för sektorerna på lokal nivå finns ej föreskrivna i högskoleförordningen. På sina håll har dock förvaltningsnämndernas ansvarsområden kommit att avse sektorer. Genom att några regionala utbildningsnämnder inte föreskrivits finns författningsmässigt inte heller "sektorsansvariga" organ på regional nivå.

Bristen på sektorsansvariga organ upplevs ibland som ett problem på lokal och regional nivå. Vi vill därför peka på att dels beslutande förvaltningsnämnder, dels sektorsvisa planeringsnämnder av rådgivande karaktär har inrättats. Detta bör – där behov av sektorsorgan finns – kunna tjäna som ett exempel på hur man utan organisatoriska förändringar i författningar kan lösa problem av detta slag lokalt.

På regional nivå har sektorsvisa rådgivande organ likaså inrättats (utbildningsnämnd, utbildningsråd).

Decentraliseringsgruppens syn på sektorsansvariga organ på lokal nivå kritiseras av bl. a. *UHÄ* som anför:

Frågan om beslutsorgan på sektorsnivå i den lokala organisationen är enligt UHÅ:s mening värd större uppmärksamhet än den ägnats av decentraliseringsgruppen. Denna fråga torde komma att uppmärksammas närmare i anslutning till den pågående utvärderingen av den nya organisationen. Härvid bör utnyttjas erfarenheter från de olika modeller i fråga om beredande organ som f. n. prövas vid högskoleenheterna.

En annan uppfattning redovisas av *regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion* som anför:

Decentraliseringsgruppen har observerat vissa av de nackdelar som följer med högskolans hårda sektorisering. Det är uppenbart att kunskap inte kan sektoriseras som många förleds att tro av högskolans indelning i yrkesutbildningssektorer. Självklart kan indelningen i yrkesutbildningssektorer ha stora fördelar på statsmaktsnivå, men den kan på sikt bli förödande för forskning, utbildning och kulturliv, om den konsekvent genomförs på alla nivåer inom högskolan.

Även *styrelsen för universitetet i Linköping* kommenterar sektoriseringen. Den anför:

Vid universitetet finns två olika typer av nämnder som närmast motsvarar vad som i betänkandet kallas sektorsvisa beslutsorgan. I inget fall gäller dock att dessa organ, en förvaltningsnämnd och två planeringsnämnder, har ett ansvarsområde som helt överensstämmer med sektorsindelningen. Förvaltningsnämnden, som naturligtvis har en sammansättning som överensstämmer med högskoleförordningens föreskrifter, kallar till sina sammanträden representanter för yrkeslivet och allmänna intressen med yttranderätt i samtliga frågor. Planeringsnämnderna är formellt beredande organ till universitetsstyrelsen. Planeringsnämndens ordförande har befullmäktigats att besluta i vissa frågor förutsatt att två tredjedelar av planeringsnämndens ledamöter tillstyrker ordförandens förslag till beslut.

Högskolan i Växjö redovisar ett förslag i detta hänseende:

Utredningen berör sektoriseringen på UHÅ-nivån men knappast på den lokala nivån. Enligt styrelsens uppfattning bör för varje högskoleenhet finnas ett planeringsorgan utöver sektorsgränserna t. ex. bestående av yrkeslivsrepresentanterna från linjenämnderna. Organets uppgifter skulle vara rådgivande och samtidigt ett expertorgan beträffande nya föreslagna utbildningar.

Linjenämnden för AES-sektorn vid universitetet i Umeå erinrar om att det inom högskoleförfattningarnas ram finns möjligheter till en flexibel organisation. Så har t. ex. i Umeå inrättats en linjenämnd för AES-sektorn med ledningsorgan för utbildningslinjerna. Dessa ledningsorgan (ledningsgrupper) har rätt omfattande beslutsbefogenheter (formell delegation till utbildningsledaren). Linjenämnden kan härigenom koncentrera sig på övergripande och långsiktiga frågor. Frågan om sektorsvisa beslutsorgan på lokal nivå har sålunda genom arrangemanget fått sin lösning.

3.5 Fakultetskollegierna m. m.

Decentraliseringsgruppen redovisar i rapporten viss kritik mot avskaffandet av de gamla fakulteterna och redogör för sin syn på införandet av fakultetskollegier. Decentraliseringsgruppen framlägger inte något förslag till ändring av nuvarande förhållanden.

UHÅ klargör att ämbetet delvis har en annan syn på denna fråga.

I samband med högskolereformen överfördes ledningsuppgifterna för forskning och forskarutbildning från kollegiala lärarförsamlingar (fakulte-

terna/sektionerna) till fakultets/sektionsnämnder. Syftet med denna förändring var att minska den tid kvalificerade lärare och forskare i tjänsten är tvungna att använda till deltagande i sammanträden och därmed sammanhängande uppgifter. Från en del håll har emellertid framhållits att förändringen innebär en förlust från informations- och kontaktsynpunkt. Decentraliseringsgruppen redovisar kortfattat denna kritik men anser att de kritiska synpunkterna i allt väsentligt kan tillgodoses inom ramen för gällande bestämmelser.

UHÄ har för sin del förståelse för de antydda kritiska synpunkterna och har inget att invända mot att fakultets-/sektionskollegierna åter ges mera konkreta uppgifter under förutsättning att man bland de berörda lärarna bedömer att forskningen och utbildningen totalt sett skulle gagnas därav. Ordningen med ett mindre organ som huvudansvarigt för planeringen och ledningen på fakultets-/sektionsnivå bör dock enligt UHÄ:s mening inte överges. UHÄ utgår från att hithörande frågor kommer att prövas av den sommaren 1979 tillkallade kommittén rörande forskningens och forskarutbildningens situation i den nya högskolan (dir 1979: 90).

Problemet behandlas av några *fakultetsnämnder och linjenämnder vid universitetet i Stockholm*.

Juridiska fakultetsnämnden och juridiska linjenämnden anför bl. a.:

Nämnderna vill slutligen framhålla att avskaffandet av de gamla fakulteterna har haft mycket ogynnsamma verkningar på lokal nivå. De ordinarie lärare, som inte är ledamöter i vare sig fakultets- eller linjenämnd har förlorat kännedomen om och inflytandet på universitetets och det egna fakultetsområdets förvaltning, och den personliga kontakt, som de regelbundet återkommande fakultetssammanträdena åstadkom mellan dessa lärare, har i stor utsträckning brutits. Fakultetsnämnden är också vetenskapligt sett ett mindre sakkunnigt organ än den gamla fakulteten. Fakultetskollegierna kan inte ersätta de gamla fakulteterna i dessa hänseenden. I betänkandet pekas på möjligheter att med stöd av högskoleförordningen 10:16 låta den gamla gruppen "ordinarie lärare" bilda ett rådgivande organ. Detta organ skulle emellertid inte kunna ersätta den gamla fakulteten. Ett regelbundet konsulterande av ett sådant organ skulle blott öka raden av sammanträden för dem som är ledamöter i de beslutande organen utan att ge de övriga ordinarie lärarna ett verkligt inflytande och därmed ett incitament att fortlöpande delta i organets sammanträden.

Matematisk-naturvetenskapliga sektionsnämnderna anför:

Sektionsnämnderna anser vidare att utredaren alltför lätt berör de problem som avskaffandet av de gamla fakulteterna skapat och menar att man skulle kunna tillskapa ett rådgivande organ med dessas sammansättning. Något alternativ bör övervägas, men redan den omständigheten att några initiativ till ett rådgivande organ icke tagits tyder på att det icke utgör en riktig lösning på detta problem.

Även *juridiska fakultetsnämnden och nämnden för juristlinjen vid universitetet i Uppsala* anför:

Nämnderna vill slutligen med kraft framhålla, att den tidigare fakultetsorganisationens upphävande framstår som en klar förlust och som en allvarlig olägenhet från delaktighets- och informationssynpunkt. Det hävdas visserligen att det står fakulteternas ledamöter fritt att träffas och utbyta erfarenheter m. m. på frivillig grund och att fakultetskollegierna utgör ett forum för sådan verksamhet. Det framhålls samtidigt, att inom vissa områden fakultetskollegierna är alltför stora för att över huvud taget kunna verka annat än som valförsamlingar. Det förra argumentet misskän-

ner det förhållandet, att organ utan reella uppgifter har dålig livskraft och att frivilligt sammanträdande för flertalet ansvariga befattningshavare utövar mycket ringa lockelse. Det var det gemensamma ansvarstagandet i viktiga vetenskapliga frågor – inte minst i befordringsärenden och vid bedömning av vetenskapliga prestationer – som utgjorde de tidigare fakulteternas styrka: den jämna sammanträdesrytmen, som möjliggjorde kontinuitet, personliga förbindelser och effektiv information, var också väsentligt.

Samma och liknande synpunkter anförs också av *medicinska fakultetsnämnden* och *linjenämnden för läkarlinjen vid universitetet i Linköping*, *juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*, *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid sistnämnda universitet och förvaltningsnämnd II i Lund*, *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå* och *medicinska fakultetsnämnden samt läkarlinjenämnden* liksom av *odontologiska fakultetsnämnden* och *linjenämnden vid universitetet i Umeå*.

Rektorsämbetet vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm aktualiserar frågan om beslutsorgan på fakultetsnivå inom HLS och anför:

Högskolan har tre professurer i pedagogik och ett stort antal projektanställda forskare. Det är ett klart behov att med denna organisation som kärna bygga upp ett organ inom högskolan med egna beslutsfunktioner beträffande forskning och forskarutbildning. Inte minst aktualiseras dessa behov i de pågående strävandena att stärka sambandet mellan grundläggande utbildning och forskning – forskarutbildning inom HLS. Frågan skulle kunna lösas genom att en fakultetssektion för praktisk pedagogik skapades vid HLS. Om så skedde skulle sektionskollegium och sektionsnämnd kunna inrättas vid HLS samtidigt som banden med den samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm bestod.

Lantbruksuniversitetet ansluter sig dock till decentraliseringsgruppens synpunkter och anför:

Lantbruksuniversitetet delar de synpunkter som framförs under detta avsnitt och vill bara framföra att lantbruksuniversitetet framgångsrikt prövat kollegierna som diskussionsorgan i för lärare och forskare viktiga frågor och som organ för granskning av arbetet inom nämnder och beredningar. Sammanträden har därvid förlagts vid samma tidpunkt för alla fakulteter och kombinerats med en konferens om t. ex. pedagogiska frågor eller gemensamma forskningsfrågor. Sådana arrangemang har skett en gång per halvår.

3.6 Förlängd mandattid för prorektor

Decentraliseringsgruppen föreslår förlängd mandattid för prorektor från tre år till sex år. Företrädare för högskolan har påpekat att rektor för högskoleenhet har sex års mandattid medan prorektor endast har tre års.

Prorektor tillsätts lokalt av högskolestyrelsen efter förslag av en valförsamling. Att vart tredje år kalla in en större valförsamling för att avge förslag enbart till prorektor har decentraliseringsgruppen funnit onödigt och opraktiskt. Gruppen föreslår därför att rektor och prorektor ges lika lång mandattid, dvs. sex år.

Om en prorektor vill avgå efter tre år, kan han begära entledigande. Skulle någon högskolestyrelse vilja behålla tre års mandattid kan den besluta så.

Samtliga remissinstanser, som yttrat sig över förslaget, tillstyrker att högskoleförordningen ändras så att både rektor och prorektor kan få sex års mandattid.

3.7 Företrädare för allmänna intressen i förvaltningsnämnd och institutionsstyrelse

Decentraliseringsgruppen behandlar även sammansättningen av *förvaltningsnämnder och institutionsstyrelser*, men gruppen framför inte några förslag på dessa punkter. Gruppen anför:

Principen för sammansättningen av förvaltningsnämnder, nämligen att i den skall ingå endast personer som är verksamma inom högskoleenheten utan inslag av samhällsrepresentanter, dvs. samma som gäller för institutioner, har kritiserats. Förslag har förts fram om att företrädare för yrkeslivet och samhället i övrigt skulle få ingå i förvaltningsnämnderna. Ett skäl till att så inte blev fallet i reformarbetet var att man då i princip skulle få en styrelse med samma sammansättning som högskolestyrelsen. För de fall där behovet av företrädare för yrkeslivet och samhällslivet i övrigt i förvaltningsnämndarbetet är särskilt stort finns flera lösningar som kan göras – utan ändringar av föreskrifterna för sammansättningen av förvaltningsnämnden – på lokal nivå. Man kan exempelvis till förvaltningsnämndens sammanträden kalla representanter för yrkeslivet eller samhällslivet i övrigt att närvara för att lämna upplysningar. Detta är ett led i ett ärendes utredning. Man kan ge dem generell yttranderätt och rätt att avge särskilt yttrande. Man ser dem då som experter som kan tillföra nämnden viss behövlig sakkunskap.

Högskoleorganisationen visar också på en annan lokal lösning för att få med företrädare för samhället i förvaltningsnämnd. I stället för förvaltningsnämnd med beslutanderätt har man inrättat en motsvarighet till förvaltningsnämnd men av enbart rådgivande karaktär. I en sådan kan företrädare för samhället ingå.

Decentraliseringsgruppen anmäler att sammansättningen av institutionsstyrelserna allmänt tycks ha accepterats, men att önskemål om anknypning av institutionerna till yrkes- och samhällslivet kan lösas på samma sätt som med förvaltningsnämnderna.

UHÄ behandlar bl. a. frågan om sammansättningen av förvaltningsnämnderna. UHÄ menar att decentraliseringsgruppens åsikt att allmän företrädare permanent kallas till en förvaltningsnämnds sammanträden för att "ge upplysningar" är ett missbruk av förvaltningspraxis. UHÄ anför:

UHÄ anser det synnerligen angeläget att vid de större högskoleenheterna kunna uppnå en smidig beslutsorganisation utan att därför åsidosätta de principer som kommit till uttryck i högskolestyrelsernas sammansättning. UHÄ tillstyrker därför de av bl. a. *universiteten i Linköping och Lund* framlagda förslagen om att berörd föreskrift i högskoleförordningen ändras så att även företrädare för allmänna intressen kan ingå i förvaltningsnämnd.

Regionstyrelsen i Lund/Malmö högskoleregion delar också UHÄ:s syn på denna fråga. Den behandlas även av flera lokala högskoleorgan vid universiteten i Lund och Linköping.

Tekniska högskolan i Linköping anmäler att det vid högskolan finns en förvaltningsnämnd av den typ som nämns i betänkandet och anser att en egen högskolestyrelse för den tekniska högskolan skulle inrättas.

Decentraliseringsgruppens syn på allmänrepresentanter i förvaltningsnämnd och institutionsstyrelse delas däremot av *samhällsvetenskapliga institutionen i Linköping och linjenämnden för samhällsvetenskap och beteendevetenskap vid samma universitet* samt av *matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*.

3.8 Anslag

Decentraliseringsgruppen har fått förslag från lokal nivå om att medel till internationalisering av utbildningen till stöd- och innovationsåtgärder och till lokalt utvecklingsarbete bör föras in under sektorsanslagen. Likaså har gruppen fått förslag om att byggnadsstyrelsens anslag för inredning bör föras ned till lokal nivå.

Decentraliseringsgruppen säger sig instämma i dessa principiella synpunkter, men framlägger inte några förslag i dessa hänseenden med hänsyn till att den har förståelse för att regeringen vill behålla detta styrmedel och därför "öronmärker" vissa anslag.

Ett relativt stort antal remissinstanser har behandlat denna fråga.

Regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion tar inte ställning i frågan men menar att ett bättre samarbete mellan anslagsfördelande myndigheter behövs för att hjälpa de mindre högskoleenheterna inom regionen till att få en bättre överblick över de möjligheter som finns inom anslagssystemet.

Även *regionstyrelsen i Lund/Malmö högskoleregion* behandlar detta problem och menar att det bör övervägas om inte de stora högskoleenheterna bör ges förutsättningar att vid behov av expertservice biträda de mindre enheterna.

Styrelsen för Grafiska Institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning vitsördar att en ny och liten högskola har speciella svårigheter med anslagsärenden.

Flera remissinstanser är positiva till decentraliseringsgruppens principiella syn på att anslagen till internationalisering av utbildningen m. fl. skall inordnas i sektorsanslagen, nämligen *Dramatiska institutet, musikdramatiska skolan, linjenämnden för gymnastiklärarlinjen vid lärarhögskolan i Stockholm, konsistoriet vid universitetet i Uppsala* samt *kansli 5 vid samma universitet, linjenämnden inom sektor I och matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden i Uppsala, styrelsen för högskolan i Örebro, institutionsstyrelsen för samhällsvetenskapliga institutionen vid universitetet i Linköping, institutionen för vårdlärarutbildning vid universitetet i Göteborg* samt *AES-linjenämnden vid högskolan i Luleå*.

Ett särskilt förslag i fråga om avgivande av anslagsframställning avges av *styrelsen för universitetet i Lund*, som anför:

Anslagsframställning för den grundläggande utbildningen avges av högskolestyrelsen och underlaget tas fram på det sätt denna bestämmer. Motsvarande framställning för forskning och forskarutbildning avges däremot av fakultetsnämnderna direkt till UHÄ. Högskolestyrelserna har dock att yttra sig över framställningarna. Detta är den gamla ordningen inom de tidigare universiteten.

Med hänsyn till sambandet mellan grundläggande utbildning samt forskning och forskarutbildning kan en ändring vara motiverad. Förslag om förnyelse av inriktningar av utbildningen är ofta kopplade till nya forskningsinriktningar och förslag om nya forskartjänster. Inom vissa sektorer finns ingen skarp gräns mellan tjänster för grundläggande utbildning och

tjänster för forskning och forskarutbildning. Högskolestyrelsen har ett samlat ansvar för verksamheten inom högskolan. Detta motiverar att styrelsen avger anslagsframställning för densamma i dess helhet. Vi vill sålunda föreslå att i framtiden skall det ävilda högskolestyrelserna att avge anslagsframställning för den totala verksamheten vid högskolan, grundläggande utbildning, åtgärder avseende forskningsanknytning och – i förekommande fall – forskning och forskarutbildning.

Högskolan i Sundsvall/Härnösand har kritiska synpunkter på möjligheterna för högskolorna att nu göra en resursplanering. Högskolan anför:

Organisationen av det interna resursflödet inom högskoleväsendet hämmar för närvarande utvecklingen av den lokala högskolans särart. Samarbetet mellan högskolorna begränsas av nödvändigheten för varje högskola att hantera den vertikala organisationen. Mångfalden av anslagsposter minskar dessutom möjligheterna att genomföra en samlad planering av de lokala resurserna. Som exempel där hinder för en samlad resursplanering förekommer kan dels nämnas svårigheterna att planera för lokaler och utrustning anpassade för den lokala verksamheten. Vidare kan nämnas svårigheterna att kanalisera forsknings- och utredningsfrågor till konstruktiva åtgärdsprogram, beroende på den mångfald instanser som nu formellt skall vara inblandade i sådan verksamhet.

3.9 Linjenämnderna

Decentraliseringsgruppen behandlar vissa problem som kunnat iakttagas i linjenämndernas arbete men framlägger inte något förslag till förändring av linjenämndernas sammansättning eller funktioner. Gruppen anför:

Kring linjenämndernas sammansättning med en tredjedel av var och en av grupperna lärare, studerande och företrädare för yrkeslivet har länge rått stor enighet. Vi har dock kunnat konstatera att företrädarna för yrkeslivet dels har haft vissa initialsvårigheter att påverka linjenämndsarbetet, dels har – på vissa håll – deltagit i ringa utsträckning. Vad gäller svårigheterna att aktivt ta del i linjenämndsarbetet beror detta ofta på bristande utbildning i fråga om vilken roll linjenämnden skall spela – en fråga som bör kunna lösas lokalt. En annan orsak kan vara att de som åtagit sig uppdragen missbedömt arbetets omfattning. Sättet för nominering av ledamöter har kanske inte alltid varit det bästa första gången, bl. a. därför att tidspressen var stor. Det ankommer på högskolestyrelsen att beakta dessa frågor.

Det har hävdats att de yrkeslivsrepresentanter som själva har yrken för vilka den linjenämnd där de ingår planerar utbildning ofta varit aktiva. Svårast att följa arbetet har således de haft som saknar direkt anknytning till sådana yrken. Detta kan beaktas lokalt vid utseende av dessa ledamöter i framtiden. Det har i vissa fall också visat sig vara en ekonomisk fråga hur mycket tid dessa ledamöter varit villiga att ägna åt linjenämndsarbetet. I reformarbetet förutsågs också att behovet av och intresset från yrkeslivsföreträdare skulle vara olika från en utbildning till en annan. Därför ger författningen utrymme för att minska antalet företrädare för yrkeslivet eller helt slopa dem.

SÖ uppmärksammar linjenämnderna i den kommunala högskolan:

En viss kritik har riktats mot deras organisation och arbete. Det kan därför finnas anledning föreslå, att en särskild utvärdering sker av denna verksamhet inom den närmaste tiden. Sådan utvärdering pågår för den

statliga högskolans del inom UHÄ:s reformuppföljningsprogram. Linjenämnderna i den kommunala högskoleutbildningen har under den tid som gått sedan högskolereformens genomförande sökt arbetsformer och funktioner som skall kunna befördra samarbete mellan bl. a. utbildningsnämnder och berörda skolenheter. Den sammansättning som de flesta linjenämnder fått skulle spegla yrkeslivet. Det har dock ofta varit svårt att få med representanter från alla de olika yrken som kan ingå i utbildningslinjerna inom en linjenämnds ansvarsområde. Linjenämnderna har därför ofta arbetat med undergrupper, t. ex. arbetsgrupper bestående av representanter för utbildning och yrkesliv. Eftersom medel för att bekosta detta arbete varit begränsade, har arbetet försvårats. Om linjenämnderna skall få faktiskt inflytande över utbildningens utformning måste därför medel ställas till förfogande. En annan svårighet har varit att få linjenämndens beslut förankrade i skolorganisationen. Eftersom rektor inte är självskriven ledamot i linjenämnden kan det vara svårt att finna smidiga arbetsformer mellan skola och linjenämnd. En fördel för verksamheten vore att rektor alltid är adjungerad till linjenämnden.

I fråga om linjenämndernas sammansättning vill SÖ särskilt framhålla nödvändigheten av att representanter med erfarenhet från det allmänna skolväsendet ingår i linjenämnd, vars verksamhetsområde omfattar lärarutbildning.

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) framhåller att de två första årens verksamhet talar för en stark ställning för linjenämnderna. Till dem bör enligt HLS en ökande delegering kunna ske.

Liknande synpunkter anförs av *planeringsnämnden för lärarutbildning vid universitetet i Linköping*, som dock i likhet med *barnpedagogiska institutionen vid universitetet i Uppsala* betonar behovet av ytterligare information och inläsningstid för ledamöterna samt utrednings- och sekreteraresurser.

Nämnden för ekonomiföreståndarlinjen vid universitetet i Uppsala föreslår en utvidgning av linjenämndens kompetensområde.

Vissa remissinstanser anmärker på decentraliseringsgruppens behandling av linjenämndernas situation och anser att utredningen här kunnat vara utförligare. Till dessa instanser hör bl. a. *kansli 5 vid universitetet i Uppsala*, *linjenämnden för samhällsvetar-, psykolog-, ekonomi- och sekreterarlinjerna vid samma universitet*, *sektorsnämnden för AES-sektorn vid universitetet i Göteborg* och *linjenämnden för bibliotekarielinjen vid högskolan i Borås*.

Medicinska fakultetsnämnder vid universitetet i Göteborg anser att ändamålsenligare organisationsformer bör framtas. Fakultetsnämnden anför:

Den medicinska utbildningens struktur innebär att den nu gällande uppdelningen mellan linjenämnder och fakultetsnämnder medfört speciella olägenheter. Särskilt i den kliniska utbildningen är forsknings- och forskarutbildningsfrågor så nära förknippade med utbildningsfrågor, att deras behandling i separata organ inte är ändamålsenligt och föranleder betydande merarbete. Också i detta avseende anser fakultetsnämnden att den medicinska utbildningens särställning borde ses över och ändamålsenligare organisationsformer framtas.

En liknande inställning redovisar *odontologiska fakultetsnämnden och linjenämnden vid universitetet i Umeå*, som önskar att man förutsättningslöst utreder en sammanslagning av linje- och fakultetsnämnderna.

Styrelsen för universitetet i Lund redogör för en lokal översyn av institu-

tions- och linjenämndsorganisationer och framhåller att de viktigaste uppgifterna inom den närmaste framtiden inte är att det centralt fastställda regelsystemet ändras utan att en utveckling av den interna organisationen sker inom ramen för gällande bestämmelser.

4 Regionstyrelserna

Decentraliseringsgruppen anser, som tidigare nämnts, att vi även i fortsättningen skall ha en organisation med regionstyrelser och framhåller att den regionala planeringen för grundläggande högskoleutbildning i framtiden blir så betydelsefull att en organisation med betydande förankring i samhällsintressen är angelägen.

Decentraliseringsgruppen föreslår inte några förändringar av högskole-regionerna eller av regionstyrelsernas kompetens, trots de olikheter som föreligger mellan regionernas storlek, antal högskoleenheter och struktur.

Varken UHÄ, SÖ eller regionstyrelserna i Lund/Malmö och Umeå högskoleregioner vill ändra regionindelningen.

Däremot nämner regionstyrelserna i Göteborgs och Linköpings högskoleregioner de ändringar som diskuterats inom respektive region.

Regionstyrelsen i Linköpings högskoleregion anser att man bör undersöka förutsättningarna för att föra Kalmar län till Linköpings högskoleregion för att åstadkomma kongruens mellan högskoleregion och sjukvårdsregion.

Regionstyrelsen i Göteborgs högskoleregion redovisar att det dominerande antalet formella och informella samarbetsorgan som styrelsen har kontakt med i Göteborgsområdet har Hallands län inkluderat i Göteborgsområdet.

Regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion anser inte någon ändring av kompetensen för regionstyrelsen i Stockholm jämfört med övriga regionstyrelser är motiverad.

4.1 Regionstyrelsernas funktioner

Regionstyrelserna har tre huvuduppgifter:

1. att svara för den samordnande planeringen av grundläggande utbildning inom högskoleregionen
2. att svara för den slutliga fördelningen av medlen till lokala och individuella linjer och enstaka kurser (D 10- anslaget)
3. att ha det sammanhållande ansvaret för forskningsanknytningen och disponera medlen till forskningsanknytning.

Remissinstanserna har i yttrandena i stor utsträckning koncentrerat sitt intresse på regionstyrelserna. Under denna punkt redovisas *allmänna synpunkter*, både positiva och negativa, från remissinstanserna.

Flera remissinstanser betonar värdet av införandet av den nya regionnivån inom högskoleadministrationen.

Bland dessa instanser är – förutom regionstyrelserna i Uppsala, Lund/Malmö och Umeå högskoleregioner – länskolnämnden i Östergötlands län, musikhögskolan, dramatiska institutet, GI/IHR, styrelserna för högskolorna i Växjö, Kalmar och Kristianstad samt interimsstyrelsen för högskoleenheten i Halmstad och styrelsen för högskolan i Eskilstuna/Västerås. För regionstyrelsernas nuvarande funktion uttrycks också posi-

tiva synpunkter av *styrelserna för universiteten i Linköping, Lund och Umeå* samt av *styrelsen för högskolan i Luleå*.

Styrelsen för universitetet i Lund förordar att regionstyrelsernas funktion prövas i en fortsatt utredning.

Regionstyrelsernas hitillsvarande funktion kritiserar starkt av *SFS*, som menar att regionnivån är helt onödig.

Andra remissinstanser som redovisar en negativ inställning till regionstyrelserna är bl. a. *styrelsen för universitetet i Stockholm, konsistoriet vid universitetet i Uppsala, styrelsen för universitetet i Göteborg, de medicinska fakultetsnämnderna vid universiteten i Uppsala, Göteborg och Lund* samt ett flertal linjenämnder och sektionsnämnder vid universitetet i Stockholm.

SACO/SR anser att man inte bör lägga några ytterligare uppgifter på regionstyrelserna, som kan försvåra ett avskaffande av dem.

Karolinska institutet anser att behovet av regionstyrelser bör utvärderas nog.

4.2 Fördelningen av anslaget D 10. Lokala och individuella linjer och ensstaka kurser (i fortsättningen benämnt D 10-anslaget)

Decentraliseringsgruppen framhåller att en av regionstyrelsernas viktigaste uppgifter är att fördela D 10-anslaget. Gruppen anför här:

Vi har kunnat notera att missnöje finns i några regioner med det sätt på vilket regionstyrelsen fördelat medel för lokala utbildningslinjer och ensstaka kurser. Missnöjet beror på att regionstyrelsen i detalj föreskrivit vilka ensstaka kurser som högskoleenheterna i regionen får anordna och att styrelsen även i övrigt givit detaljerade anvisningar om medelsanvändningen. Vi instämmer i kritiken och anser att några regionstyrelser gått för långt i detaljreglering. Det är enligt vår uppfattning principiellt viktigt att högskoleenheterna ges möjlighet att planera och genomföra utbildning med betydande frihet.

Från många håll har frågan tagits upp om hur fördelning av medel ur anslaget för lokala och individuella linjer och ensstaka kurser skall ske. Kritiken mot att regionstyrelserna fördelar samtliga medel ur nämnda anslag är stor från framför allt företrädare för universiteten men även från företrädare för en del andra högskolor. Flera olika förslag till förändringar har förts fram.

Enligt ett förslag skulle regionstyrelserna – som nu – yttra sig över högskoleenheternas petita och över de förslag om dimensionering och anordnande av utbildning som ges in av kommunala huvudmän för högskoleutbildning. Riksdagen skulle därefter fördela medel ur ovannämnda anslag direkt till högskoleenheterna på samma sätt som nu sker för sektorsanslagen. Fördelning av medel för motsvarande utbildning med kommunal huvudman har ansetts kunna ske antingen av regeringen eller av regionstyrelserna.

Ett annat förslag, som ofta förts fram, tar fasta på att en stor del av många högskoleenheters bundna resurser finansieras ur anslaget för lokala och individuella linjer samt ensstaka kurser. Man har menat att man mot den bakgrunden bör dela upp anslaget i två delar, en rörlig och en fast del. Även från ändamålssynpunkt, har man menat, kan en rörlig del och en fast del urskiljas. Som rörlig betecknas den del som avser utbildning på lokala utbildningslinjer och på ensstaka kurser som inte antingen är identiska med

kurs som ingår i allmän utbildningslinje eller är kurser som av andra skäl i realiteten ytterst anordnas på grundval av riksdagens beslut om lokalisering. Enligt förslaget skulle medel för den rörliga delen fördelas av regionstyrelserna. Den fasta delen skulle däremot fördelas av riksdagen direkt till högskoleenheterna.

Ytterligare ett förslag går ut på att riksdagen fördelar medel för här aktuella ändamål till universiteten, medan regionstyrelserna fullgör motsvarande uppgifter för de andra högskoleenheterna och för kommunal högskoleutbildning.

Man har hävdats att de förslag till ny ordning som redovisats allmänt sett skulle främja verksamheten vid högskolan genom att de skulle medverka till avbyråkratisering, rationalisering, effektivisering och decentralisering.

Remissinstanserna har i stor utsträckning koncentrerat sig på att kommentera de problem som är förknippade med fördelningen av D 10-anslaget och de olika förslag till lösningar som decentraliseringsgruppen framlagt.

RRV framhåller bl. a. följande:

RRV vill i detta sammanhang anföra att oavsett hur regionstyrelsens beslutsbefogenheter vid D 10-anslagets fördelning utformas så är regionstyrelsen, för att väl kunna fylla sina planerande och samordnande funktioner, starkt beroende av kvaliteten i den information om undervisning och forskning, främst dessas kostnader och resultat, som institutionerna tar fram och förmedlar till lokala och regionala beslutande organ. *RRV* avslutar i dagarna projektet "Resultat- och kostnadsuppföljning på institutionsnivå inom högskolan" (Dnr 1978: 1285). Projektet är avgränsat till universitetet i Stockholm där bl. a. förhållandena på tre institutioner har undersökts. I projektet konstaterar *RRV* att institutionerna i regel har, eller har möjlighet att ta fram, tämligen god information av detta slag, men att den i alltför liten utsträckning förs vidare till och utnyttjas av organ som linjenämnder, högskolestyrelse och regionstyrelse. Vidare konstateras att dessa organ inte sällan avstår från att aktivt efterfråga informationen.

I projektet har också observerats att de D 10-medel regionstyrelsen fördelar förlorar sin specifika ändamålsbestämning på vägen till institutionerna. För institutionerna framstår medlen således inte som annorlunda, vad gäller ursprung och ändamål, än de medel som linjenämnderna själva fördelar. Detta förhållande synes inte stå i överensstämmelse med hur den nya högskolans anslagssystem tänktes fungera.

Det är oklart om förhållandena är likartade inom högskoleväsendet i övrigt. Allmänt kan dock sägas att så länge regionstyrelserna inte kräver och utnyttjar relevant information av detta slag som underlag för sina ålagda beslut rörande anslagsframställning, medelsfördelning och övergripande planering kan de rimligen inte fullt ut fungera så som statsmakterna avsett.

UHÄ påpekar också att frågan om fördelningen av D 10-anslaget intimt hänger samman med rollfördelningen mellan regionstyrelser och högskoleenheter. *UHÄ* fortsätter:

Likaså berör frågan förhållandet mellan regional nivå och central nivå (inkl. regeringen). Det går därför enligt *UHÄ*:s mening inte att diskutera hithörande frågor enbart i anslagstekniska termer.

Planeringsberedningen för KI-sektorn anser att det är angeläget att frågan om D 10-anslagets konstruktion snarast löses.

Historisk-filosofiska sektionen- och linjenämnderna vid universitetet i Stockholm framhåller att begreppet "enstaka kurs" innefattar en fundamental och konfliktskapande oklarhet. Nämnderna anför bl. a.:

Den helt dominerande delen av kursutbudet inom linjenämndens ansvarsområde klassificeras som enstaka kurser, men i realiteten är denna rubricering ingalunda innehållsligt motiverad utan resultatet av att de s. k. fria fakulteternas utbildning inte gick att pressa in i det yrkesinriktade linjesystem som U 68 konstruerade.

Naturvetenskapliga linjenämnden vid universitetet i Stockholm anser att samarbetet mellan universitetet och regionstyrelsen inte fungerat på ett tillfredsställande sätt, i första hand gällande bl. a. fördelningen av medel till enstaka kurser.

Kritiska synpunkter anföres likaså av *konsistoriet vid universitetet i Uppsala*:

Den nya situation i fråga om medelstilldelning som högskolereformen lett till är ur universitetets synvinkel mycket otillfredsställande; budgetarbetet kompliceras och försenas numera i en omfattning som gjort förutsättningarna för planeringsarbetet på de enskilda institutionerna ohållbara. Även för högskolorna medför det nuvarande budgetsystemet att planeringsprocessen försvåras och försenas i onödan.

Styrelsen för högskolan i Eskilstuna/Västerås förordar för sin del att regionstyrelserna bibehålls men att de avlastas beslut i fördelningsfrågor. Sådana beslut bör enligt styrelsen i stället läggas på UHÅ.

Likartade synpunkter anläggs av *linjenämnden för förvaltningslinjen och sociala linjen vid universitetet i Göteborg*:

Beträffande regionstyrelserna anser vi att vissa av de ärenden som den handlägger skulle kunna skötas av lokala högskolestyrelsen, medan andra skulle kunna överföras till UHÅ. Beslut om enstaka och lokala kurser kan bättre förankras om de fattas i högskolestyrelsen än om de fattas i regionstyrelsen. Vi tror vidare att fördelningen inom en region kan klaras centralt.

Linjenämnden för matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid universitetet i Umeå framhåller dock följande:

För vår region fyller regionstyrelsen en viktig funktion för samordning och planering av regionens utbildning. I den nuvarande organisationen styr dock regionstyrelsen alltför starkt utbudet av enstaka kurser och för linjenämndens del innebär det fler svårigheter. Förslag till kursutbud lämnas in till regionstyrelsen innan linjenämnden hunnit planera sitt eget kursutbud. Eftersom en stor del av institutionernas fasta resurser ligger på enstaka kurser, innebär ett oväntat bortfall av kurser påfrestning även på institutionernas basresurser.

Mest positiva omdömen i fråga om regionstyrelsernas medelsfördelande funktion är dock företrädare för mindre högskoleenheter och huvudmän för kommunal högskoleutbildning.

Interimstyrelsen för högskolan i Halmstad anför bl. a.:

Interimstyrelsen vill särskilt betona värdet av nuvarande former för fördelning av medel ur anslaget för enstaka kurser och lokala linjer. Den dialog som i detta sammanhang förs internt inom högskolan men främst mellan företrädare för högskolan och regionstyrelsen är till nytta för utbildningens kvalitet och ger en god möjlighet att med saklig argumentering påverka medelsfördelningen.

Liknande synpunkter anförs av *styrelsen för högskolan i Växjö*.

Även *Östergötlands läns landsting* och *Älvsborgs läns landsting* har goda erfarenheter av samarbetet med regionstyrelserna. Landstinget i Östergötland anför bl. a.:

Landstinget har goda erfarenheter i samarbetet med universitetet i Lin-

köping och med regionstyrelsen. Enligt landstingets mening fyller regionstyrelsen en betydelsefull funktion i organisationen. Inom den kommunala högskoleutbildningen finns f. n. små egna möjligheter att utveckla ett system med enstaka kurser utan stöd från regionstyrelsen och i samarbete med universitetet. Regionstyrelsens befattning med fördelningen av medel för enstaka kurser bör därför behållas. De olika metoder som nämns i betänkandet för att fördela dessa medel på annat sätt har var för sig fördelar men inte så stora att en förändring av nuvarande ansvarsfördelning kan anses motiverad.

Högskolan i Kalmar anser också att det nuvarande systemet för fördelning av D 10-anslaget i stort sett fungerar väl, men framhåller att tiden mellan medelsfördelningen och läsårets början är alltför knapp.

4.2.1 Yttranden över decentraliseringsgruppens modell 1

Decentraliseringsgruppens förslag att medlen till enstaka kurser (D 10-anslaget) skulle fördelas direkt av riksdagen till högskoleenheterna tillstyrks av flertalet lokala högskolemyndigheter.

Även styrelsen för Uppsala högskoleregion ansluter sig till denna fördelningmodell liksom Sveriges förenade studentkårer och dess representanter i olika högskoleorgan. I övrigt tillstyrks förslaget i huvudsak bl. a. av styrelsen för universitetet i Stockholm, konsistoriet vid universitetet i Uppsala, styrelsen för universitetet i Linköping, karolinska institutet, konsthögskolan, dramatiska institutet, styrelsen för högskolan i Jönköping, sektorsnämnden för AES-sektorn vid universitetet i Göteborg, linjenämnden för kemist- och kemitekniklinjerna vid universitetet i Lund, styrelsen för högskolan i Örebro, linjenämnden för AES-sektorn vid högskolan i Karlstad, linjenämnden för matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid universitetet i Umeå, institutionen för samhällsbyggnadsteknik vid högskolan i Luleå och av linjenämnderna för kultur- och information resp. för AES-sektorn vid högskolan i Luleå.

Kritiska synpunkter mot förslaget anförs dock av regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion som anser att förslaget inte är acceptabelt ur regional synpunkt. Även regionstyrelserna för Linköpings, Göteborgs och Umeå högskoleregioner är negativa till förslaget och menar att underlaget för planeringen skulle bli betydligt sämre än vad nuvarande ordning ger, eftersom regionstyrelsernas insats skulle begränsas till att avge yttrande över högskoleenheternas petita.

4.2.2 Yttranden över decentraliseringsgruppens modell 2 (dvs. en uppdelning på en fast del som fördelas av riksdagen och en rörlig som fördelas av regionstyrelsen)

Decentraliseringsgruppens modell 2 har främst uppmärksamats av vissa högskolemyndigheter.

Regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion anser att detta förslag bör närmare granskas.

Andra positiva omdömen om modell 2 lämnas av konsistoriet vid Uppsala universitet, styrelsen för Lunds universitet, styrelsen för högskolan i Växjö och historisk-filosofiska sektions- och linjenämnderna vid universitetet i Stockholm.

Negativa omdömen om förslaget framförs däremot av en minoritet inom styrelsen för Uppsala högskoleregion, av styrelsen för Linköpings högskoleregion, styrelsen för Göteborgs högskoleregion och styrelsen för Umeå högskoleregion.

Styrelsen för Umeå högskoleregion anför härvid bl. a.:

I det nya anslagssystemet fördelas anslagen både av statsmakterna och i förekommande fall av regionstyrelsen principiellt oberoende av de slag av kostnader de kommer att täcka. Övergången till ändamålsinriktade anslag innebär att de anslagsbeviljande eller anslagsfördelande inte i princip tar ställning till vilka medel de verkställande myndigheterna skall utnyttja för att förverkliga målen för verksamheten. Att det på kort sikt finns en rad fasta kostnader påverkar inte denna överordnade princip. Däremot begränsar det naturligtvis möjligheterna att snabbt genomföra vissa typer av förändringar i kursutbudet vilket man måste ta hänsyn till oberoende av på vilken nivå D 10-anslaget fördelas. Det är svårt att förstå att centraliseringen av dessa årliga beslut till riksdagen skulle skapa större trygghet för dem som är verksamma vid högskolan än om dessa beslut tas i ett organ där minst sju ledamöter kommer ifrån högskolan. Det är nu inte heller så att högskolans fasta lärare som bekostas av sektors- och fakultetsanslag har större trygghet i anställningen än lärartjänsterna som bekostas av D 10-anslaget. I båda fallen fattas ju årliga beslut om medel. Anställningsformen bör sålunda kunna ses helt skild ifrån sättet att fördela medel till enheterna.

Några har också föreslagit att medel för enstaka kurser som även ingår i allmänna utbildningslinjer, liksom medel för C- och D-kurser borde undandras från regionstyrelsens ansvarsområde. Det motiv som anförs är att lokaliseringen av allmänna utbildningslinjer liksom av forskarutbildning beslutas av riksdagen.

För att främja de övergripande målen för högskolereformen är det i den regionala planeringen angeläget att kunna väga olika former av kursutbud mot varandra. Exempel på sådana avvägningar är fördelningen mellan olika typer av kurser, kursernas lokalisering och distributionsform m. m. Även omfattningen av kurser som förbereder för forskarutbildning, s. k. fördjupningskurser, bör kunna vägas mot övriga ändamål. Regionstyrelsen har därför svårt att se att det förhållandet att en kurs samtidigt med att den ingår i en allmän utbildningslinje också bjuds ut som enstaka kurs skulle motivera att den undantas från en samlad regional planering av kursutbudet. Utbudet av enstaka kurser bör enligt regionstyrelsens mening ses som en helhet oberoende av om vissa kurser också ingår i allmänna utbildningslinjer.

4.2.3 Yttranden över decentraliseringsgruppens modell 3 (dvs. riksdagen fördelar anslaget D 10 såvitt gäller universiteten, medan regionstyrelserna fördelar medlen till övriga högskoleenheter och till den kommunala högskoleutbildningen)

Decentraliseringsgruppens tredje förslag i fråga om fördelningen av D 10-anslaget kommenteras av några högskoleenheter.

Styrelsen för Stockholms universitet förordar – med vissa modifierationer – en anslagsomläggning i överensstämmelse med decentraliseringsgruppens förslag 3.

Styrelsen anför bl. a.:

För universitetet har D 10-anslaget således i hög grad karaktär av sektorsanslag.

Det berättigade i ett sådant synsätt kan ytterligare belysas.

Enligt de intentioner som var vägledande vid anslagsomläggningen den 1 juli 1977 skall rekryteringen till forskarutbildning huvudsakligen ske från de allmänna utbildningslinjerna.

Detta är självfallet giltigt vid en teknisk högskola eller en medicinsk

utbildnings- och forskningsenhet eftersom dessa enheter får praktiskt taget alla resurser för grundutbildning över sektorsanslag.

Det är däremot inte giltigt vid universitetet. Där kan endast en obetydlig del av rekryteringen till de filosofiska fakulteternas forskarutbildning ske över allmänna linjer.

Universitetets nuvarande resurser för humanistisk, samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig grundutbildning är således nödvändiga om forskarutbildningen och forskningen skall kunna bibehållas i nuvarande omfattning.

Denna omfattning bestäms genom de av riksdagen anvisade fakultetsanslagen. Det måste därför anses naturligt att riksdagen även tilldelar medel för den grundläggande utbildning, som utgör forskarutbildningens rekryteringsbas.

Av vad som ovan anförts står det klart att universitetet kan genomföra en rationell, långsiktig planering av sin verksamhet inom såväl grundläggande utbildning som inom forskarutbildning och forskning först när de samlade utbildnings- och forskningsresurserna blir anvisade av riksdagen.

Andra positiva synpunkter på förslag 3 framförs av *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Göteborg* och av *sektorsnämnden för AES-sektorn vid samma universitet*.

Negativa inställningar till förslag 3 redovisas däremot av *regionstyrelserna för Linköpings högskoleregion, Lund/Malmö högskoleregion, Göteborgs högskoleregion och Umeå högskoleregion* samt av *konsistoriet vid universitetet i Uppsala*.

4.2.4 Decentraliseringsgruppens förslag att en ny utredning av frågan görs, sedan ytterligare något års erfarenhet vunnits

Förslaget om en ny utredning av frågan om fördelningen av D 10-anslaget tillstyrks av ett stort antal remissinstanser.

Bland de remissinstanser, som ansluter sig till förslaget eller säger sig kunna acceptera en ny utredning, kan nämnas *statskontoret, RRV, UHÅ, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, TCO, SACO/SR, regionstyrelserna i Stockholms, Linköpings, Lund/Malmö, Göteborgs och Umeå högskoleregioner, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, musikhögskolan i Stockholm, högskolan i Kalmar, läkarlinjenämnden vid universitetet i Lund, sektorsnämnden för undervisningsyrken vid universitetet i Göteborg, högskolan i Karlstad, styrelsen för universitetet i Umeå, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå, linjenämnden för AES-sektorn vid samma universitet, högskolan i Luleå och högskolan i Östersund m.fl.*

4.3 Fördelning av anslaget till forskningsanknytning

Decentraliseringsgruppen har även behandlat regionstyrelsernas ansvar för forskningsanknytning och fördelningen av anslaget D 12 till de högskoleenheter som saknar fasta resurser för forskning eller forskarutbildning. Utredningen, som bl. a. redovisar förslag från universiteten att fördelningen av medel till forskningsanknytning skulle flyttas över till dem, framlägger dock inte några egna förslag i denna fråga.

Decentraliseringsgruppen anför bl. a. följande:

Grundtankarna bakom forskningsanknytningen är bl. a. att höja de

”nya” utbildningarnas kvalitet, att höja lärarnas kompetens, att ge möjlighet till anknnytning av lärare och studerande vid högskolor m. fl. utan forskning till den forskning som bedrivs vid bl. a. universiteterna, att ge möjlighet för nya studerandegrupper till forskarutbildning m. m. Att planera för vilka olika administrativa och andra åtgärder som ska kunna vidtas för att främja forskningsanknytning fördrar enligt vår mening ingen vetenskaplig utbildning. Däremot krävs sådan utbildning samt god insikt i vetenskaplig metodik och relevant forskning av dem som ska utföra forskningsprojekt, planera och genomföra forskarutbildning, skriva läromedel, handleda forskarstuderande etc. Det senare sker vid högskoleenheterna. Det missnöje med regionstyrelsernas behandling av forskningsanknytningsfrågorna som vi kunnat märka har ofta sin grund i missuppfattningen att medlen för forskningsanknytning i första hand skulle användas till nya forskningsprojekt. Missuppfattningen beror bl. a. på bristande information om vad som åsyftas med forskningsanknytningen. Regionstyrelserna arbetar f. n. med dessa informationsfrågor.

Vi anser att regionstyrelserna vilkas ansvarsområde täcker den statliga och den kommunala högskoleutbildningen är väl lämpade att ta ansvaret för planeringen av att de högskolor som saknar fasta resurser för forskning och att de utbildningar som nu saknar forskningssamband ges forskningsanknytning. Vi anser att det är viktigt att planeringen av forskningsanknytningen sker i nära samarbete med berörda organ vid enheter med fast forskningsorganisation.

Decentraliseringsgruppens resonemang och slutsatser har kommenterats av ett stort antal remissinstanser.

Decentraliseringsgruppens ställningstagande att inte föreslå någon förändring av regionstyrelsernas uppgifter i fråga om forskningsanknytningen delas i huvudsak av flera remissinstanser, t. ex. *UHÄ, SÖ, regionstyrelserna, högskolan i Växjö, högskolan i Kalmar, sektorsnämnden för undervisningsyrken vid universitetet i Göteborg, linjenämnden för förskollärautbildning vid samma universitet, institutionen för vårdlärautbildning vid universitetet i Göteborg, forskningsnämnden vid högskolan i Karlstad, linjenämnden för AES-sektorn vid universitetet i Umeå, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid samma universitet och interimsstyrelsen för den statliga högskoleutbildningen i Skövde, Södermanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Hallands läns landsting, Västmanlands läns landsting, Jämtlands läns landsting samt Växjö kommun.*

SÖ behandlar även de problem som är förknippade med forskningsanknytningen i den kommunala högskolan och anför bl. a.:

För de kommunala högskoleutbildningarnas del är behoven av insatser för forskningsanknytning betydande. Mycket talar för att sådana resurser på sikt inordnas i de reguljära sektors- och fakultetsanslagen. Eftersom det inte finns några sektorsanslag för den kommunala högskoleutbildningen bör dock regionstyrelserna tills vidare, liksom hittills, ha särskilda medel till förfogande för forskningsanknytning av denna utbildning.

Forskningsanknytningsfrågor bereds ofta av regionala sektorsvisa organ. Därigenom har en värdefull koppling till t. ex. utbildningsväsendet i övrigt kunnat komma till stånd. Här saknas emellertid något förslag om hur det allmänna utbildningsväsendet skulle kunna representeras i sådana organ. Ett sådant hade enligt *SÖ*:s mening varit värdefullt.

Även *Värmlands läns landsting* och *Stockholms skoldirektion* framhåller behoven av ytterligare insatser för forskningsanknytning inom den kommunala högskolan.

Vissa remissinstanser framför kritiska synpunkter på decentraliseringsgruppens ställningstaganden och föreslår att fördelningen av medlen till forskningsanknytning skall göras av andra högskolemyndigheter. Till dessa remissinstanser hör bl. a. *SFS*, som anser att regionstyrelserna skall avskaffas och medlen till forskningsanknytning fördelas direkt av riksdagen. Likartade synpunkter anförs bl. a. av *styrelsen för universitetet i Stockholm, konsistoriet vid karolinska institutet, styrelsen för universitetet i Göteborg* och *styrelsen för högskolan i Jönköping*.

Andra kritiska omdömen om decentraliseringsgruppens ställningstaganden framförs av bl. a. *SAF* och *SACOSR*, som anser att fördelningen av medlen till forskningsanknytning bör läggas på högskolestyrelse resp. på fakultetsnämnd. Liknande synpunkter framförs bl. a. av *planeringsnämnden för lärarutbildning vid universitetet i Linköping, humanistiska sektionenämnderna vid universitetet i Göteborg, biologisk-geovetenskapliga sektionenämnden vid universitetet i Göteborg* och *styrelsen för universitetet i Umeå. Malmöhus läns landsting* påpekar att landstinget haft dåliga erfarenheter av samarbetet med regionstyrelsen i denna fråga.

4.4 Sammansättningen av regionstyrelserna

Decentraliseringsgruppen anför bl. a.:

Sammansättningen av regionstyrelserna har mot bakgrund av att två tredjedelar av styrelsens ledamöter hämtats från samhället utanför högskolan kritiserats. På sina håll är kritiken särskilt stark och man menar, att företrädarna för högskolan inte kan påverka styrelsearbetet. Det har, som nämnts ovan, påtalats att det finns risk för att lokala och kommunala aspekter kan läggas på riksrekryterande utbildning och nationell forskning genom att styrelserna är för starkt förankrade i samhällslivet i regionen.

Endast två av de 21 ledamöterna företräder högskolans verksamhet medan 14 hämtas från samhället i övrigt och fem företräder arbetstagarorganisationerna och de studerande. Självfallet förekommer en viss bundenhet från ledamöternas sida till den egna orten. Den kommer sannolikt att minska i takt med att ledamöterna växer in i sin roll som beslutsfattare för hela regionens högre utbildning. Vi har således inte funnit att något oförutsett inträffat i förhållande till målen för reformverksamheten.

Det har också hävdats att det finns risk för att de större enheterna blir bättre tillgodosedda än de mindre därför att majoriteten av ledamöterna i vissa fall kommer från den större orten. Vi tror att den kritiken till viss del är berättigad. Vi menar dock att dessa risker blir mindre allt eftersom ledamöterna med tiden säkert identifierar sig mer med regionen än med viss kommun eller ort. Det är delvis en fråga om utbildning av ledamöterna i frågor om styrelsens mål och policy.

Kritik har vidare kommit fram i fråga om regionstyrelsernas storlek. Styrelsens ledamöter är, som nämnts ovan, 21 till antalet. I förhållande till andra statliga styrelser är detta antal stort. Centrala ämbetsverks styrelser brukar vanligtvis bestå av mellan fyra och 12 ledamöter. Som jämförelse kan nämnas att högskolestyrelserna har 15 eller 18 ledamöter.

När det gäller regionstyrelsernas ledamotsantal beslutade riksdagen att relationen mellan företrädare för allmänna intressen och företrädare för högskolan skulle vara 2:1. Mot denna bakgrund är det svårt att – som många önskat – minska antalet ledamöter. Det skulle i så fall innebära att man också minskade antalet företrädare för verksamheten vilket skulle strida helt mot de förslag vi fått in.

Vi föreslår att regionstyrelsens totala ledamotsantal minskas från 21 till 18 genom att antalet företrädare för allmänna intressen minskas från 14 till elva. Minskningen av regionstyrelseledamöternas antal bör ske i samband med att nuvarande mandattid för ledamöterna går ut vid budgetårsskiftet 1979/80.

Decentraliseringsgruppens förslag kommenteras av flertalet remissinstanser. Meningarna om förslaget är dock delade.

Positiva omdömen om förslaget lämnas av bl.a. *RRV, styrelsen för universitetet i Stockholm, språkvetenskapliga sektionenämnden vid samma universitet, farmaceutiska fakultetsnämnden och nämnden för apotekarlinjen vid universitetet i Uppsala samt juridiska fakultetsnämnden och nämnden för juristlinjen vid samma universitet, tekniska högskolan i Linköping, medicinska fakultetsnämnden och nämnden för läkarlinjen vid universitetet i Linköping, linjenämnden för kulturkommunikationslinjen vid universitetet i Göteborg och linjenämnden för språkvetenskaplig utbildning vid samma universitet, avdelningen för enstaka kurser vid högskolan i Borås, linjenämnden för AES-sektorn vid universitetet i Umeå, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå, matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå, medicinska fakultetsnämnden och läkarlinjenämnden vid universitetet i Umeå, institutionen för samhällsbyggnadsteknik vid högskolan i Luleå samt av SACO/SR och SAF.*

Andra förslag till förändrad sammansättning av regionstyrelserna med utökad representation för högskolan, framförs av bl.a. *konsistoriet vid karolinska institutet, institutionen för vårdlärarutbildning vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, linjenämnden inom teknisk sektor vid universitetet i Göteborg och av konsthögskolan.*

Vissa remissinstanser är däremot avvisande till decentraliseringsgruppens förslag och avstyrker det med hänvisning dels till att den föreslagna minskningen av antalet ledamöter har begränsad betydelse rent arbetsmässigt, dels till att det är för tidigt att göra förändringar av regionstyrelsernas sammansättning.

Negativa till förslaget är bl. a. *UHÄ, länsskolnämnden i Östergötlands län, länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län, regionstyrelserna, KTH, konsistoriet vid universitetet i Uppsala, styrelsen för universitetet i Linköping, styrelsen för högskolan i Falun/Borlänge, högskolan i Örebro, styrelsen för universitetet i Linköping, styrelsen för högskolan i Jönköping, styrelsen för högskolan i Växjö, styrelserna för högskolorna i Kristianstad, Borås och Karlstad, styrelsen för universitetet i Umeå, styrelserna för högskolorna i Luleå och Östersund samt Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, LO och TCO.*

4.5 Regionindelningen

Decentraliseringsgruppen diskuterar indelningen i högskoleregioner men lägger inte fram några förslag till förändringar.

Denna fråga berörs av några remissinstanser.

Regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion anför bl. a.:

Regionstyrelsen vill för sin del framhålla att den bristande överensstämmelsen mellan indelningen i sjukvårdsregion och högskoleregion är besvärande för Linköpings högskoleregion. Regionstyrelsen förutser att dessa problem kan komma att öka i samband med den föreslagna försöksverk-

samheten med ett regionalt hälsouniversitet i Linköpingsregionen där nära samverkan och integration förutsätts mellan de olika vårdyrkesutbildningarna.

Regionstyrelsen anser mot denna bakgrund att man bör undersöka förutsättningarna för att föra Kalmar län till Linköpings högskoleregion för att åstadkomma kongruens mellan sjukvårdsregion och högskoleregion.

Aven styrelsen för universitetet i Linköping tar upp denna fråga:

Linköpings högskoleregion intar en särställning genom att endast två statliga högskoleenheter ingår. Skulle ett förstatligande av den kommunala högskolan komma till stånd skulle således regionstyrelsens uppgifter reduceras till att samordna verksamheten vid två högskoleenheter. Det finns därför anledning att överväga en ändrad regionindelning. Med hänsyn till att Kalmar län ingår i samma sjukvårdsregion som Östergötlands och Jönköpings län har universitetet tidigare föreslagit att regionen borde omfatta de tre nämnda länen. En annan möjlighet kan vara att beakta universitetets förslag i samband med remissarbetet på U68 om en sammansmältning av den regionala och lokala nivån – en enda styrelse, som behandlar gemensamma frågor in plenum och rent lokala frågor i ordsutskott.

Regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion redovisar att det dominerande antalet formella och informella samarbetsorgan som styrelsen har kontakt med i Göteborgsområdet har Hallands län inkluderat i Göteborgsområdet. Av denna anledning bör – enligt regionstyrelsens mening – denna fråga nog studeras om en undersökning kring regionindelningen aktualiseras.

Regionstyrelsen för Umeå högskoleregion instämmer i decentraliseringsgruppens åsikt att det nu inte finns underlag för förändringar av indelningen i regioner.

5 Förändringar avseende UHÄ

Decentraliseringsgruppen har inte studerat de centrala funktioner för högskolan som ligger på SÖ. En sådan översyn görs delvis av andra utredningar, t. ex. den skoladministrativa kommittén.

Decentraliseringsgruppen framlägger förslag i fråga om förändring av sammansättningen av UHÄ:s styrelse, sammansättningen av planeringsberedningarna och UHÄ:s storlek.

5.1 Sammansättningen av UHÄ:s styrelse

Decentraliseringsgruppen anför bl. a.:

UHÄ:s interna organisation har utsatts för kritik. Det är i första hand sammansättningen av styrelsen och planeringsberedningarna samt planeringsberedningarnas funktion som har diskuterats. Även kansliorganisationen, särskilt vad gäller de tre byråerna för utbildning och forskning (UF-byråerna), har ifrågasatts. Vad först gäller kritiken mot UHÄ:s styrelse har den kommit från olika håll och av skilda anledningar. Det har hävdats att styrelsens sammansättning gör att verket i förhållande till de på i huvudsak politisk grund tillsatta regionstyrelserna får sämre slagkraft. Även mot bakgrund av högskolestyrelsernas sammansättning har många ansett UHÄ:s styrelse vara "omodern". Man har påtalat att regionstyrelserna har lättare att agera gentemot departement och riksdag eftersom riksdagsledamöter och andra politiker ingår i dessa styrelser. Det har ansetts finnas risk för att UHÄ kan komma i underläge genom att dess

styrelsens ledamöter inte har politisk förankring. Det har också riktats kritik mot att sju av elva ledamöter är självskrivna i styrelsen.

Många har hävdad att planeringsberedningarnas ordföranden inte bör vara självskrivna i styrelsen. Vissa bedömare har ansett det vara olämpligt att kombinera ledamotskap i styrelsen med ordförandeskap i planeringsberedning. En stor del av ledamöterna har härigenom redan före styrelsens behandling tagit ställning i vissa frågor. Dessutom kan kopplingen till planeringsberedningarna göra att sektors- och fakultetstänkandet kommer i centrum på ett sätt som är och i den framtida högskolan kommer att vara olyckligt. För att nå högskolans mål kommer i allt högre grad sektors- och fakultetsövergripande åtgärder att erfordras. En större beredskap inom det centrala verket för åtgärder av generell art erfordras. Styrelsens nuvarande utformning anses vara ett hinder för en utveckling i önskad riktning. UHÄ betraktas allmänt som ett "ämbetsmannaverk" där tjänstemännens bedömningar oftast har avgörande betydelse även i principiellt viktiga frågor. Våra egna undersökningar – intervjuer, protokoll m. m. – ger stöd för samma uppfattning.

Vilka intressen ska då vara företrädda i det centrala ämbetsverkets styrelse? Vilka grupper i samhället bör få särskild möjlighet till påverkan? Högskolans verksamhet bygger på den verksamhet som bedrivs i den obligatoriska skolan och gymnasieskolan. *Vi föreslår* därför att en företrädare för SÖ:s verksamhetsområde skall ingå i styrelsen – allra helst som SÖ i varje fall än så länge är tillsynsmyndighet för den kommunala högskolan. Vid sidan av företrädare för arbetstagarintressena bör även företrädare finnas för arbetsgivarsidan. Arbetsgivare finns dels på den privata sektorn, dels på den offentliga sektorn. *Vi föreslår* att man i instruktionen föreskriver att en ledamot i styrelsen skall utses efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningens förtroenderåd och en efter förslag av Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet.

I syfte att stärka förtroendet för det centrala ämbetsverket inom högskolan bör företrädare för lärare och forskare utses även på annat sätt än genom arbetstagarorganisationer. Här finns olika vägar att gå. Förslag till ledamöter som kan representera utbildning och forskning kan hämtas in av regeringen på skilda sätt. Man kan låta högskolans rektorer komma in med förslag. Man kan vända sig till de elektorsförsamlingar som utser forskningsrådets ledamöter. Man kan också låta högskoleenheterna avge förslag. *Vi föreslår* att universitet och högskolor gemensamt avger förslag på företrädare för verksamheten inom högskolan. *Vi föreslår* att antalet sådana företrädare skall vara minst två. Vi anser det vidare vara självklart att företrädare för arbetstagarorganisationerna skall ingå i ämbetsverkets styrelse. Syftet med en sådan representation är att tillgodose intressena för arbetstagarna i samhället som helhet. *Vi föreslår* att antalet företrädare för arbetstagarorganisationerna skall vara tre. Förslag avseende nämnda företrädare bör avges av de tre huvudorganisationerna LO, SACO/SR och TCO på det sätt som regeringen bestämmer. Vi anser det också självklart att de studerande skall vara företrädda i styrelsen. *Vi föreslår* att en ledamot i styrelsen skall företräda de studerande. Antalet ledamöter i UHÄ:s styrelse blir sålunda elva med universitetskanslern och planeringschefen. Förslag till författningsändring i fråga om UHÄ:s styrelse ges i kapitel 7.

Remissopinionen är splittrad. Decentraliseringsgruppens förslag tillstyrks av bl. a. *RRV, styrelsen för universitetet i Stockholm, musikdramatiska skolan i Stockholm (MDS), konsistoriet vid universitetet i Uppsala,*

styrelserna för högskolorna i Kalmar, Falun/Borlänge, Eskilstuna/Västerås och Karlstad, länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län, medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Uppsala, styrelsen för universitetet i Göteborg och institutionen för samhällsbyggnadsteknik vid högskolan i Luleå samt av SFS, Stockholms läns landsting, Blekinge läns landsting, Falu kommun och Luleå kommun. Regionstyrelsen för Umeå högskoleregion anser att en representant för staten som arbetsgivare borde ingå i styrelsen.

Kommunförbundet framhåller att Landstingsförbundet och kommunförbundet bör ha var sin representant i UHÄ:s styrelse.

Decentraliseringsgruppens förslag avstyrks bl. a. av statskontoret, UHÄ, SÖ, regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion, KTH, KI, styrelsen för universitetet i Linköping, styrelsen för Chalmers tekniska högskola och styrelsen för universitetet i Umeå samt av Landstingsförbundet, Solna kommun, LO, TCO, SACO/ISR och SAF.

5.2 Planeringsberedningarnas sammansättning

Decentraliseringsgruppen anför bl. a.:

Planeringsberedningarna har kritiserats för att de mest består av arbetsmarknadens representanter och ej är förankrade i tillräcklig utsträckning i de lokala högskolemyndigheterna ute i landet. Vidare har man anfört att beredningarna har för många ledamöter totalt och för få företrädare för de inom högskolan verksamma. De arbetar bl. a. av denna anledning, har man menat, inte i tillräcklig kontakt med de lokala och regionala organen. Planeringsberedningsarbetet gör att handläggningen av många ärenden blir tungrodd och långsam.

Enligt förordningen (SFS 1976: 702) med instruktion för UHÄ är antalet ledamöter i beredningarna högst 18 utöver ordföranden. Ledamöterna ska företräda de delar av samhälls- och yrkeslivet som har anknytning till beredningens ansvarsområde samt företräda lärare, andra anställda och studerande inom ansvarsområdet (11 §). Vi anser att det totala antalet ledamöter inte bör ökas med hänsyn till att beredningarna redan nu är stora. Någon minskning är vi inte heller beredda att förorda. Vi anser dock att av de 18 ledamöterna flera än vad som nu är fallet bör hämtas bland företrädare för verksamheten inom högskolan. Fördelningen av ledamotplatserna i beredningarna bör därför enligt vår mening göras annorlunda inför nästa mandatperiod. Vi föreslår att minst 12 ledamöter hämtas inom högskolan.

Genom den utökning av antalet företrädare för högskolan som vi föreslår kan man få en mera allsidig representation från skilda utbildningar och forskningsområden. Vi förutsätter därvid att dessa ledamöter utses med hänsyn till sin sakkunskap och erfarenhet av utbildning och forskning inom resp. berednings ansvarsområde.

UHÄ har inom ramen för sitt utvärderingsarbete låtit granska planeringsberedningarna och deras arbete. Vi utgår ifrån att den kritik som härvid kommit fram skall leda till att de interna arbetsformerna ses över. Vidare bör verksledningen noggrant följa arbetets inriktning inom planeringsberedningarna.

Vi instämmer i det förslag vi fått att planeringsberedningarna bör arbeta i nära kontakt med lokal och regional nivå. Detta är dock enligt vår mening så självklart att det vore genant att föreslå att författningarna bör innehålla en föreskrift härom.

Även i fråga om detta förslag är remissopinionen splittrad.

Förslaget tillstyrks av *regionstyrelserna i Uppsala och Linköping, styrelsen för Stockholms universitet, styrelsen för karolinska institutet, MDS, konsistoriet vid universitetet i Uppsala, styrelsen för universitetet i Göteborg, Chalmers tekniska högskola, högskolan i Falun/Borlänge, styrelsen för universitetet i Umeå, högskolan i Kalmar och institutionen för samhällsbyggnadsteknik vid högskolan i Luleå* samt av *SAF, SFS, SACO/SR och Luleå kommun.*

Decentraliseringsgruppens förslag avstyrks av *statskontoret, UHÄ, regionstyrelserna i Göteborg och Umeå, högskolan i Eskilstuna/Västerås* samt av *Solna kommun, Landstingsförbundet, Kommunförbundet, LO och TCO.*

5.3 UHÄ:s storlek

Decentraliseringsgruppen framhåller att det riktats kritik mot UHÄ:s personalresurser i den nu decentraliserade högskolan och anför bl. a. följande:

Det centrala ämbetsverket borde enligt många mening kunna fullgöra sina uppgifter med en – jämfört med nuläget – reducerad personalstyrka bl. a. med hänsyn till den decentralisering som skett.

Decentraliseringsutredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 1978: 52 s. 107) att ett antal centrala myndigheter får i uppdrag att visa hur befogenheter och resurser omfördelas mellan olika nivåer. De bör också – antingen arbetsuppgifterna växer eller inte – ges i uppdrag att i ett alternativ räkna med en personalreducering centralt under en femårsperiod.

Vi har inte detaljstuderat arbetsinsatserna på UHÄ och kan inte bedöma hur stort antal tjänstemän som behövs för de funktioner som UHÄ nu har. Vi har därför inte funnit skäl att föreslå en drastisk nedskärning av personalresurserna. Vi vill däremot föreslå att UHÄ ges i uppdrag att redovisa ett alternativ som innebär en reduktion av de totala personalresurserna med tre procent under vart och ett av fem år. I anslutning här till bör också möjligheterna till ytterligare decentraliseringsåtgärder belysas. En sådan belysning kan då göras mot bakgrund av ett par års erfarenhet av den nya högskolan. Skulle en sådan minskning sedan genomföras är den av den omfattningen att den bör kunna ske genom s. k. naturlig avgång.

Vi anser vidare att varje myndighet inom högskolan skall ha till uppgift att ta fram och redovisa decentraliseringsförslag. En sådan redovisning kan göras i exempelvis anslagsframställningen för myndigheten.

Förslaget tillstyrks bl. a. av *RRV, regionstyrelserna i Stockholm och Umeå, styrelserna för universitetet i Linköping och Göteborg, högskolan i Falun/Borlänge* och av *decentraliseringsutredningen* samt av *Landstingsförbundet, LO och SFS.*

Decentraliseringsgruppens förslag avstyrks bl. a. av *UHÄ, regionstyrelsen i Göteborg och högskolan i Borås* samt av *TCO. Regionstyrelsen i Göteborg* ställer sig allmänt tveksam till om några genomgripande förändringar kommer att åstadkommas av den förlagna åtgärden.

SACO/SR-föreningen vid UHÄ erinrar om att UHÄ:s kansliorganisation nyligen varit föremål för ingående överväganden och ifrågasätter det meningsfulla i att fortsatt spekulera om konsekvenserna av olika organisatoriska lösningar.

5.3.1 Ett samordnande organ under universitetskanslern

Decentraliseringsgruppen föreslår att en samordnande stab av tjänstemän – placerade direkt under universitetskanslern – inrättas för att motverka sektoriseringen och arbeta för att öka kontakterna mellan beredningarna och deras kanslier.

Förslaget tillstyrks av bl. a. *MDS, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, GI/HR, högskolan i Falun/Borlänge, linjenämnden för teknisk sektor vid högskolan i Luleå* och av *institutionen för mätteknik vid universitetet i Linköping*.

Förslaget avstyrks bl. a. av *styrelsen för Göteborgs universitet, högskolan i Eskilstuna/Västerås, styrelsen för universitetet i Umeå och kansli 5 vid universitetet i Uppsala*. UHÄ anser att UHÄ:s kansliorganisation i stället skall anpassas till övergripande uppgifter. SACO/SR påpekar att frågan bör avgöras internt inom UHÄ.

6 Samrådsskyldighet vid avvikelser från planeringsramar för grundläggande högskoleutbildning

Decentraliseringsgruppen anför bl. a.:

Riksdagens utbildningsutskott har i sitt betänkande UbU 1976/77: 20 (s 78 f) behandlat frågor rörande fastställandet av antalet antagningsplatser inom statliga allmänna utbildningslinjer.

Regeringen har genom beslut 1977-05-05 fäst berörda myndigheters uppmärksamhet på vad utbildningsutskottet anför i frågan. UHÄ har därefter 1978-04-19 med angivande av innehållet i riksdagens beslut meddelat vissa föreskrifter (UHÄ-FS 1978: 25).

Utskottet har ansett det angeläget att dessa frågor ägnas särskild uppmärksamhet vid den översyn av beslutsbefogenheterna inom högskolan som skulle göras. Vi får därför anföra följande.

Vad gäller allmän utbildningslinje eller påbyggnadslinje som anordnas vid statlig högskoleenhet och vars antagningskapacitet fastställs av riksdagen gäller att högskolestyrelsen beslutar om slutligt antal antagningsplatser. Smärre justeringar uppåt eller nedåt är möjliga att göra allt efter de lokala förutsättningarna. UHÄ:s föreskrifter innebär att högskoleenheten skall ha samråd med UHÄ om man avser besluta om avvikelser med mer än 10% från den av riksdagen beslutade kapaciteten.

När det gäller andra allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer fastställer riksdagen en planeringsram per sektor. Riksdagen anger också vilka linjer inom sektorn som förutsätts anordnas vid de enskilda högskoleenheterna. Högskolestyrelsen får därefter besluta att linje som innefattas i riksdagsbeslut om planeringsram inte skall anordnas eller att linje som inte innefattas skall anordnas vid enheten. Innan sådant beslut fattas skall samråd äga rum med UHÄ. Högskolestyrelsen skall vidare med utgångspunkt i anvisade resurser och i den fastställda planeringsramen slutligt fastställa antagningstalen för de enskilda linjerna. Om styrelsen därvid avser att besluta om antagningstal som gör att avvikelser från den av riksdagen fastställda planeringsramen för sektorn blir mer än 10%, skall styrelsen enligt UHÄ:s föreskrifter samråda med UHÄ. Föreskriften gäller inte om avvikelser beror på att antalet sökande till linje som tillhör det fria området medför att antalet nybörjarplatser där måste utökas.

Man skall se de aktuella frågorna från flera utgångspunkter. Det är

förvisso väsentligt att inte en högskoleenhet genom sina beslut om utbud och antagningstal skapar en situation som får effekter även på utbud och sökandefrekvens vid andra högskoleenheter. Så kan under vissa förutsättningar bli fallet. I andra fall skulle beslut kunna fattas lokalt som skulle kunna innebära avvikelser från de intentioner som finns om lämplig totaldimensionering av enskilda allmänna utbildningslinjer och de intentioner som kommit till uttryck genom riksdagens beslut om medelsanvisning. Alla sådana konsekvenser kan bli föremål för belysning vid ett samråd av den art som nu föreskrivs. Det centrala ämbetsverket kan genom sin överblick sätta in den aktuella frågan i ett vidare och mera långsiktigt perspektiv. Från dessa utgångspunkter framstår samråd som värdefullt. Föreskrifter om samråd mellan myndigheter är relativt vanliga men förekommer i allmänhet endast mellan myndigheter på en och samma nivå. De skäl som anförts ovan för ett samråd av den art som här är fråga om är enligt vår mening giltiga under de första åren av den nya högskolan med hänsyn till att oklarhet kan råda i vissa frågor om bl. a. utbildningens organisation och dimensionering. Vi förutsätter att det i en decentraliserad organisation nödvändiga samspelet mellan olika beslutsnivåer successivt utvecklas på ett sådant sätt att samråd sker, utan föreskrifter, i de fall där sådant samråd bedöms lämpligt.

Högskolestyrelserna bör därför få fatta beslut som innebär avvikelser från av riksdagen fastställd antagningskapacitet och planeringsram på sätt som framgår av riksdagens tidigare nämnda beslut men utan skyldighet att före beslutet samråda med UHÄ. Vi föreslår således att föreskriften om samrådsskyldighet utgår.

Förslaget tillstyrks bl. a. av *regionstyrelsen i Uppsala, MDS, högskolorna i Jönköping och Borås, institutionen för lärarutbildning i Linköping och AES-linjenämnden och samhälls- och vetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Umeå.*

Förslaget avstyrks av *RRV, KTH, regionstyrelsen i Göteborg, styrelsen för Chalmers tekniska högskola och regionstyrelsen i Umeå.*

Regionstyrelsen i Lund/Malmö anser att samråd bör ske i första hand med regionstyrelsen i stället för med UHÄ.

UIÄ framhåller för sin del att högskolestyrelsen bör ha rätt att få avvika med högst 10 % från ramen. Större avvikelser bör dock underställas regeringen.

Utredningens (U 1975: 14) sammanfattning av betänkandet (SOU 1979: 47) Dokumentation och statistik om högskoleutbildning

Inledning

Vårt utredningsuppdrag avser studiedokumentation och statistik när det gäller studerande och studieresultat i grundläggande utbildning i den nya högskoleorganisation som trädde i kraft den 1 juli 1977. Genom tilläggsdirektiv har särskilt betonats behoven av statistik som underlag för planering av högskoleutbildningen med hänsyn till arbetsmarknadens behov. Det sistnämnda kommer att behandlas i ett särskilt betänkande.

I februari 1979 avlämnade vi förslag om ett datorbaserat studiedokumentationssystem (det s. k. STUDOK-systemet), som från den nya högskoleorganisationens start skulle tillämpas för vissa utbildningar vid främst universiteten. I april samma år avlämnade vi ett förslag om lokal antagning med hjälp av STUDOK-systemet. På grundval av båda dessa förslag har regeringen lämnat uppdrag till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) som svarar för utveckling m. m. av STUDOK-systemet.

Sammanfattningen koncentreras huvudsakligen till våra förslag och förbigår i stort sett bakgrundsteckningar och resonemang. Detta innebär att kapitlen 1, 3 och 4 inte behandlas här. Våra överväganden när det gäller personlig integritet (kapitel 2) har dock sådan vikt att de summeras här. Likaså tar vi här upp vår behovsanalys (kapitel 5) som ligger till grund för förslagen i kapitlen 6 och 7. Även kostnaderna (kapitel 9) behandlas kortfattat.

Kapitel 2 – Den enskildes integritet

Såväl lokalt på läroanstalterna som centralt hos statistiska centralbyrån (SCB) förs sedan lång tid register över de studerande. På senare år har många av dessa förts med ADB. Det har förekommit kritik mot de datorbaserade studeranderegistren på högskoleområdet därför att registreringen ansetts innebära risk för otillbörligt intrång i personlig integritet.

Skyddet för den personliga integriteten regleras främst av tre lagar: tryckfrihetsförordningen (grundlag), sekretesslagen och datalagen. Datalagen gäller enbart personregister som förs med ADB, medan de båda förstnämnda lagarna även gäller register som förs med annan teknik, t. ex. manuellt. Integritetskraven i fråga om studeranderegister gäller inte enbart datorbaserade register, men har oftare aktualiserats när det gäller sådana.

Vi har genom kontakter med studerandeorganisationerna sökt skaffa oss en bild av de studerandes inställning, som enligt datalagen skall tillmätas stor vikt. Den kan sammanfattas så här:

De företeelser som främst upplevs som hot mot den personliga integriteten är

- att vissa känsliga uppgifter, t. ex. om social bakgrund och studiemisslyckanden, förekommer i registren
- att det enligt offentlighetsprincipen finns rätt att ta del av uppgifter i administrativa register bl. a. för kommersiellt bruk
- att registren medför en "avklädning" av individen som är otillbörlig i sig och dessutom skapar möjligheter för registerhållaren att följa och

kontrollera den enskilde och vidta åtgärder som kan vara negativa för honom

- att det är svårt att få uppgift om någon person som har och tar ansvaret för varje särskilt dataregister.

Vi framhåller som det allra viktigaste kravet på ett personregister att uppgifterna i detta är riktiga. Kraven på skydd för den personliga integriteten motiverar att man begränsar registrerandet av personuppgifter till det absolut nödvändiga med hänsyn till de informationsbehov som föreligger. Det är inte möjligt att generellt ge informationsbehoven försteg framför integritetskravet eller omvänt.

Angående s. k. mjukdata förklarar vi att de enda uppgifter i förekommande studeranderegister som kan räknas som mjukdata är uppgifterna om betyg. Vi finner att beslut om betyg författningsenligt måste dokumenteras, men påtalar vikten av att uppgifter av detta slag inte hålls omedelbart tillgängliga för flera än dem som i sin tjänsteutövning har behov av dem.

I anslutning till krav som ställts av studerandeorganisationerna finner vi det skäligt att de studerande får insyn och inflytande i fråga om de datorbaserade studiedokumentationsregistren genom att utse vissa av ledamöterna i något befintligt eller nyskapat organ inom resp. högskoleenhet, där dessa frågor bevakas. Uttagen ur studiedokumentationsregistren för kommersiellt bruk uppfattas av många som stötande. Till den frågan återkommer vi i kapitel 8.

Kapitel 5 – Behovet av högskolestatistik

Vi har genomfört en omfattande kartläggning av behoven av statistisk information om grundläggande högskoleutbildning. Efter en inventering av intressenter inom skilda verksamhetsområden utvaldes 86 för intervju. På grundval av intervjumaterialet sammanställdes informationsbehoven med en uppdelning på tillströmnings-, närvarande- och utflödesstatistik samt övriga informationsbehov. De intervjuades motiv för att önska viss information noterades liksom deras övriga synpunkter på högskolestatistiken. I kapitel 5 redovisas i starkt sammandragen form de olika informationsbehoven och – för varje sådant behov – ansvarsområdena för de intressenter som angivit sig ha behovet. I en specialbilaga (DsU 1979:6) redovisas utförligt hur vi gått till väga vid behovsanalysen och vilka behov som uttalats av olika intressenter samt dessas övriga synpunkter. De informationsbehov som kommit fram vid denna analys är både omfattande och spridda på en stor mängd intressenter.

Kapitel 6 – Förslag om den framtida högskolestatistikens innehåll

Allmänt

Alla i behovsanalysen uppfattade informationsbehov kan inte rimligen tillgodoses i den offentliga statistikproduktionen. Vi prioriterar högst behoven hos de myndigheter på central, regional och lokal nivå som har ansvaret för att planera, leda och utvärdera högskoleutbildning. Dessutom har vi fäst särskild vikt vid de informationsbehov som uttryckts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), centrala studiestödsnämnden (CSN) och SCB samt de politiska partierna och de centrala arbetsgivar-, arbetstagar- och studerandeorganisationerna.

Det är viktigt att man kan bedöma i vad mån den faktiska utvecklingen stämmer överens med de mål som satts upp för olika åtgärder på högskoleområdet. Den skillnad i fråga om den centrala statistikens utförlighet och omfattning som tidigare rått mellan universitet och högskolor å ena sidan och övrig eftergymnasial utbildning å den andra måste upphöra, även om det – med hänsyn till de restriktioner i avseende på kostnaderna som direktiven ålägger oss – måste innebära en sänkt ambitionsnivå när det gäller universitet och högskolor i den äldre bemärkelsen.

Den rutinmässiga insamlingen och bearbetningen av data rörande den grundläggande högskoleutbildningen bör ha två syften: (1) att utgöra underlag för en fortlöpande tillhandahållen och översiktligt beskrivande statistik och (2) att tillhandahålla urvalsramar för specialundersökningar av skilda slag. Många angelägna frågor kan enligt vår mening endast få svar genom särskilda undersökningar, ofta med enkäter.

Vi lägger inte fram några förslag om vilken statistik om den egna verksamheten som läroanstalterna bör framställa som underlag för sin egen planering och uppföljning. Detta bedöms enligt vår mening bäst lokalt och kan skifta mellan olika läroanstalter.

Vissa speciella informationsbehov

Vi föreslår att man även i fortsättningen skall belysa i vilken utsträckning strävandena att *socialt utjämna* rekryteringen till den högre utbildningen röner framgång. Man bör därför med vissa intervall insamla uppgifter om både föräldrarnas och den studerandes eget yrke och utbildning.

Återkommande utbildning är ett så vittomfattande begrepp att flertalet delfrågor endast kan (och bör) besvaras genom särskilda insatser, ofta av forskningskaraktär. I den löpande statistiken om grundläggande högskoleutbildning kan bara förekomsten av återkommande utbildning inom högskolan belysas. Andra frågor rörande återkommande utbildning får belysas genom specialundersökningar.

Förhållandena för dem som fått tillträde till högskolan genom den s. k. 25:4-regeln – dvs. allmän behörighet genom ålder och arbetslivserfarenhet – intresserar många. Gruppen "antagna enligt 25:4-regeln" bör därför kunna studeras separat såväl i tillströmnings- som i närvarande- och utflödesstatistiken. Inom denna grupp bör man så långt möjligt särskilja dem som har allmän behörighet enbart genom 25:4-regeln.

Verksamheten med *enstaka kurser* är både omfattande och mångskiftande. För att man skall kunna få en översiktlig bild av utbudet och fördelningen av de studerande på olika slag av kurser bör de enstaka kurserna kunna indelas dels efter innehåll, dels efter nivå och syfte. Vi anger ett tänkbart sätt att göra vardera indelningen.

Tillströmningsstatistik

Vi föreslår att nettoantalet som för första gången börjar studera i högskolan regelbundet skall redovisas. Nybörjarnas bakgrund i fråga om utbildning, arbetslivserfarenhet m. m. föreslås också redovisas, men bara vart tredje eller vart femte år. Vidare föreslås terminsvis statistik om sökande/antagna till allmänna utbildningslinjer samt en från denna skild statistik om antalet nybörjare inom olika slag av utbildningslinjer, däremot inte enstaka kurser.

Närvarandestatistik

Översiktlig statistisk information på riksnivå om antalet närvarande studerande inom högskolan föreslås. Vidare föreslås att statistik skall framställas med viss regelbundenhet om hur stor del av dem som påbörjar studier på linje som också fullföljer dessa, och vilken tid studierna tar.

Frågor om motiv för att studera och om olika studiesociala förhållanden hänförs till specialundersökningar.

Utflydesstatistik

Vi föreslår att den löpande statistiken skall redovisa dels antalet som slutför olika utbildningar, dels antalet som för första gången slutför en högskoleutbildning. Problemet med att belysa utflödet från högskolan i en organisation präglad av återkommande utbildning diskuteras. Studerande på enstaka kurser föreslås ingå i utflydesstatistiken endast om de förvärvat minst 60 poäng, därav minst 40 inom samma ämnesgrupp.

Utbudet av högskoleutbildning

Problemet att få en samlad bild av all grundläggande högskoleutbildning i landet presenteras. Ett par försök att lösa problemet, som i och för sig faller utanför vårt uppdrag, redovisas.

Kapitel 7 – Förslag om hur högskolestatistiken skall åstadkommas

Huvudkällorna för den framtida centrala högskolestatistiken föreslås vara dels den lokala studiedokumentationen, dels ett centralt personregister. Med lokal studiedokumentation avser vi varje läroanstalts bokföring av uppgifter om de studerande. Det centrala personregistret innebär en fortsättning av det nuvarande högskoleregistret vid SCB. Förslag ges om vad det skall omfatta. Jämfört med vad som närmast före högskolereformen 1977 registrerades centralt om varje studerande vid de filosofiska fakulteterna innebär vårt förslag en avsevärd nedskärning. Såväl studerande på utbildningslinjer som på enstaka kurser föreslås ingå i registret. (På bl. a. denna punkt har fyra av ledamöterna reserverat sig. De anser att enbart studerande på utbildningslinjer skall ingå i det centrala registret.)

Andra källor för belysning av förhållanden rörande grundläggande högskoleutbildning kan vara longitudinella databaser rörande befolkningsurval samt särskilt genomförda enkäter. (Att en databas är longitudinell innebär att den består av uppgifter insamlade vid olika tidpunkter över en längre period om samma personer.) Beträffande enkäter framhålls vikten av att de tillfrågade får tydlig information om att deltagande är frivilligt och att de har rätt att vägra besvara hela eller vissa delar av enkäten samt om hur de uppgifter som lämnas i enkätsvaren skall behandlas.

När det gäller sättet att tillhandahålla statistiken diskuterar vi olika nivåer av tillgänglighet och menar att viss statistik kan tillhandahållas på en lägre nivå av tillgänglighet än som hittills skett. Vikten av att statistiken kommer fram snabbt framhålls. Vissa förslag ges angående statistikpublikationernas uppläggning och distribution.

Belysning av social bakgrund har tidigare skett med hjälp av uppgifter som samtliga nybörjare obligatoriskt skulle lämna vid inskrivningen. Vi föreslår nu dels att undersökningar härom på längre sikt skall genomföras med tre till fem års intervall, dels att de skall genomföras på ett urval nybörjare som frivilligt besvarat en enkät för ändamålet.

De olika statistikområdena diskuteras i tur och ordning mot bakgrund av förslagen i kapitel 6.

Kapitel 8 – Förslag i organisatoriska frågor

Här diskuterar vi först den lokala studiedokumentationens innehåll och föreslår att alla läroanstalter som bedriver grundläggande högskoleutbildning skall vara skyldiga att dokumentera denna enligt närmare föreskrifter av UHÄ. Vi redovisar också vad vi anser bör ingå i denna obligatoriska kärna av dokumentation.

I fråga om teknik för att bedriva den lokala studiedokumentationen konstateras att det bör vara läroanstalternas styrelser som beslutar i sådana frågor. STUDOK-systemet, som är så konstruerat att det kan tillämpas på all grundläggande högskoleutbildning, bör ses som ett hjälpmedel för de läroanstalter som anser sig behöva det.

Anslutning till STUDOK-systemet bör ske genom ett avtal mellan den för utvecklingen av systemet ansvariga myndigheten, dvs. UHÄ, och vederbörande högskoleenhet. För den fortsatta utvecklingen av systemet föreslås en ledningsgrupp bli inrättad hos UHÄ med representanter för UHÄ, anslutna högskoleenheter, SCB och Sveriges förenade studentkårer (SFS).

Vi föreslår också att det i STUDOK-systemet införs en s. k. direktrek-lamspärr, samt att det av försändelser som är adresserade med hjälp av uppgifter ur ett STUDOK-register skall framgå att namn- och adressuppgifter är hämtade från detta.

Även läroanstalter som inte finner sig ha behov av STUDOK-systemet för sin studiedokumentation behöver tillgång till en central konsult- och utvecklingsfunktion. UHÄ föreslås få denna uppgift.

Ansvar för den centrala statistikproduktionen bör enligt vår mening även i fortsättningen ligga hos SCB. För samråd om högskolestatistiken, inte minst när det gäller specialundersökningar, föreslås ett permanent samrådsorgan bli inrättat inom SCB:s ram. Detta föreslås innefatta företrädare för UHÄ, lokala och regionala högskolemyndigheter, de studerande, de centrala arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna samt SCB, SÖ och AMS.

Kapitel 9 – Kostnader

Genom att viss statistik som tidigare gjorts bortfaller, samtidigt som vissa andra frågor föreslås bli belysta genom urvalsundersökningar i stället för totalundersökningar, bedömer vi det möjligt att inom en oförändrad kostnadsram få utrymme både för den av oss föreslagna löpande statistikproduktionen och för vissa mer tillfälliga specialundersökningar.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1979: 47) Dokumentation och statistik om högskoleutbildning jämte specialbilagan (Ds U 1979: 6) Redovisning av behovsanalys

Remissyttranden har avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, centrala studiestödsnämnden, datainspektionen, forskningsrådsnämnden, riksrevisionsverket, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, statskontoret, universitets- och högskoleämbetet, Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges lantbruksuniversitet, värnpliktsverket, datalagstiftningskommittén, gäststuderandekommittén, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska Arbetsgivareföreningen, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet och Sveriges förenade studentkårer.

ARBETSMARKNADSTYRELSEN (AMS)

AMS tillstyrker utredningens förslag om ett centralt register för statistisk dokumentation av utvecklingen inom högskolan. Det föreslagna registret tillgodoser AMS: s behov av översiktlig information inom denna del av utbildningsväsendet. Samarbetet mellan utbildnings- och arbetsmarknadsmyndigheter på olika nivåer förutsätter dock att statistiska uppgifter i den lokala studiedokumentationen snabbt kan göras tillgängliga och att rutiner utformas för sådana uttag ur systemet.

AMS biträder förslaget om ett permanent samrådsorgan inom statistiska centralbyrån med den föreslagna representationen av olika intressenter.

CENTRALA STUDIESTÖDSNÄMNDEN (CSN)

Utredningen anger fyra ändamål med högskoleregistren. Bl. a. skall de tillgodose administrativa behov på lokal nivå. CSN förutsätter att innehållet i de lokala registren anpassas för andra behov än enbart utbildningsanordnarens, t. ex. studiemedelsnämndernas.

I likhet med utredningen anser CSN att hänsynstaganden till den personliga integriteten motiverar en begränsning av registreringen av personuppgifter. Denna begränsning får dock inte drivas så långt att man inte registrerar uppgifter som behövs för att tillgodose rimliga informationsbehov.

I yttrande 1978-10-17 över utredningens PM 1978-01-27 "Frågan om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem" tillstyrkte CSN utredningens förslag om utveckling av rutiner för uttag av studiemeritförteckningar ur högskolans studiedokumentationssystem. Dessa studiemeritförteckningar skulle den studerande bl. a. kunna använda vid ansökan om studiemedel. För att sådana meritförteckningar skall underlätta studiemedelsnämndernas prövning är det bl. a. nödvändigt att de innehåller alla för studiemedelsprövningen väsentliga uppgifter, t. ex. uppgift om resultat i prov, och andra fullgjorda obligatoriska moment i kurser som inte avslutats samt datum. Den studerande avgör givetvis själv om han vill använda den maskinellt utskrivna förteckningen eller göra en egen meritförteckning och bifoga studiemedelsansökan.

Det är önskvärt att registerutdrag tas fram regelbundet, t. ex. två gånger per termin. Om studerande, som använder registerutdragen vid ansökan om studiemedel, ofta måste göra tillägg minskar fördelarna jämfört med nuvarande system. Genom registerutdragen bereds också den studerande tillfälle att kontrollera de uppgifter om hans studieresultat som högskolan registrerat. Det är vidare viktigt att registerutdragen får en enhetlig utformning.

För det studiesociala området finns behov av främst följande statistik.

- antal närvarande studerande,
- fördelningar mellan heltidsstuderande och deltidsstuderande på linjer, enstaka kurser och olika orter,
- genomströmningen per linje, kurs och ort,
- effektiv studietid per linje, kurs och ort.

Uppgifter om antalet närvarande studerande och antalet årsplatser eller dylikt behöver CSN för att bl. a. kunna beräkna utflöde av studiestöd. Det vore önskvärt att uppgifter om både bruttoantalet och nettoantalet studerande kunde erhållas. Med hänsyn till de svårigheter som synes föreligga med framtagande av nettoantalet kan uppgifter om bruttoantalet studerande godtas. CSN tillstyrker utredningens förslag att sådana uppgifter bör tillhandahållas centralt. Redovisning terminsvis är tillfyllest.

Det är angeläget att uppgifter som belyser genomströmningen följs med stor uppmärksamhet. För studieresultatprövningen hos studiemedelsnämnderna, men även för beräknat utflöde av studiestöd är information härom viktig. Det är därför värdefullt att varje högskoleenhet får ansvaret för att följa den egna utbildningens resultat, studietider och studieavbrott. CSN instämmer i utredningens förslag att den statistik som behövs för detta ändamål skall framställas lokalt. Då denna statistik är av stort intresse för studiemedelsnämnderna, bör berörd studiemedelsnämnd informeras om utvecklingen i dessa avseenden. De praktiska rutinerna för informationsöverföringen bör utformas genom kontakter mellan högskoleenheten och studiemedelsnämnden.

Uppgifter om faktisk/effektiv studietid är av stor betydelse som underlag för diskussioner om de totala kostnaderna för högskoleutbildning, vari studiestödet ingår. CSN anser att det är ett gemensamt intresse för utbildningsmyndigheterna och de studiesociala myndigheterna att studera de förhållanden som orsakar förekommande studieeftersläpning.

CSN tillstyrker förslaget att studerande som antagits enligt 25:4-regeln så långt möjligt särredovisas. För CSN:s del är uppgifter om hur denna grupp studerande lyckas i studierna och uppgifter om hur studierna finansieras av särskilt intresse.

Enligt CSN:s mening bör förutsättningar för statistik om utländska medborgare inom högskolan skapas redan nu.

När det gäller statistik om enstaka kurser tillstyrker CSN utredningens förslag att indela de enstaka kurserna dels i grupper efter innehåll, dels i grupper efter syfte och nivå. För CSN:s del är det vidare av intresse att få uppgifter om hur många som deltar dels i långa (20 poängskurser) respektive korta kurser, dels läser på heltid respektive deltid.

I fråga om belysning av de studerandes ekonomiska förhållanden liksom studiestödets effekter är CSN av samma mening som utredningen, nämligen att särskilda undersökningar får genomföras på dessa områden.

De delar av högskolestatistiken som har beröringspunkter med den studiesociala statistik som CSN producerar, bör vara så utformad att det blir lätt att göra jämförelser. Kontakter bör fortlöpande förekomma mellan CSN och UHÅ.

DATAINSPEKTIONEN

Datainspektionen framhåller att det utredningen anger i kapitel 2.4, om att det från integritetssynpunkt allra viktigaste kravet på ett studeranderegister är att det innehåller riktiga uppgifter, helt överensstämmer med datainspektionens uppfattning och anges även i 8 § datalagen (1973: 289).

Datainspektionen vill understryka att system/register skall vara väl uttestade innan de införs, att införandet skall planeras väl samt att införandetiden med parallell drift med de gamla rutinerna skall vara tillräckligt lång så att fel av ovannämnt slag skall hinna rättas innan systemet/registret tas i full drift eller drift sker med rättsverkan.

Att, som nämns på sid. 42 i betänkandet, av "säkerhetsskäl" alltid parallellt med STUDOK-registret bedriva manuell bokföring av studerande och studieresultat verkar dock vara ett alltför tungt arbete. Det är i stället viktigt att skapa en tillförlitlig back-up (spara registreringsunderlag, registergenerationer o. dyl.).

Datainspektionen vill med anledning härav nämna att då inspektionen ansett att uppgifterna i ett personregister liksom åtkomstmöjligheterna vid t. ex. terminal är av sådan känslig art att stora krav bör ställas på kontroll och säkerhet, har inspektionen meddelat särskilda föreskrifter i detta avseende. Dessa föreskrifter finns angivna i åtta olika punkter i bilagda promemoria "Säkerhetsskydd vid automatisk databehandling".

Datainspektionen delar utredningens uppfattning beträffande den information som de tillfrågade vid enkätundersökningar bör få.

Utredningens förslag omfattar även att de som deltar i enkätundersökningar skall erbjudas enkla rapporter rörande resultatet av undersökningarna samt automatiskt få ett utdrag ur registret som utvisar vilka uppgifter som registrerats om dem. Datainspektionen delar helt utredningens förslag och kommentarer om detta.

Frågan om uppgifter från enkätundersökningar skall införas i SCB:s högskoleregister eller ingå i särskilda personregister (sid. 131 i betänkandet), anser datainspektionen bör göras beroende av undersökningens art. Utgör en enkätundersökning en speciell undersökning, varvid personuppgifterna t. ex. kan förstöras inom en begränsad tid, anser datainspektionen att det är praktiskt och från integritetsskyddssynpunkt lämpligt att behandla det som ett separat personregister.

I kapitel 8 angående förslag i organisatoriska frågor har utredningen tagit upp två åtgärder för att begränsa s. k. direktaviserad reklam till de registrerade i STUDOK-registren; nämligen direktreklamspärr och källangivelse. Förslagen är helt i överensstämmelse med datainspektionens uppfattning.

Datainspektionens principiella inställning till denna fråga är att fackmyndigheterna i större utsträckning än vad som nu är fallet bör ta ansvaret för statistikproduktionen inom sitt område. UHÄ bör således i framtiden ta på sig mer av ansvaret för vilken statistik som skall tas fram och hur denna skall utformas.

Detta torde kräva en betydande ökning av de nuvarande personalresurserna.

FORSKNINGSRÅDSNÄMNDEN (FRN)

FRN anser att sociala bakgrundsuppgifter kan uppfattas som känsliga. FRN instämmer i utredningens uppfattning att det är av vikt att kunna följa den sociala rekryteringen till högskolan.

Att det inom en högskola finns ett särskilt organ som svarar för dessa dataregister kan FRN tillstyrka under den förutsättningen att något nu

existerande organ kan svara för den uppgiften. Visar det sig att det behövs något nytt organ avvisar FRN en sådan lösning. Antalet organ inom högskolan är av en sådan omfattning att det inte kan vara motiverat att införa ett nytt organ för en så begränsad uppgift som i det här fallet.

FRN finner det besvärande att det ännu ej har publicerats någon statistisk information efter högskolereformens genomförande den 1 juli 1977.

FRN delar utredningens uppfattning att det bara är ett begränsat antal informationsbehov som kan tillfredsställas. Det bör härvid påpekas att det som ej dokumenteras genom löpande statistik kan dokumenteras på annat sätt.

FRN delar den uppfattningen, men vill särskilt framhålla att det inte är givet att det i sin helhet skall ske med hjälp av en löpande statistik.

FRN anser inte att detta är ett område som enkelt kan belysas statistiskt varför återkommande utbildning bör följas på annat sätt än med löpande statistik. Risken finns att en löpande statistisk belysning kommer att ställa stora krav på högskolorna vad avser leverans av data, att bearbetningarna blir invecklade och resurskrävande samt att resultaten blir svårtolkade.

FRN tillstyrker att de som är behöriga enbart enligt 25:4-regeln bör kunna särredovisas.

FRN konstaterar att lokal studiedokumentation i någon omfattning måste förekomma och att omfattningen är en angelägenhet för respektive högskola. Det är dock givet att dokumentationens omfattning blir beroende av krav som kan ställas från statsmakternas sida.

Utredningen föreslår ett minimiinnehåll för den lokala studiedokumentationen. Innehållet i den minimidokumentationen bör definieras på ämbetsverksnivå. FRN anser innehållet vara i huvudsak rimligt, men med beaktande av vad FRN tidigare anfört.

FRN kan för sin del tillstyrka att utvecklingsansvaret åligger UHÄ, enär varje högskoleenhet kommer att sluta avtal med UHÄ om de vill delta i systemet.

RIKSREVISIONSVERKET (RRV)

RRV anser till att börja med att utredningens förslag om en obligatorisk gemensam kärna av uppgifter för all lokal studiedokumentation är välmotiverat, liksom att denna dokumentation görs enligt föreskrifter som meddelas av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i samråd med andra berörda myndigheter.

RRV efterlyser en mer långtgående prövning än den utredningen gjort angående behovet av ett centralt personregister.

RRV anser rent principiellt att ett angeläget informationsbehov från samhällets sida som motiverar ett centralt personregister bör ges försteg framför integritetskraven. Vid bedömningen av hur olika informationsbehov skall tillgodoses måste dock enligt RRV:s mening en noggrann prövning göras i varje särskilt fall. Angelägna frågor är härvid om det över huvud taget krävs individrelaterade uppgifter, om uppgifter måste insamlas från hela högskoleområdet eller om vissa grupper, orter etc. kan väljas, om behov finns av permanenta register eller om särskilda undersökningar täcker behoven m. m. Varje möjlighet att skaffa statistisk information utan att upprätta permanenta personregister bör således övervägas.

Av de motiv utredningen anger för inrättande av ett centralt personregister förefaller enligt RRV:s mening endast behovet av en urvalsram för mera långsiktiga utvärderingsundersökningar vara tillräckligt vägande från angelägenhetssynpunkt.

Om ett centralt personregister inte kan undvaras anser RRV, av ovan angivna skäl, att antalet uppgifter i detta bör begränsas så långt som möjligt. I detta avseende instämmer verket i vad reservanterna Bergendal, Sandström, Sanner och Schneider framfört.

RRV anser vidare att utredningen i alltför liten utsträckning beaktat det statistikbehov som föranleds av planerings-, uppföljnings- och utvärderingsverksamheten på olika nivåer inom högskolan.

Utredningens förslag härvidlag går inte att koppla till högskolans organisation. Möjlighet att koppla uppgifter i det föreslagna statistiksystemet till kostnader är särskilt viktigt och borde ha behandlats av utredningen.

RRV anser att kostnaderna kan komma att överskrida vad som avses i direktivens intentioner, vilket är ett skäl till att dels begränsa antalet uppgifter i systemet, dels göra ytterligare behovsundersökningar och kostnadsberäkningar, innan ställningstagande görs.

SKOLÖVERSTYRELSEN (SÖ)

SÖ anser att den löpande statistik som utredningen föreslår, kompletterad med specialundersökningar, i stort täcker SÖ:s viktigaste informationsbehov om högskolan. Ett centralt högskoleregister är här av stor vikt som urvalsram och för specialbearbetningar.

SÖ vill understryka vikten av att det centrala högskoleregistret även omfattar studerande på enstaka kurser. En klassificering av de enstaka kurserna i tolv grupper anser SÖ dock inte tillräckligt. För uppföljning och för att studera avgränsningar mot gymnasieskolan eller linjer krävs en mer detaljerad information om kursernas ämnesinnehåll än vad denna klassificering ger. Det är för övrigt beklagligt att utredningen föreslår en ny ämneskod i stället för den av SÖ och statistiska centralbyrån framtagna. En helt ny kod försvårar jämförelser och vållar konsumenter av högskolestatistik med egna informationssystem, arbete, problem och kostnader.

Utredningen föreslår inte central statistik om sökande och antagna till enstaka kurser. Inom SÖ finns behov av sådana uppgifter. SÖ anser därför att sökande/antagna-statistiken skall omfatta också de enstaka kurserna.

I det särskilda yttrandet från Olof Jos och C.G. Lindström skisseras ett alternativt sätt till registrering av närvaro och studieresultat. Mot bakgrund av de stora vinster som förefaller vara att vinna med detta system, anser SÖ det angeläget att möjligheterna att bygga upp högskoleregistret på dessa grunder ytterligare övervägs.

Att tidsfaktorn är väsentlig för statistikens intresse påpekas av utredningen. Uppgifterna om närvaro behövs för höstterminens kurser under hösten och för vårterminens senast den 1 april. Att även övriga delar av statistiken är tillgängliga snabbt är självfallet viktigt. SÖ instämmer med utredningen i att statistik publicerad avsevärt mer än ett år efter den tid som den belyser är av intresse för endast ett fåtal.

SOCIALSTYRELSEN

Socialstyrelsen stryker under att decentraliseringstanken har betydelse när det gäller formerna för statens styrning av skilda verksamheter. Det som kommer att decentraliseras är troligtvis främst beslutsfunktioner och med en beslutsfunktion följer emellertid i regel också ett planeringsansvar.

Socialstyrelsen styrker under att det i ett system med spritt och decentraliserat beslutsfattande ställs delvis andra krav på statistiken än hittills.

De principiella skäl utredningen anför bör emellertid tillmätas större vikt. Socialstyrelsen delar framförallt utredningens uppfattning av an-

svarsfördelningen mellan statistiska centralbyrån och olika fackmyndigheter bör övervägas generellt.

De krav socialstyrelsen ställer på högskolestatistiken har i huvudsak att göra med bedömningar av tillgång på dessa personalkategorier på riksnivå. För socialstyrelsens riksprognoser behövs således främst uppgifter om antalet examinerade uppdelat på utbildningar. Möjligheter att bestämma genomströmningsgraden och framförallt variationer i denna är också nödvändiga. Detta innebär att uppgifter avseende antalet antagningsplatser och antalet elever som påbörjar utbildningen behöver samlas in. Vidare är kännedom om vissa bakgrundsvariabler, så som kön och ålder av stor vikt. Speciellt behöver åldersfördelningarna analyseras under de närmaste åren, då man kan anta att dessa förändrats pga. de nya antagningsbestämmelserna för högskolan.

I kapitel 6 presenteras utredningens förslag angående högskolestatistikens innehåll. Beträffande statistiken över närvarande studerande föreslår utredningen att den skall omfatta uppgifter avseende nettoantalet studerande och totalt vid olika läroanstalter samt deras fördelning på linjer och grupper av enstaka kurser.

Det skulle underlätta bedömningar av utflödet på arbetsmarknaden på kort sikt. Att som utredningen gör helt hänskjuta denna fråga till regionala och lokala organ som skulle inhämta uppgifter ur den lokala studiedokumentationen anser styrelsen olämpligt.

Angående det mer långsiktiga prognosarbetet delar socialstyrelsen utredningens uppfattning att examinationsfrekvenser per linje, framtagna med några års mellanrum, är tillfyllest.

Utredningens förslag angående statistiken över utflödet från linjerna anser socialstyrelsen är väl avvägt. De uppgifter styrelsen behöver för sin personalplanering går i huvudsak att få fram ur detta material.

Möjligheterna att göra speciella uppföljningsundersökningar med hjälp av högskoleregistret är också av värde.

En del tjänster inom socialstyrelsens tillsynsområde har absoluta behörighetskrav, dvs. man måste ha en viss utbildning för att få inneha en viss befattning. För andra tjänster är utbildning önskvärd men inget krav. Utbildning för samma personalkategori kan ibland anordnas av flera skilda utbildningsanordnare. Grundläggande vårdutbildning anordnas t. ex. såväl i gymnasieskolan som av AMU och KOMVUX. Utbildningsanordnarna har oftast helt skilda mål för verksamheten. Som exempel på styrande faktorer kan nämnas lika rätt till utbildning, elevafterfrågan, långsiktiga arbetsmarknadsbehov (gymnasieskolan), utjämning av kortsiktiga konjunkturbetingade och strukturella effekter (AMU) och önskemål om att bereda tidigare eftersatta grupper möjlighet till utbildning (KOMVUX). Detta leder naturligtvis till att planeringsförutsättningarna blir olika för de olika utbildningsanordnarna och resulterar i svårigheter att avväga den totala utbildningsdimensioneringen på ett riktigt sätt.

Man kan räkna med att de enstaka kurserna kommer att ge upphov till en liknande effekt på högskolans område. Flertalet elever kommer att ha gått en reguljär utbildningslinje. Vidare kommer ett antal enstaka kurser att finnas som ger en viss kompetens inom ett begränsat område. Detta är i och för sig ingen nackdel men kan leda till planeringsproblem.

Vad som socialstyrelsen däremot ser som en nackdel är det översiktliga sätt dessa förhållanden, enligt utredningsförslaget, kommer att beskrivas i högskolestatistiken. Om det skall finnas möjligheter att upprätthålla utbildningsstandarden och att på ett lämpligt sätt avväga utbildningsdimensio-

neringen, krävs enligt socialstyrelsens uppfattning att resurser satsas på att utvärdera de enstaka kurserna.

Utredningens förslag går i stort ut på att de studerande som lämnat högskolan med minst 60 poäng, därav 40 inom samma ämnesgrupp, kommer att ingå i utflödesstatistiken och högskoleregistret. Redovisningen kommer att ske på tolv grupper av enstaka kurser. Vidare kommer endast de studerande som fullgjort 60 poäng vid en och samma läroanstalt med i statistiken.

Enligt socialstyrelsens uppfattning bör därutöver åtminstone samtliga studerande på de enstaka kurser som ingår i en allmän utbildningslinje redovisas i utflödesstatistiken. Dessutom bör de avgångna från de enstaka kurser som direkt motsvarar en delkurs på en linje ingå i högskoleregistret. Detta skulle ge möjlighet att bedöma omfattningen av dels utbildning motsvarande linje utanför linjesystemet, dels relevanta kombinationer av enstaka kurser. Enligt utredningens modell skulle man behöva samla in dessa uppgifter från var och en av läroanstalterna. Läroanstalternas uppgiftslämnarbördorna torde bli större om en mängd sektorsintressenter var för sig skulle begära in motsvarande uppgifter än om en enhetlig insamlingsrutin och central lagring av uppgifterna tillämpades.

I och med att man inför en "ny" högskola med ett betydligt större lokalt ansvar för kursutbud m. m. och delvis andra mål, t. ex. återkommande utbildning, menar socialstyrelsen att det är viktigt att man inte läser upp den framtida statistikproduktionen genom att initialt använda för grova klassificeringar och indelningsgrunder, framförallt i högskoleregistret. Pga. delvis ändrade planeringsförutsättningar och beslutsfördelningar både vad gäller högskolan och samhället i stort är det sannolikt att nya statistik- och utvärderingsbehov, som ej var kända eller aktuella vid tidpunkten för behovsanalysen, kan uppstå.

Ett exempel på ändrade planeringsförutsättningar är den minskade rörligheten på arbetsmarknaden.

Ett annat exempel är hela komplexet av återkommande utbildning.

STATSKONTORET

Statskontoret finner utredningens förslag till omfattning och inriktning av statistik om den grundläggande högskoleutbildningen rimligt avvägt.

I likhet med utredningen finner statskontoret skälen för ett individanknutet högskoleregister hos SCB väga tyngre än de integritetshänsyn som kan åberopas i detta fall. Denna typ av statistiska uppgifter skyddas ju enligt sekretesslagen 16 § (den s. k. statistiksekretessen) under 20 år, medan motsvarande basuppgifter i lokala databaser för administrativt bruk – studiedokumentation i olika former – är eller skulle bli offentliga.

Statskontoret anser att det centrala högskoleregistret hos SCB i princip bör begränsas till enbart uppgifter om studerande på linjer. Den dokumentation som kan behövas om enstaka kurser bör i första hand vara en angelägenhet för den lokala högskoleenheten. Med hänsyn till det intresse som i dag finns för analyser och studier av "återkommande utbildning" liksom för beräkning av nettoantalet studerande som påbörjat eller avslutat högskolestudier bedömer statskontoret det dock nödvändigt att – som utredningens majoritet föreslår – det centrala registret övergångsvis också omfattar vissa individanknutna uppgifter om enstaka kurser. När en tekniskt och administrativt helt ändamålsenlig lösning hunnit utvecklas och blivit accepterad för registrering och bearbetning av lokal studiedokumentation inom högskolan bör uppgifter om de enstaka kurserna utgå ur det centrala registret.

Högskoleregistrets omfattning bör enligt statskontorets mening noga prövas med hänsyn till de förhållandevis höga kostnader som är förknippade med att hålla ett centralt register. Utredningens förslag innebär en minskning av det antal uppgifter som registreras per individ i det centrala registret.

Statskontoret finner utredningens prioritering mellan vad som bör ingå i en löpande statistikproduktion med utgångspunkt i ett centralt högskoleregister och vad som bör insamlas genom kompletterande enkätundersökningar rimligt avvägd bl. a. mot bakgrund av de administrativa förutsättningar och andra omständigheter som tillkommit genom högskolereformen. Vilka särskilda centrala undersökningar och enkäter som ska genomföras bör noggrant prövas och prioriteras av den föreslagna samrådsgruppen och slutligt avgöras i samband med den budgetmässiga behandlingen av SCB:s anslagsframställning.

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag om en obligatorisk gemensam kärna för all lokal studiedokumentation inom högskoleområdet och om behovet av särskilda föreskrifter för läroanstalternas skyldigheter i dessa avseenden.

Statskontoret biträder utredningens uppfattning att det bör ankomma på respektive högskoleenhet att själv avgöra hur dokumentationen bör organiseras och vilken teknik som bör användas. STUDOK-systemet bör i detta sammanhang bedömas som ett hjälpmedel bland andra för att kunna uppfylla kraven på lokal studiedokumentation. Systemet bör vidareutvecklas så att det bättre än hittills tillgodoser rimliga rättssäkerhetskrav och lokala administrativa krav.

Statskontoret biträder utredningens bedömning att UHÄ behöver förstärkas med de föreslagna tjänsterna för att kunna klara fortsatt verksamhet med bl. a. en datorbaserad lokal studiedokumentation. Statskontoret vill i detta sammanhang erinra om att utredningen om central rationalisering och ADB i sitt betänkande Rationalisering och ADB i statsförvaltningen (SOU 1979: 72) har förutsatt att större förvaltningsmyndigheter har egen ADB-kompetens för bl. a. denna typ av systemutvecklingsarbete.

STATISTISKA CENTRALBYRÅN (SCB)

SCB avser att fullfölja arbetet med behovsanalysen och lägga resultaten som grund för förslag till eventuella ändringar eller kompletteringar av utredningens förslag om statistikens omfattning och innehåll.

Behovsanalysen som instrument för att kartlägga statistikbehov bedömer SCB användbar dels för att klargöra behov av ytterligare bearbetningar av insamlat material, dels för att löpande följa behovsutvecklingen av högskolestatistik, dels för att avgöra hur statistiken skall publiceras.

SCB anser att utredningen i den praktiska avvägningen överbetonat de risker för den personliga integriteten som skulle ligga i att information om enskilda individer överförs från lokala register, där informationen är of-fentlig, till det centrala högskoleregistret, där motsvarande uppgifter är sekretesskyddade.

Dessa avvägningar har i vissa fall lett till att utredningen föreslagit att väsentliga informationsbehov tillgodoses genom enkätundersökningar, trots att de nödvändiga uppgifterna skulle kunna hämtas från existerande register. Detta gäller t. ex. uppgifter om utbildningsbakgrund.

Utredningen redovisar vilka informationsbehov som bör tillgodoses med rikstäckande statistik. SCB anser det inte möjligt att med tillgängliga resurser och med den tekniska lösning som utredningen förordar till alla

delar genomföra utredningens förslag till statistik med bibehållen kvalitet. Främst gäller tveksamheten den föreslagna utflödesstatistiken. I det särskilda yttrandet till utredning har Jos och Lindström lagt fram ett alternativt förslag till teknisk lösning, som inte bara skulle ge större möjligheter att tillgodose angelägna informationsbehov utan även underlätta såväl läroanstalternas rapportering av uppgifter till SCB som SCB:s möjligheter att upprätthålla ett system till måttliga kostnader.

För att till alla delar och med acceptabel kvalitet genomföra utredningens förslag till statistik krävs enligt SCB att det centrala högskoleregistret baseras på uppgifter om kursregistrering och kontinuerlig resultatrapportering, framför allt vid utbildning motsvarande den som gavs vid de tidigare s. k. filosofiska fakulteterna.

Enligt SCB:s förslag skulle till högskoleregistrets individell rapporteras i vilka kurser de studerande är registrerade och till den s. k. strukturdelen rapporteras data om kursen.

Bland fördelarna med detta förslag vill SCB särskilt betona att

- a) problemet med att skilja på vilka studerande som läser på en utbildningslinje och vilka som är enstaka studerande skulle bli betydligt mindre
- b) som förslaget nu är utformat går det ej att särskilja studerande som läser endast en 2-poängskurs från studerande som t. ex. läser på en 20-poängskurs. Båda kommer i statistiken att redovisas som en studerande
- c) med det förslag som utredningen lägger fram är det ej möjligt att utifrån ett centralt register belysa rekryteringsunderlaget till forskarutbildningen. Med SCB:s förslag till kursregistrering bör både enstaka kurs- och linjestuderande samt uppgifter om kursen i den s. k. strukturdelen är det möjligt att direkt belysa rekryteringsunderlaget till forskarutbildningen
- d) med hänsyn till den enskildes integritet bör det vara mer tillfredsställande att centralt lagra uppgifter om det som den studerande faktiskt registrerat sig på, dvs. en specifik kurs och inte så oprecisa uppgifter som "registrerad på kurs inom ämnesgrupp Y med syfte och nivå X"
- e) en rapportering av de studerande på kursnivå skulle även innebära att kvalitetskontrollen av de uppgifter som rapporteras skulle bli betydligt enklare.

Oavsett vilken tolkning av utredningens förslag som är den rätta anser SCB det vara en lösning som kommer att bli mycket svår att genomföra i praktiken.

Med utredningens förslag är det oklart hur en studerande som kombinerat linjestudier med enstaka kursstudier och därvid kommit att skaffa sig en utbildning om minst 60 poäng skall rapporteras. Till detta kommer att den studerande som byter läroanstalt och inte uppnår 60 poäng vid någondera läroanstalten inte alls kommer med i statistiken, även om vederbörande totalt avlagt mer än 60 poäng.

SCB finner det vidare otillfredsställande att man inte skall ha den potentiella möjligheten att kunna beskriva den mycket stora grupp studerande som inte når upp till 60 poäng. Resultaten av sådana undersökningar av nybörjarnas sociala bakgrund och arbetslivserfarenheter som enligt utredningen skall göras, riskerar att bli tämligen onyanserade om man bara kan konstatera att ingående personer börjat studera i högskolan men inte kan komplettera med några uppgifter om hur det gått med studierna i andra fall än för dem som avlagt minst 60 poäng.

SCB föreslår mot bakgrund av vad som ovan anförts, att insamlingen av uppgifter om studieresultat görs kontinuerligt på kursnivå och att liksom i det nuvarande provisoriska systemet (se avsnitt 4.5 sid. 62 i utredningen) uppgifter om helt avklarade kurser för studerande vid utbildningar motsvarande de tidigare filosofiska fakulteterna rapporteras.

Med SCB:s förslag till lösning är man inte låst beträffande vilken utflödesstatistik som skall tas fram, men skall en lösning ske på det sätt utredningen föreslår förordar SCB en redovisning av antalet personer med 80 poäng i stället för 60 poäng som är utredningens förslag. Skälen till detta skulle vara de som utredningen själv framför, nämligen större relevans i förhållande till arbetsmarknaden och anpassning till Svensk utbildningsnomenklatur (SUN).

De uppgifter om de studerandes utbildningsbakgrund, som utredningen föreslår är emellertid inte tillfyllest för de beräkningar av elevströmmarna genom utbildningssystemet och utflödet till arbetsmarknaden som SCB:s prognosinstitut gör. Enkätuppgifter för vart tredje eller vart femte år är för sällan och behörighetsgrund ger en alltför grov indelning, utan möjlighet att särskilja studerande från olika linjer i gymnasieskolan. Som det provisoriska högskoleregistret nu fungerar får man heller inte in uppgifter om behörighetsgrund från alla utbildningar, t. ex. inte från konstnärliga utbildningar av olika slag. Vad gäller antagna till kommunal högskoleutbildning får man inte uppgift om när den behörighetsgivande utbildningen avslutats, vilket är nödvändigt för prognosinstitutets ovan nämnda beräkningar.

SCB finner denna lösning olämplig av produktionstekniska skäl. Uppgifterna om de studerandes utbildningsbakgrund är av intresse inte enbart vid inträdet i högskolan utan också vid uppföljning av studieresultaten för olika nybörjargrupper.

Enligt utredningen skall man analysera studieframgången bl. a. mot bakgrund av de studerandes behörighetsgrund. Detta ger enligt SCB en alldeles för grov indelning som kommer att dölja verkliga skillnader.

För att statistik över studieresultat skall bli meningsfull krävs enligt SCB att uppgifter från gymnasieskolans elevregister används för att beskriva utbildningsbakgrunden.

Följer man utredningens förslag och avidentifierar materialet så snart statistiken tagits fram, skulle det medföra ökade kostnader, då man blir tvungen att sambearbeta gymnasieskolans elevregister och högskoleregistret.

SCB kan inte finna att lagring av uppgifter ur gymnasieskolans elevregister i högskoleregistret innebär ett så stort intrång i den personliga integriteten att det motiverar de extra kostnader som upprepade sambearbetningar medför. F. ö. är utbildningsbakgrund en viktig stratifieringsvariabel även för andra specialundersökningar än dem som utredningen föreslagit.

SCB vill mot bakgrund av det ovan sagda yrka på att man utifrån tillgängliga material – uppgifter om tidigare utbildning från olika antagningsystem och gymnasieskolans elevregister – framställer en med hänsyn till analysbehoven så noggrann bild som erfordras av de högskolestuderandes tidigare utbildning och att dessa uppgifter lagras i högskoleregistret.

Utredningen förordar av integritetsskäl att man inte försöker förbättra kvaliteten på statistiken över 25:4-or, genom att sambearbeta högskoleregistret med gymnasieskolans elevregister.

SCB kan inte instämma i den bedömningen. Det kanske viktigaste inslaget i högskolereformen är just att öppna högskolan för nya grupper av studerande.

Utredningen har ju för övrigt förordat att sambearbetning av högskoleregistret med gymnasieskolans elevregister skall göras regelmässigt, varför det är svårt att förstå inställningen att inte göra detta i fråga om statistiken över s. k. 25:4-or.

SCB vill understryka vikten av att uppgifter om de studerandes sociala bakgrund insamlas. De erfarenheter som SCB erhöll från den i utredningen refererade insamlingen av uppgifter från högskolenyborjare ht -77 pekar på, att en sådan undersökning bör omfatta samtliga nyborjare ett givet läsår. Detta mot bakgrund av *dels* den debatt som förts om högskolerekryteringen och som klart visat på otillräckligheten med en redovisning i sammanslagna utbildningsgrupper som en urvalsundersökning medför, *dels* att sådana uppföljningsundersökningar som utredningen skisserar bland studerande med olika social bakgrund och vid olika utbildningar knappast låter sig göras om inte uppgifter finns för samtliga studerande. SCB vill också här peka på att de uppgifter om social bakgrund som samlades in för högskolenyborjarna ht -77 omfattade såväl yrke som utbildning för föräldrar och den studerande. Samtliga dessa uppgifter bör så som utredningen också förespråkar användas för redovisning av social bakgrund.

Beräffande integritetsfrågan framhåller utredningen att det är "angeläget att de tillfrågade får tydlig information om vilka uppgifter som kommer att inhämtas från andra register och vilka sambearbetningar som kommer att göras." I detta instämmer SCB helt. Men utredningen vill också gå längre: "Likaså måste de upplysas om att de har rätt att förbjuda att de lämnade uppgifterna används för sambearbetning med andra register över huvud taget eller för sambearbetning med vissa andra register samt om när och hur registret kommer att gallras."

Detta är en fråga som datainspektionen har att avgöra. SCB anser för sin del att det inte är sakligt rimligt att intervjupersoner detaljreglerar användningen av de uppgifter de lämnar. Ett sådant förfarande skulle för övrigt innebära en särbehandling av denna grupp av uppgiftslämnare jämfört med andra grupper som ingår i SCB:s undersökningar.

I utredningsförslaget till närvarandestatistik sägs att någon fortlöpande statistik över nettoantalet närvarande ej är befogad.

Med de stora skillnader som blir mellan en brutto- och en nettoredovisning anser SCB det motiverat att fortsätta med en nettoredovisning.

Utredningen har förutsatt att den s. k. gäststuderandekommittén kommer att lägga fram förslag om vilka behov av statistik över utländska studerande som skall tillgodoses med central statistik och har därför avstått från att själv lägga fram något förslag om sådan statistik. SCB vill här påminna om de internationella överenskommelser verket har om rapportering till bl. a. UNESCO och OECD om antalet utländska studerande i Sverige. I det nuvarande provisoriska systemet liksom i utredningens förslag finns ingen möjlighet att särskilja utländska studerande. SCB utgår från att gäststuderandekommittén kommer att ta upp statistikbehoven i sitt betänkande.

Om uppgifterna om antagna levereras avidentifierade till SCB skulle detta omöjliggöra den sambearbetning mellan olika antagningssystem. SCB föreslår därför att uppgifter från UHÅ:s centrala antagningssystem och från antagningsmyndigheter för kommunal högskoleutbildning levereras med identifierade personuppgifter och att SCB efter nödvändiga bearbetningar för sökande/antagna-statistiken och överföringar av behörighetsuppgifter för studerande som påbörjat utbildning ej sparar några person-

uppgifter utöver vad utredningen föreslår skall finnas i det centrala högskoleregistret.

SCB anser att bestämmelser om skyldighet att tillse att vissa uppgifter om de studerande och deras studier dokumenteras enligt föreskrifter som meddelas av UHÄ efter samråd med SÖ, styrelsen för lantbruksuniversitetet och SCB, är oundgängliga som grundval för den centrala högskolestatistiken.

SCB vill också starkt understryka utredningens uppfattning att en förutsättning för att de uppgifter ur de olika lokala STUDOK-registren skall kunna användas i sammanställningar – dvs. bilda underlag för den centrala statistikproduktionen – är *enhetlighet* i innehåll och definitioner. Utredningens förslag om en ledningsgrupp för STUDOK-systemen finner SCB därför väl motiverat.

Ansvar för den centrala högskolestatistiken föreslås även i fortsättningen åvila SCB. De skäl härför som framförs i betänkandet vill SCB instämma i. Vad sedan gäller den justering i ansvarsfördelningen fackmyndighet–SCB som framförs så tillstyrker SCB utredningens förslag om inrättandet av ett samrådsorgan inom SCB:s ram för diskussion om behovet av resurser och användningen av de medel som av statsmakterna anvisas för ändamålet. Utredningens förslag om sammansättning av representanter i samrådsorganet finner SCB välavvägt.

Vad gäller kostnaderna utgår SCB från att det skall vara möjligt att – med de undantag utredningen själv anför – klara utredningens förslag inom anvisad medelsram. SCB ser dock vissa risker för att utredningens förslag blir dyrare än beräknat.

SCB finner det också väsentligt att understryka utredningens uttalande om det nödvändiga i att särskilda medel ställs till förfogande för förberedelsearbetet med den nya ordningen på olika nivåer både lokalt och centralt. SCB vill emellertid inte nu, vilket utredningen föreslagit, försöka beräkna behovet av särskilda medel för planerings- och förberedelsearbetet, utan avser att återkomma härom när beslut fattats med anledning av utredningen.

Det förslag till kursregistrering och kontinuerlig resultatsrapportering som SCB förordar kommer enligt SCB:s mening inte att ställa sig dyrare i en driftsituation än utredningens förslag, på sikt snarare tvärtom.

SCB instämmer i utredningens uttalande att det är nödvändigt att "medel ställs till förfogande för att genomföra undersökningar om bl. a. de studerandes sociala bakgrund, även om detta innebär att totalkostnaderna för högskolestatistiken något ökar de år då dessa undersökningar genomförs." SCB:s förord för totalundersökning av nybörjare ett givet läsår innebär givetvis större kostnader än om man undersöker ett representativt urval.

Denna merkostnad är emellertid enligt SCB försvarbar med tanke på den kvalitetshöjning man når och därmed ökad användbarhet av undersökningsresultaten.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET

Kommunförbundet vill inledningsvis med tillfredsställelse konstatera att utredningen genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att bl. a. belysa behoven av statistiskt underlag för bedömning av frågor som rör sambandet mellan utbildning och arbetsmarknad.

Det vore önskvärt att dokumentation och statistik inom all utbildning på alla nivåer kunde tjäna såsom ett förbättrat underlag för planering och uppföljning av högskolans verksamhet.

Dokumentation om avslutande av högskolestudier med möjlighet till statistisk bearbetning en tid efter, vore av värde. Det vore också värdefullt att varje anspråktagande av utbildningsplats och därmed utbildningsresurs på olika nivåer – kurser eller dylikt – vore dokumenterat och kunde redovisas sammanställt.

Det torde dock vara nödvändigt att såväl dokumentationen som statistiken med hänsyn till bl. a. ekonomiska skäl begränsas till att motsvara en lägre ambitionsnivå än vad som enligt ovan i och för sig är önskvärt.

Kommunförbundet kan ansluta sig till vad utredningen anför i frågan om den enskildes integritet. Det är väl motiverat att inhämtande av personuppgifter begränsas till vad som kan anses mest nödvändigt med hänsyn till det informationsbehov som föreligger.

Den närmare utformningen av sekretessstillämpningen bör anpassas till reglerna i den nya sekretesslag, som avses träda i kraft den 1 januari 1981.

Rent allmänt vill kommunförbundet understryka vikten av att utvecklingen inom högskoleområdet kan följas. Förbundet delar också utredningens uppfattning att högskolorna i princip lokalt bör avgöra vilken statistik som kan vara angelägen med hänsyn till planering och uppföljning.

Att studerande på såväl allmänna utbildningslinjer som enstaka kurser skall omfattas av statistiken anser styrelsen självklart.

Kommunförbundet vill ha en total överblick avseende de studerandes ålder, kön, tidigare utbildning m. m., vid tillträde till högskolor.

Lika viktigt är det att utflödet som helhet från högskolan redovisas. Kommunförbundet kan inte ansluta sig till den begränsning som utredningen föreslår, att studerande på enstaka kurser skall ingå i utflödesstatistiken endast om de förvärvat minst 60 poäng, varav minst 40 inom samma ämnesgrupp. De allmänna enstaka kurserna utgör, som utredningen också konstaterar, en mycket stor del av högskoleutbildningen. Huvudparten av de som studerar inom enstaka kurser torde inte uppnå vare sig nämnda 60 eller 40 poäng. Det är därför angeläget att utflödesstatistiken omfattar studerande som förvärvat minst 20 poäng inom samma ämnesgrupp, motsvarande minst en termins studie.

Kommunförbundet ansluter sig också till att en obligatorisk kärna av dokumentation skall ingå i den lokala studiedokumentationen.

SCB föreslås även i fortsättningen ha ansvaret för högskolestatistiken. Kommunförbundet anser det vara en god princip att statistiken, som utredningen föreslår, skall utformas så att ett relevant basmaterial finns tillgängligt för de punktvisa undersökningar som skall kunna göras för att tillgodose aktuella och relevanta informationsbehov.

Ett permanent samrådsorgan knutet till SCB, som utredningen föreslagit, kan enligt styrelsen tillgodose behovet av samverkan mellan högskoleintressenterna å ena sidan, och den centrala statistikproducenten å andra sidan.

Utredningen lägger även förslag om sammansättningen av detta samrådsorgan. Det kan då konstateras att varken kommunförbundet eller Landstingsförbundet föreslås ingå. Med hänsyn till de omfattande och växande verksamhetsområden som kommunförbunden representerar samt förbundens skilda avnämningarnas intressen finner kommunförbundet det vara av stor vikt att förbunden var för sig blir representerade i samrådsorganet.

Kommunförbundet vill även ansluta sig till vad utredningen framhåller som nödvändigt, nämligen att särskilda resurser ställs till förfogande för förberedelser och genomförande av förslaget.

Begränsade kostnadsstegringar får inte utgöra skäl för alternativet att kvalitativt försämra statistiken.

LANDSTINGSFÖRBUNDET

Landstingsförbundet anser att utredningens förslag till fördelning mellan obligatorisk central registrering och övrig registrering är väl avvägda.

Utredningen gör enligt Landstingsförbundet den riktiga bedömningen att de olika högskolestyrelserna även i fortsättningen själva skall kunna bestämma den lokala studiedokumentationens innehåll och uppläggning liksom i valet mellan manuell och automatisk behandling. Inom denna huvudprincip föreslås sedan ett för hela högskolan gemensamt minimiinnehåll för den lokala studiedokumentationen. Landstingsförbundet anser det viktigt att hela högskolan får en enhetlig redovisning, oavsett huvudman och oavsett om studierna sker på linjer eller i enstaka kurser. Utan att gå in på en bedömning av detaljerna tillstyrker förbundet därför förslaget om ett minimiinnehåll.

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLEÄMBETET (UHÄ)

Den hittillsvarande osäkerheten om hur högskolestatistiken skall utformas har på ett olyckligt sätt fördröjt tillgången på statistik om den nya högskolan. Bristen på översiktlig högskolestatistik har bl. a. varit besvärande för utvärderingen av högskolereformen och för den centrala utbildningsplaneringen. Å andra sidan har dröjsmålet medfört att föreliggande förslag kunnat utnyttja erfarenheter som vunnits först efter högskolereformen. STUDOK-utredningens betänkande innebär en kritisk omprövning av formerna för produktion och tillhandahållande av statistik om högskolan, samtidigt som utredningen eftersträvat att för den framtida högskolestatistiken tillvarata erfarenheter från den tidigare statistikproduktionen.

UHÄ räknar med att kraven på högskoleplaneringen kommer att öka under de närmaste åren, bl. a. beroende på att trycket på myndigheterna att utnyttja tillgängliga resurser optimalt ökar. Detta medför med säkerhet krav på högskolestatistiken som f. n. inte kan preciseras. Utredningen har emellertid eftersträvat en flexibilitet som kan användas för att tillgodose nya behov och önskemål.

Samtidigt är UHÄ medvetet om att ett ambitiöst program för högskolestatistiken förutsätter insamling, lagring och sambearbetning av individuppgifter på ett sätt som av många anses vara stötande. Främst lagringen och sambearbetningen av individuppgifter bör därför begränsas.

Utredningen har i görligaste mån försökt väga de ovan nämnda aspekterna på högskolestatistiken mot varandra. Flertalet av regionstyrelserna och de högskoleenheter som yttrat sig har i princip anslutit sig till utredningens förslag eller har uttalat att förslaget i stort sett är väl avvägt. UHÄ instämmer i denna bedömning.

Flera remissinstanser ifrågasätter disciplinnämndens lämplighet för att handha integritetsfrågor. Några högskoleenheter förordar att högskolestyrelsen själv skall ansvara för dessa frågor eller besluta om vilket lokalt organ som skall handha dem. UHÄ föreslår att högskolestyrelsen ges ansvaret för integritetsfrågor i anslutning till lokala studeranderegister med möjlighet att delegera ansvaret helt eller delvis till antagningsnämnd eller disciplinnämnd. Härutöver kan naturligtvis särskilda beredande och rådgivande organ inrättas enligt lokala beslut.

Utredningen har inte närmare belyst hur statistik över återkommande utbildning skall utformas, men det centrala högskoleregistret och de särskilda resurser för specialundersökningar som föreslås ger utrymme för ett utvecklingsarbete i syfte att förbättra statistiken om återkommande utbildning inom högskolan.

Inom högskolestatistiken är det av stort intresse att i vissa sammanhang kunna särskilja studerande med olika tidigare utbildning. Det är angeläget att man i högskolestatistiken har möjlighet att särskilja dessa olika grupper.

Trots att utredningen avvisat detta förslag anser UHÄ att sambearbetningar mellan gymnasieskolans elevregister och uppgifter i högskoleregistret även bör kunna användas för att tillsammans med elevenkäter belysa nybörjarnas tidigare utbildning.

Utredningen föreslår att uppgift om kvotgruppstillhörighet skall ingå i högskoleregistret. Denna uppgift bör därför för linjestuderande överföras från antagningssystemen.

För att möjliggöra en löpande statistik om studerande på enstaka kurser, som belyser dessa studerandes roll inom högskolan, är det enligt UHÄ:s uppfattning nödvändigt att berörda studerande tas med i det föreslagna centrala högskoleregistret.

UHÄ anser för sin del att det är väsentligt att enstaka kurser kan beskrivas på båda de sätt som utredningen föreslagit. Med tanke på de synpunkter som framförts av remissinstanserna anser UHÄ att den exakta utformningen ytterligare bör övervägas. Förändringar kan också behöva göras efterhand – bl. a. kan behovet av uppgifter om underlaget för forskarkryteringen behöva beaktas. UHÄ föreslår att UHÄ ges i uppdrag att efter hörande av högskoleenheterna, regionstyrelserna och SCB fastställa den exakta utformningen av en klassificering av enstaka kurser. Därvid bör även undersökas den av utredningen diskuterade möjligheten att ange nivåer för kurser.

Den enskilda högskoleenheten bör – liksom i dag – ha möjlighet att i sitt studiedokumentationsregister införa ytterligare uppgifter om enstaka kurser.

UHÄ tillstyrker utredningens förslag om att enkäter angående social rekrytering skall göras med tre till fem års mellanrum. Kostnaderna för denna typ av undersökningar är emellertid stora, samtidigt som denna metod endast lämpar sig för att studera större förändringar av den sociala rekryteringen än som normalt brukar inträffa under några år.

Vad beträffar statistik rörande utländska studerande anser UHÄ att det är olyckligt att sådan statistik saknats för de senaste åren. Det bör därför undersökas om inte sådana uppgifter kan insamlas för statistiska ändamål i anslutning till de lokala studiedokumentationssystemen utan att uppgifterna blir offentliga eller för lätt tillgängliga. Vidare bör undersökas om sambearbetningar mellan högskoleregistret och centrala befolkningsregister kan ge åtminstone en del av det nödvändiga underlaget för en sådan statistik. UHÄ förutsätter i likhet med utredningen att gäststuderandekommittén kommer att närmare behandla behovet av statistik om utländska studerande.

UHÄ tillstyrker förslaget att statistik om sökande och antagna skall begränsas till att endast avse sökande till utbildningslinjerna och att det skall baseras på uppgifter från antagningssystemen.

Uppgifter om studieresultat i form av avlagd poäng är av stort intresse i samband med verksamhetsredogörelser vid högskoleenheterna. UHÄ räknar därför med att sådana uppgifter i framtiden skall redovisas i detta sammanhang men däremot inte redovisas särskilt till SCB.

Utredningen föreslår att begreppet högskoleutbildade individer liksom hittills i arbetsmarknadssammanhang skall innefatta alla som uppnått ett visst antal poäng. Eftersom det blir allt vanligare att studerande på olika

sätt kombinerar studier och förvärvsarbete, kan det vara motiverat att denna statistik innefattar även dem som kontinuerligt läser på en utbildningslinje fram till en examen och därvid passerat det angivna poängtalet. UHÄ vill dock ifrågasätta om inte denna rapportering kan begränsas till att endast avse dem som uppnått det angivna poängtalet och är frånvarande från högskoleutbildningen minst en termin. Vilket poängtal som rapporteringen skall avse bör avgöras av konsumenterna av berörd statistik. UHÄ vill dock framhålla att man mot förslaget att en viss del av poängsumman inom enstaka kurser skall tillhöra en viss ämnesgrupp kan resa den invändningen, att statistiken då skulle påverkas av hur detaljerad ämnesindelningen är inom olika områden.

För en ökad förståelse av hur högskolan fungerar sett ur studerandeperspektiv och sett ur den återkommande utbildningens och arbetsmarknadens perspektiv är det angeläget att det föreslagna centrala högskoleregistret utnyttjas för statistik om studerandeströmmarna inom samt ut och in ur högskolesystemet. Detta innebär en utökning av de löpande bearbetningarna utöver vad utredningen synes ha räknat med.

Av det anförda framgår vikten av ett centralt register för skilda slag av statistikproduktion. UHÄ vill särskilt understryka att den ökade omfattningen av återkommande utbildning och det allt mer decentraliserade högskoleväsendet gör ett sådant register t. o. m. angelägnare än det var för t. ex. tio år sedan.

Beträffande ansvaret för det centrala högskoleregistret tillstyrker UHÄ att detta även i fortsättningen skall åvila SCB. Härigenom kommer registret att även skyddas av det särskilda sekretesskydd som numera gäller för material inom SCB (SFS 1977: 1029 16 §). Samtidigt ökar möjligheterna till samordning av högskolestatistiken med annan statistik.

Utvecklingen på det ADB-tekniska området medför att det på sikt kan antas bli möjligt att delvis ersätta uppgifterna i ett centralt högskoleregister med en samordnad bearbetning av lokala datorbaserade studiedokumentationsregister. Ett sådant system förutsätter att en större andel än f. n. av högskolans studerande ingår i sådana register. Det ställer också större krav på enhetlighet mellan de lokala registren och måste föregås av ett omfattande tekniskt utvecklingsarbete. UHÄ finner det därför inte realistiskt att för närvarande föreslå ett sådant registersystem som underlag för högskolestatistiken men är berett att medverka i fortsatt utrednings- och utvecklingsarbete med detta syfte.

UHÄ vill i detta sammanhang peka på att de lokala och det centrala högskoleregistret endast kan tillgodose behoven av uppgifter om återkommande utbildning inom högskolan. UHÄ vill därför i likhet med utredningen understryka vikten av att det vid sidan av nuvarande register startas s. k. longitudinella urvalsundersökningar som kan beskriva utbildningens omfattning inom alla utbildningsformer och över långa tidsperioder för slumpmässiga urval av studerande.

Beträffande gallringen av det centrala högskoleregistret instämmer utredningen i datainspektionens föreskrift att uppgifter äldre än 20 år skall gallras. Med tanke på nuvarande studiemönster skulle emellertid detta i många fall innebära att även uppgifter om studerande som fortfarande studerar eller nyligen studerat skall gallras. UHÄ föreslår därför att gallringsreglerna i stället utformas så att uppgifter om studerande som inte studerat under de senaste 20 åren skall gallras. Troligen bör dock personnummer för sådana studerande få bibehållas i registret, så att sådana studerande t. ex. inte klassificeras som nybörjare i högskolan om de återkommer efter mer än 20 års bortovaro.

UHÄ förutsätter att det nya centrala högskoleregistret organisatoriskt skall utgöra en fortsättning av det tidigare högskoleregistret, så att inga onödiga brott i statistiken uppstår. Vidare förutsätter UHÄ att SCB:s uppgifter om forskarstudier även i framtiden skall ingå i ett centralt högskoleregister. Samordningen mellan statistiken om grundläggande högskoleutbildning och statistiken om forskarutbildningen kan emellertid preciseras först i samband med den översyn av statistiken över forskarutbildningen som SCB våren 1979 fått i uppdrag att göra i samråd med UHÄ.

Få invändningar har från högskolemyndigheternas sida rests mot utredningens förslag till obligatorisk lokal studiedokumentation. UHÄ tillstyrker utredningens förslag. Beträffande innehållet i de lokala datorbaserade studiedokumentationsregistren föreslår universitetet i Lund att även uppgift om diarienummer eller motsvarande för utbildningsbevis skall kunna ingå i registren. UHÄ anser det väsentligt att dessa register kan anpassas till lokala behov när detta inte medför risker för den nödvändiga enhetliga delen av studiedokumentationen. Om därför datainspektionen accepterar en sådan komplettering, bör den kunna ske.

UHÄ har under det senaste året fått flera förfrågningar från nya högskoleenheter om möjligheterna för dessa att ansluta sig till STUDOK-systemet. I första hand har önskemålen varit att få utnyttja systemet för lokal antagning. UHÄ räknar därför med att – enligt den procedur utredningen föreslår – STUDOK-systemet successivt kommer att införas vid allt fler högskoleenheter, något som i sin tur ställer fortsatta krav på utvecklingsarbetet. Bl. a. kan det bli aktuellt att bredda användningsmöjligheterna för STUDOK-systemet till andra datorsystem än de som finns på de nuvarande datorcentralerna inom högskolan.

UHÄ vill framhålla svårigheterna att på sikt bedöma kostnaderna för ett system som fortfarande utvecklas men tillstyrker på nuvarande premisser utredningens förslag. Om inte tillräckliga resurser kan disponeras för systemets fortsatta drift och utveckling är det emellertid enligt UHÄ:s mening inte försvarbart att bibehålla systemet. Utredningens förslag är att se som ett minimum för att UHÄ skall kunna vidmakthålla och vidareutveckla systemet i enlighet med de av utredningen redovisade riktlinjerna.

Det hittillsvarande utvecklingsarbetet avseende den lokala studiedokumentationen har i hög grad styrts från UHÄ. Utredningen föreslår att det framtida ansvaret skall ävila en ledningsgrupp med en företrädare för varje högskoleenhet som är ansluten till systemet. Vidare bör representanter för UHÄ, SCB och SFS ingå i ledningsgruppen. UHÄ tillstyrker detta förslag liksom den ordning för anslutning av högskoleenheter till systemet som utredningen förordar.

Utredningen föreslår att ett permanent samrådsorgan inrättas inom SCB och ges ett avgörande inflytande på utformningen av högskolestatistiken och dispositionen av de resurser som SCB förfogar över härför. UHÄ tillstyrker den föreslagna ordningen eftersom den kan ge möjligheter till en fortsatt löpande diskussion om prioriteringen av statistikbehov mellan närmast berörda intressenter liksom möjligheten att på ett sätt som hittills saknats samordna den löpande statistiken med olika specialundersökningar, inklusive SCB:s enkäter till skolelever och högskolestuderande.

HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM

Det system för högskolestatistik som föreslås i betänkandet är i första hand anpassat för det statliga och kommunala högskoleväsendet. Kommittén nämner emellertid att det även finns ett fåtal läroanstalter med enskild

huvudman av vilka den största är Handelshögskolan i Stockholm. "Det är enligt vår mening angeläget att även dessa läroanstalter tas med i statistiken om grundläggande högskoleutbildning" (sid. 150).

Handelshögskolan instämmer i detta uttalande och är för sin del beredd att liksom för närvarande bidra med uppgifter till högskolestatistiken.

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET

Behoven av information om högskoleutbildning är stora. Utredningen har genomfört en behovsinventering. Tyvärr har inte utredningen använt denna inventering för en grundlig analys och prioritering av behoven av information, varvid lantbruksuniversitetet tillmåter ledamoten Jos' och experten Lindströms särskilda yttranden stor vikt.

I likhet med Jos och Lindström menar lantbruksuniversitetet att högskoleregistret bör omfatta två delar – en individdel och en strukturdel.

Individdelen i det centrala högskoleregistret bör endast omfatta studerande på utbildningslinjer. De enstaka kurserna svarar främst mot lokala och regionala behov och tillräckliga uppgifter om dessa borde kunna lämnas via registrets strukturdel.

Det är inte säkert att man med den av utredningen föreslagna klassificeringen av enstaka kurser får någon meningsfull överblick av innehållet i den samlade verksamheten. Man bör i stället välja en mer arbetsmarknadssektor Anpassad klassificering av statistiken över enstaka kurser.

Utredningen menar att det är viktigt att studera de högskolestuderandes sociala bakgrund och man vill därför genomföra fortlöpande studier av denna variabel i populationen antagna till högskoleutbildning. Det är inte självklart att man får korrekta mått på "social snedrekrytering" inom utbildningslinjer om man samtidigt har gjort ett urval av studerande till linjen grundat på ett urval av sökande, ett urval som dessutom ofta innehåller lottningsmoment. Man borde främst söka förklaringen till sociala skillnader i högskolerekryteringen i tidigare led, t. ex. i gymnasieskolan.

De lokala registren bör bygga på en kärna av obligatoriskt registrerade individuppgifter. Lantbruksuniversitetet accepterar att dessa uppgifter omfattar person- och adressuppgifter, uppgifter om allmän och särskild behörighet, om antagning, terminsvis närvaro och om slutförd utbildning.

Lantbruksuniversitetet intar en särställning i högskolan. Lantbruksuniversitetet svarar för hela den yrkesförberedande utbildningen inom flera viktiga samhällssektorer. Det är därför viktigt att det föreskrivs samråd med lantbruksuniversitetet både när UHÄ och SCB skall utfärda tillämpningsföreskrifter rörande studiedokumentation.

VÄRNPLIKTSVERKET (VPV)

I utredningens punkt 5.8 Utflödesstatistik nämns VPV som en av avnämarna. Detta är riktigt men verket är även avnämare vad avser 5.6 Tillströmningstatistik. Verket har behov av och får idag del av tillströmningstatistiken.

Analogt med förhållandet enligt ovan anges VPV under rubriken "Övrig facktillsyn" i avsnitt 3.3 Utflödesstatistik men icke i 3.1 Tillströmningstatistik. VPV:s informationsbehov bör markeras även här.

DATALAGSTIFTNINGSKOMMITTEN (DALK) (Ju 1976: 05)

DALK har inte någon erinran mot de överväganden som utredningen redovisat angående den enskildes integritet. Vad särskilt gäller uppgifter

om betyg i de datorbaserade studiedokumentationssystemen får med hänsyn till ändamålet godtas att sådana uppgifter registreras, även om uppgifterna är att anse som mjukdata.

Vad gäller förslaget om hur högskolestatistiken skall åstadkommas delar DALK utredningens uppfattning (s. 116) att man, särskilt med hänsyn till de krav som kan ställas från integritetssynpunkt, bör begränsa registreringen av personuppgifter till det absolut nödvändiga. DALK saknar också anledning att ifrågasätta att ett centralt högskoleregister även i fortsättningen behövs för att tillgodose statistikbehovet.

Utredningen förslår (s. 131) att uppgifter insamlade via enkät bör inflyta i högskoleregistret och att man alltså inte bör upprätta ett separat personregister för sådana uppgifter. Enligt DALK:s mening talar dock från integritetsskyddssynpunkt starka skäl för att specialuppgifter, avsedda för särskilda ändamål som kanske från början inte helt kan överblickas, också förs i form av särskilda personregister. DALK förordar därför att enkätuppgifter registreras i ett eller flera särskilda personregister på samma sätt som de ad hoc-undersökningar utredningen diskuterar i sammanhanget.

DALK instämmer i utredningens överväganden (s. 142–144) när det gäller utländska studerande.

Enligt utredningen (s. 160) används STUDOK-registren i en som det kan bedömas ökande omfattning för massuttag av adressuppgifter, som sedan används för olika marknadsföringsåtgärder. Detta är i och för sig, enligt DALK:s mening, inte någon önskvärd utveckling. Med hänsyn till offentlighetsprincipen kan dock för närvarande några förbudsregler inte ställas upp.

DALK förordar emellertid att de åtgärder som utredningen föreslagit tills vidare vidtas. Det är inte uteslutet att DALK får anledning att återkomma till denna fråga i ett mera generellt perspektiv under det arbete inom DALK som gäller offentlighetsprincipen och ADB.

GÄSTSTUDERANDEKOMMITTEN (U 1978: 03)

Gäststuderandekommittén anser att om uppgifter om medborgarskap och status tas in i registren blir det möjligt att få uppgifter dels om de utländska studerande som vistas här enbart för studier (gäststuderande) och som efter avslutade studier lämnar landet, dels om dem som vistas här med rätt att bosätta sig och som efter studierna förutsätts bli kvar i landet (invandrare). Om sådana uppgifter inte tas in torde det bli näst intill omöjligt för högskolorna att göra de uppföljningar av dessa studerande som är nödvändiga för att man fortlöpande skall kunna se till att deras förutsättningar att klara studier och tillvaro här i Sverige blir bättre än vad som hittills varit fallet.

Anledningen till att uppgifter om medborgarskap och status saknas i registren synes vara att man varit angelägen om att värna om dessa studerandes personliga integritet. Det finns i och för sig anledning att ta allvarligt på den oro som många utländska studerande kan känna inför möjligheten av att det blir relativt lättvindigt att få tillgång till uppgifter om deras förhållanden. Mot detta bör emellertid vägas myndigheternas befograde krav att ha tillgång till sådana uppgifter som enligt kommitténs mening är en ovillkorlig förutsättning för att åtgärder för dessa grupper studerande effektivt skall kunna planeras och genomföras.

Kommittén är tveksam till utredningens förslag att uppgifter om medborgarskap och status i stället skulle kunna införskaffas genom frivilliga enkäter bland utländska studerande.

Sammanfattningsvis vill kommittén starkt understryka vikten av att uppgifter om medborgarskap och status tas upp i de register som planeras. Kommittén har inte slutfört sitt arbete och kan således inte nu bedöma på vilka övriga områden som statistiska uppgifter om utländska studerande kan komma att behövas. Kommittén återkommer till dessa frågor i sitt kommande betänkande.

CENTRALORGANISATIONEN SACO/SR

I samband med högskolereformens ikraftträdande 1977 upphörde insamlingen av statistik som gav underlag till beräkning av rekryteringsbasen för forskarutbildning. Det har medfört att det för närvarande är omöjligt att bilda sig en uppfattning om antalet behöriga för tillträde till forskarutbildning inom filosofisk fakultet och angränsande ämnen inom andra fakulteter, t. ex. prekliniska ämnen inom medicinsk fakultet.

SACO/SR är förvånad över att utredningen inte fullföljt behovsanalysen utan i stället valt att gå in och diskutera enskilda variabler efter svävande och oprecisa kriterier. SACO/SR instämmer här i den kritik som framförs i det särskilda yttrandet av ledamoten Olof Jos och experten Claes-Göran Lindström.

Informationsflödet utifrån och in till de olika enheterna och nivåerna i den decentraliserade högskoleorganisationen är en viktig fråga som inte tillräckligt observerats i den allmänna decentraliseringsvägen. SACO/SR anser att den pågående utredningen om studiedokumentationen delvis orsakat nuvarande svårigheter genom det förslag som lades fram 1976 och som statsmakterna också tillstyrkte.

I syfte att öka den reella beslutskompetensen eller decentraliseringen fordras ett centralt ansvar för informationen men baserad bl. a. på lokala och regionala behov.

SACO/SR kan mot denna bakgrund inte ställa sig bakom det förslag till datorbaserad studiedokumentationssystem (STUDOK-systemet) som framlades i februari 1976 och som tillsammans med en behovsinventering under våren 1978 nu ligger till grund för UHÅ:s fortsatta utvecklingsarbete med statistik och uppföljningsrutiner. SACO/SR kan inte acceptera utredningens syn att det inte är behövligt eller lämpligt att lägga fram förslag om vilken statistik om den egna verksamheten som läroanstalterna inom högskolan bör framställa som underlag för sin egen planering och uppföljning. Enligt SACO/SR bör den lokala statistikinsamlingen så långt möjligt samordnas för landets samtliga högskoleenheter för att möjliggöra jämförelser högskoleenheterna emellan och möjliggöra redovisning av regional- eller riksstatistik.

SACO/SR kan heller inte ställa sig bakom utredningens inställning att direktivens kostnadskonstruktion måste innebära att högskolestatistiken i framtiden generellt sett inte kan ligga på en så hög ambitionsnivå som t. ex. statistiken för de filosofiska fakulteterna gjorde de sista åren före 1977 års högskolereform.

SACO/SR delar utredningens uppfattning om angelägenheten av att studera det sociala rekryteringsmönstret, även om de främsta orsakerna till den sociala selektionsprocessen torde finnas inom de tidigare utbildningsnivåerna.

SACO/SR vill allvarligt invända mot utredningens resonemang vad gäller dokumentationen kring enstaka kurser. Enligt organisationen måste en individ kunna lita på att ett högskoleregister på lokal, regional eller central nivå endast innehåller sanna individuppgifter. En uppgift som dokumente-

ras i ett register om en studerande måste av den studerande kunna uppfattas som riktig. Utredningens förslag utlämnar individen till lokala myndigheters på oprecisa grunder baserade klassificeringsrutiner. SACO/SR ansluter sig även här till de tankegångar som framförs i det särskilda yttrandet av ledamoten Olof Jos och experten Claes-Göran Lindström (utredningen s. 179). Organisationen anser att dokumentationen om enskilda individers studieresultat skall baseras på en uppgift om exakt den kurs den studerande har genomgått angiven med viss beteckning enligt gällande kurskatalog. SACO/SR förutsätter att ett system för gemensam beteckning av kurser enligt kurskatalogen genomförs, varvid SUN-koden bör utnyttjas. Enligt organisationen kan därmed utredningens klassificeringssystem efter innehåll och nivå slopas. Enligt organisationen vinnes därmed att de olägenheter som utredningen själv pekar på bortfaller. En sådan samordning av informationen om utbudet av högskoleutbildning har även betonats av utredningen (utredningen s. 111–114).

SACO/SR anser att om statistik över huvud taget skall redovisas måste statistiken bygga på korrekt primärmaterial. Denna indatakontroll av primärmaterialet riskerar att kräva ytterligare utökade resurser om utredningens förslag med registrering och lokal kodning efter innehåll och nivå på enstaka kurser genomföres. Det är väsentligt att primärmaterialet insamlas och redovisas utan annan lokal klassificering än den som fastställts på central nivå. SACO/SR förordar därför den lösning som förslås av ledamoten Olof Jos och experten Claes-Göran Lindström i deras särskilda yttrande (utredningen s. 179–182).

SACO/SR tillstyrker utredningens förslag att inrätta en central ledningsgrupp och ett samrådsorgan knutet till SCB med angivna arbetsuppgifter och sammansättning. Dock anser SACO/SR att det bör övervägas ytterligare om inte de centrala fackliga organisationerna bör erhålla representation i ledningsgruppen.

SACO/SR vill betona att den framtida studiedokumentationen måste bygga på uppgifter som har sin utgångspunkt i de lokala planeringsbehoven men som också går att aggregera på region- och riksnivå. SACO/SR anser att bindande föreskrifter för den lokala studiedokumentationen skall utfärdas i stället för utredningens mera lösa, oöverskådliga förslag med lokal frihet att besluta angående uppgifter, på vilka utredningen samtidigt kräver att centrala myndigheter skall basera sin statistikproduktion.

SACO/SR anser dels att ytterligare resurser måste ställas till högskolans och SCB:s förfogande samt att ett sådant studiedokumentationssystem fastställs som minimerar kostnaderna för indatakontroll av primärmaterialet och minimerar behovet av specialundersökningar. Många statistikintressenter har små möjligheter att beställa specialundersökningar från SCB om relevanta faktorer. Enligt SACO/SR är det endast ett fåtal intressenter som kan dra nytta av det insamlade materialet genom att ha utrymme att bekosta dyra specialundersökningar. STUDOK-systemet blir därmed orättvist.

SACO/SR tillstyrker utredningens förslag om s.k. reklamspärr samt förslaget att adressuppgifter förses med uppgift varifrån uppgiften hämtats. Dock bör undantagsmöjlighet från restriktionerna kunna finnas så att ideella organisationer utan kommersiellt syfte ur registret kan få uppgifter om födelsenummer, namn, adress, linje- eller kurstillhörighet, examen och examensinnehåll. Uppgifter ur registret skall således inte lämnas ut till annan enskild person än den registrerade. De nämnda undantagsmöjligheterna bör prövas i den föreslagna centrala ledningsgruppen.

SACO/SR vill vidare betona att det är ytterligt väsentligt att de studerande blir representerade i olika dataskyddsnämnder m. m. på central, regional och lokal nivå. SACO/SR delar utredningens bedömning att de nuvarande disciplinnämnderna med de ändringar utredningen framlägger om namn, studeranderepresentation m. m. vore ett lämpligare organ för dataskyddsfrågor framför antagningsnämnderna. Det bör dock vara en fråga för högskoleenheterna att fatta beslut om vilken instans som är mest lämplig.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE (LO)

LO anser det vara av vikt att den framtida högskolestatistiken kan ge en överblick och information som möjliggör ett hyggligt underlag för planering och dimensionering av högskolans utbildningsutbud samt en belysning av rekryteringen både till linjer och enstaka kurser. Utredningen har enligt LO också lagt förslag som tillgodose dessa önskemål. LO kan därför instämma i de flesta förslag utredningen framför.

Beträffande utflödesstatistiken från enstaka kurser föreslår dock utredningen att registret endast bör innehålla studerande som enbart förvärvat minst 60 poäng, varav minst 40 inom samma ämnesgrupp. Då utredningen inte går in på någon närmare motivering för denna gruppering bör enligt LO denna fråga ytterligare diskuteras innan beslut fattas. Det är enligt L.O:s mening viktigt när det gäller verksamheten med enstaka kurser att dess utflöde, innehåll, nivå och syfte ges en överskådlig statistisk bild då dessa kurser är avsedda att tillgodose en rad skilda utbildningsbehov.

TJÄNSTEMÄNNENS CENTRALORGANISATION (TCO)

För TCO är det angeläget att få information om i vad mån den faktiska utvecklingen av högskolan stämmer överens med de mål som satts upp. Den nära samverkan mellan högskolan, yrkeslivet och samhället i övrigt gör också att TCO finner det mycket angeläget med statistisk information av värde för planering och ledning inom högskolan. TCO:s allmänna informationsbehov sammanfaller sålunda med högskolemyndigheternas.

TCO delar utredningens bedömningar vad gäller behovet av att noga kunna studera dessa förhållanden och de konsekvenser detta bör få för statistikinsamlingen.

Vad särskilt gäller verksamheten med enstaka kurser är TCO liksom utredningen angelägen om att det blir möjligt att studera dessa med avseende på såväl innehåll som nivå och syfte.

För att kunna anknyta till SUN-koden är det vidare önskvärt att kurserna jämförs med linjer och ges en nivåklassificering som anger om de motsvarar studier på högst 2-årig linje eller linje som är längre än 2 år.

Liksom utredningens majoritet anser TCO att det med hänsyn till de enstaka kursernas roll i högskolereformen är nödvändigt med central registrering av även de studerande på enstaka kurser. Utredningen föreslår att registret bör innehålla bland annat uppgift om att en studerande uppnått minst 60 poäng, varav minst 40 inom samma ämnesgrupp. Någon närmare motivering för denna gruppering ges inte, varför det är svårt att tillstyrka förslaget. TCO vill i stället peka på det förslag till nivåklassificering som ovan framförts och som utgår från de enstaka kursernas roll för fort- och vidareutbildning.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN (SAF)

SAF anser att den statistik som produceras centralt bör publiceras snabbt och främst ange trender.

SAF ansluter sig till den i utredningen av fyra ledamöter gjorda reservationen angående den centrala registreringens omfattning.

SAF anser dock att man vid sidan av att centralt registrera studerande på högskolelinjer även centralt bör kunna registrera *antalet* studerande på enstaka kurser. Det finns för näringslivet anledning att få en total bedömning av antalet som studerar en speciell kurs t. ex. i mikrodator teknik. En minsta omfattning för kurser i form av en lägsta poänggräns bör krävas för att antalet studerande skall registreras.

Utöver uppgifter om högskolans grundutbildning är det av intresse att centralt ha tillgång till uppgifter om forskarutbildningen. SAF beklagar att utredningen ej har haft möjlighet att belysa den delen av studiedokumentationen.

CENTERNS UNGDOMSFÖRBUND

Centerns ungdomsförbund delar utredningens uppfattning vad gäller behovet av högskolestatistik. När det däremot gäller det centrala registret så delar förbundet reservanternas Bergendahl m. fl. uppfattning om att de enstaka kurserna ej bör omfattas av det centrala registret.

Integritetsskyddet för den enskilde individen bör förstärkas. På den lokala högskoleenheten bör olika tillgänglighetsnivåer för statistiken finnas och där ett ytterst litet fåtal har tillgång till hela registerinnehållet.

En skärpning som i princip omöjliggör utförandet av statistik från studieregistret till kommersiella företag eller intresseföreningar bör bli verklig.

MODERATA UNGDOMSFÖRBUNDET

Den totalspärrade högskolan förutsätter en omfattande studiedokumentation och statistik i syfte att utvärdera effekten på rekrytering och utbildning inte minst med tanke på de nya kriterier som ligger till grund för intagningsarna. När statsmakterna styr intagningen till all högre utbildning mot vissa meriter, måste studiedokumentationen och statistiken kunna belysa att meriterna är relevanta och att inte vissa kvalificerade, men av intagningsystemets konstruktion utestängda, grupper förekommer.

Den totalspärrade högskolan bör omedelbart överges och antagningsssystemet reformeras, i syfte att minska betydelsen av arbetslivserfarenhet och slopa föreningslivserfarenhet såsom poänggrundande merit för antagning. När den studerande själv utifrån uppställda förkunskaper kan välja utbildning, i en högskola med fritt tillträde, behöver inte tillströmningen av elever till högskolan på samma sätt bevakas, dokumenteras och statistiskt beläggas.

Utredningen föreslår att ett centralt högskoleregister skall finnas. Moderata ungdomsförbundet delar inte denna uppfattning. Man bör i möjligaste mån begränsa ett eventuellt register. Det främsta integritetshotet när det gäller högskoleregistret är inte vilka uppgifter det kommer att innehålla, utan det faktum att ett sådant register snabbt kommer att innehålla föräldrade och rent felaktiga uppgifter om de studerande. Högskoleregistret bör endast omfatta studerande på utbildningslinje och endast behandla påbörjandet av studier på linjen, behörighetsgrund, högskoleenhet samt examen. Uppföljning och utvärdering vad gäller enstaka kurser skall göras på lokal nivå.

SVERIGES FÖRENADE STUDENTKÄRLER (SFS)

SFS kan inledningsvis konstatera att utredningen i långa stycken gått de studerande och SFS:s krav till mötes. Detta gäller t. ex. synen på insamlingsprinciper av vissa "känsliga" uppgifter, kraven på skydd för den personliga integriteten, förslag om lokala dataskyddskommittéer m. m.

I andra delar av utredningens förslag är däremot SFS inte berett att instämma. Det gäller framför allt utredningens bedömningar av behovet och nyttan av ett centralt individbaserat högskoleregister.

Studerandeströmmarna in till och ut ur högskolan är bl. a. beroende på att det ökande antalet av deltidstudierande är svårare än tidigare att beskriva.

Detta ställer nya krav på beslutsunderlag. Framför allt måste linjenämnderna och enhetsstyrelserna få underlag för att utifrån de lokalt fattade besluten utvärdera verksamheten.

Mot önskemålen om mycket statistik måste balanseras individens krav på integritet mot insamling, lagring och samkörning av känsliga uppgifter.

SFS menar att den centrala högskolestatistiken måste bygga på lokalt fungerande register. Man bör prioritera att få dessa att fungera framför en utbyggnad av centralt register. För denna syn talar också datautvecklingen som går mot mindre system uppbyggda kring mini- eller meyamindatorer framför centrala stora datorsystem.

SFS delar utredningens uppfattning att det ur integritetssynpunkt allra viktigaste kravet på ett studeranderegister är att det innehåller riktiga uppgifter.

SFS delar vidare utredningens uppfattning att kraven på skydd för den personliga integriteten motiverar en begränsning av registrerade personuppgifter till det absolut nödvändigaste.

SFS instämmer i utredningens förslag att det är angeläget att de lokala högskolestyrelserna noga överväger vilka begränsningar som bör göras av de lokala registrens tillgänglighet. De av utredningen föreslagna behörighetssystemen bör snarast komma till stånd.

SFS accepterar också utredningens förslag om att lägga ansvaret för bevakning av integritetsfrågor i anslutning till den lokala studiedokumentationen på disciplinnämnden. En förutsättning är dock att nämnden får den föreslagna sammansättningen. I annat fall bör ansvaret läggas på högskolestyrelsen med rätt för denna att delegera ansvaret till särskilt inrättat organ, där de studerande författningsmässigt ges rätt till stark representation.

SFS:s grundinställning till varje form av uppgiftsinsamling är att det skall föreligga ett reellt och dokumenterat behov av de insamlade uppgifterna. Att en uppgift eventuellt skulle kunna vara bra att ha någon gång i framtiden är inte ett dokumenterat behov.

SFS delar utredningens uppfattning att det i och med den decentralisering av ansvaret som skett genom 1977 års högskolereform saknas anledning att centralt i detalj följa t. ex. studiegång och studieresultat vilket självfallet måste slå igenom också i fråga om den rikstäckande statistikproduktionen.

För den lokala planeringen är ett centralt register ej användbart då framställningstiden för statistiken blir för lång. Uppgifterna är föråldrade då de väl når fram.

Centralt är det framför allt av intresse att kunna följa trender och utvecklingstendenser, "kontrollera" måluppfyllelse m. m.

SFS delar utredningens syn vad gäller det angelägna i att kunna följa

utvecklingen gällande de studerandes sociala bakgrund, förekomsten av återkommande utbildning och antal studerande enligt 25:4-regeln. SFS delar också i huvudsak de föreslagna tillvägagångssätten för att få fram statistiken. En viktig restriktion är att SFS nedan avvisar ett centralt individbaserat register. De föreslagna urvalsramarna bör i stället tas från de lokala registren. Vad gäller registrering av nationalitet för utländska studerande bör detta ske med största försiktighet.

Ett särskilt informationsbehov som SFS vill ta upp är uppgifter kring studerandes studiesociala situation. De uppgifter som är intressanta är ekonomisk situation, bostadssituation och barn tillsyn. Uppgifterna kan hämtas av närvarande studerande via enkäter. Väsentligt är att enkäterna utförs med en periodicitet av cirka tre år.

SFS delar inte utredningens syn på behovet av ett centralt individbaserat högskoleregister. SFS menar att utredningen i detta sammanhang borde fört ett resonemang kring möjligheterna att bygga ett centralt högskoleregister på antalsbaserade uppgifter. Utifrån SFS:s erfarenheter från diskussioner som förts under en följd av år borde ett sådant register väl tillgodose de krav på statistik som finns.

Det av utredningen föreslagna centrala individbaserade registret som även skall omfatta enstaka kurser kan SFS överhuvudtaget inte acceptera.

Vidare måste man starkt ifrågasätta behovet och nyttan av att centralt kunna följa enskilda individer i högskolan. Den ev. nytta man anser sig ha av ett sådant register måste nog vägas mot kostnaderna och integritetsriskerna såsom de registrerade upplever det. De individuppgifter, vilka ur forskningssynpunkt anses nödvändiga för olika enkätundersökningar, torde också kunna erhållas utan en kontinuerlig central registrering.

Huvuddelen av den information olika intressenter på central nivå såväl inom som utom högskoleområdet behöver bör alltså enligt SFS med fördel kunna baseras på antalsuppgifter och/eller specialundersökningar.

SFS anser att tillgängliga resurser i stället skall satsas på att få fungerande lokala register. Ifrån dessa skall det sedan vara möjligt att hämta antalsuppgifter för central statistik. Det bör inte på något avgörande sätt försvåra att få fram central statistik som kan ligga till grund för utvärdering, prognosverksamhet etc. Det bör inte heller vara särskilt svårt att hämta underlag för urvalsramar för punktundersökningar från de lokala studiedokumentationsregistren. Självfallet innebär detta att de lokala registren måste utgå från samma dataprogram, något som också utredningen föreslår (se nedan).

Vad gäller ansvaret för uppgiftsinsamlandet på central nivå delar SFS uppfattningen att SCB bör ha ansvaret.

De förslag som utredningen lägger rörande de lokala registren tillstyrker SFS. SFS tillstyrker också den av utredningen föreslagna ledningsgruppen för utveckling av STUDOK-systemet liksom förslaget om att införa en direktreklamspärr.

SFS vill avslutningsvis framhålla att värdet av insamlade uppgifter och statistik blir mycket lågt om det inte finns resurser för att utvärdera den.

De resurser som frigörs genom att ej föra ett centralt individbaserat register bör i stället till en del användas för att skapa möjlighet till fortsatt fördjupad utvärdering i linje med tillträdesprojektet. I det här sammanhanget vill SFS avslutningsvis tillstyrka utredningens förslag om att ett permanent samrådsorgan inom SCB skall få ett avgörande inflytande på utformningen av högskolestatistik.

Promemoria 1978-01-27 angående frågan om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem

Inledning

Informationssystemen

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i skrivelse till berörda högskoleenheter 1977-06-01 föreskrivit att ett datorbaserat studiedokumentationssystem skall finnas vid universiteten samt högskolorna i Karlstad, Växjö, Örebro och Östersund fr. o. m. läsåret 1977/78 och där tillämpas för den utbildning som motsvarar tidigare grundläggande utbildning vid filosofisk, juridisk och teologisk fakultet samt socialhögskola. Systemet är avsett att – alltefter önskemål från berörda lokala myndigheter – senare byggas ut till ytterligare högskoleenheter och utbildningar. Högskoleenheten är registeransvarig enligt datalagen samt driftsansvarig, medan systemansvaret åvilar UHÄ. Vilka uppgifter som avses ingå i de lokala studiedokumentationsregistren redovisas i bilaga 1. Systemet har utvecklats inom UHÄ på grundval av utredningens förslag i delbetänkande 1976-02-11 och regeringens beslut med anledning av det.

Vidare har tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola sedan flera år var sitt datorbaserat studiedokumentationssystem. Dessa är tekniskt annorlunda uppbyggda men fyller i huvudsak samma funktioner som det inom UHÄ utvecklade systemet.

Under läsåret 1977/78 införs även ett centralt, datorbaserat informationssystem för studiestödsändamål (STIS). Studiemedelsnämnderna får fr. o. m. juli 1978 åtkomst till detta system via bildskärmsterminaler. Vilka uppgifter som avses ingå i STIS-registret redovisas i bilaga 2.

Beröringspunkter mellan systemen

STIS-registret och högskolans lokala studiedokumentationsregister omfattar till viss del samma individer. Av de studerande i högskolan saknas dock drygt 40 procent i STIS-registret, på grund av att de inte är studiemedelstagare. Högskolans datorbaserade studiedokumentationssystem täcker vidare, som redovisats inledningsvis, endast statlig högskoleutbildning och därtill endast en del av denna utbildning.

STIS behöver vissa uppgifter som också finns i högskolans studiedokumentationssystem, nämligen om

- enskilda studerandes närvaro i utbildningen
- utbudet av linjer och kurser inom högskolan.

Vid studiemedelsnämndernas prövning av ansökningar om studiemedel efterfrågas därutöver uppgifter om

- enskilda studerandes studieresultat.

Sistnämnda uppgifter registreras dock inte i STIS-registret.

Vidare behöver studiestödsmyndigheterna för sin planering och uppföljning av studiestödet uppgifter om

- antalet närvarande studerande med fördelning hel- och deltidstudier (ej personrelaterat).

Grunduppgifter för sådan statistik finns i studiedokumentationsregistren.

Utredningens utgångspunkter

Utredningen har enligt direktiven den 22 maj 1975 bl. a. att pröva skälen för och emot en samordning med informationssystem på studiemedelsområdet.

Samordning kan tänkas ske på flera olika sätt och i flera olika syften. De mål utredningen finner befogat att i detta sammanhang eftersträva är främst

- att förkorta väntetiden vid utbetalningar av studiemedel
- att minska belastningen på läroanstalterna när det gäller studieintyg
- att förbättra servicen till de studerande och berörda myndigheter.

Utredningen har inte funnit det motiverat att mer utförligt behandla en samordningsmodell, där de olika informationssystemen har samma databas. En sådan samordning synes inte erforderlig för de här angivna syftena och väcker dessutom många betänkligheter från integritetssynpunkt. Den framstår därför som inaktuell.

En utgångspunkt för utredningens bedömning av samordningsbehoven har varit att högskolemyndigheter och studiestödsmyndigheter bör tillföras enbart sådan information om enskilda studerande som resp. myndighet behöver för sin egen verksamhet.

Statistik om studerande och studieresultat

Centrala studiestödsnämnden (CSN) behöver för sin planering och uppföljning av studiemedelsystemet tillgång till statistik om bl. a. tillströmning och närvaro inom högskolan. Sådan statistik kommer att framställas på grundval av bl. a. uppgifter i studiedokumentationsregistren vid högskoleenheterna. CSN:s behov i dessa avseenden beaktas i utredningens pågående analys av behoven av statistik om högskolan hos olika intressenter i samhället. Utredningen kommer, när analysen är slutförd, att avge förslag om vilken statistik om högskolan som i framtiden skall produceras.

Information om enskilda studerande

Studieresultat

Vid prövning av ansökan om studiemedel skall studiemedelsnämnden i de flesta fall bl. a. pröva om de studieresultat sökanden uppnått gör det sannolikt att studierna kommer att slutföras inom normal tid. För vissa utbildningar intygar läroanstalten på ansökningsblanketten hur studierna fortskrider. För andra utbildningar, framför allt de som före den 1 juli 1977 tillhörde UKÄ:s område, gäller att den studerande själv redovisar uppnådda studieresultat på en särskild blankett, som biläggs ansökan. Uppgifternas riktighet bestyrks av två personer som inte behöver vara tjänstemän vid läroanstalten.

Den som första gången inskrivs vid studiemedelsberättigande utbildning (enl. 4 kap. 1 § studiestödslagen) beviljas studiemedel utan föregående prövning av studielämpligheten.

Prövningen av ansökan om fortsatta studiemedel med hänsyn till studieresultat sker nu utan datorhjälp vid varje studiemedelsnämnd.

I stället för att de studerande upprättat egna studiemeritförteckningar

skulle högskolans datorbaserade studiedokumentationssystem kunna leverera sammanställningar av studieresultat. Inom UHÄ pågår ett utvecklingsarbete härvidlag, i visst samarbete med CSN. En ordning av nämnda slag skulle kunna bespara berörda studerande arbetet med att upprätta förteckningarna och de personer som bestyrker förteckningarnas riktighet arbetet med att kontrollera dem. Genom en likformig uppställning och terminologi skulle förteckningarna bli lättare att tolka för studiemedelsnämnderna. Risken för felaktiga beslut om studiemedel på grund av oriktiga uppgifter om studieresultat skulle minska.

Utredningen anser att utvecklingsarbetet bör inriktas på att de datorutskrivna studiemeritförteckningarna skall vara likadant utformade i hela landet och så uppställda, att de lätt kan tolkas av studiemedelsnämnderna. En vidare samordning mellan meritförteckning och det närvarointyg som diskuteras nedan i avsnittet Närvaro bör också kunna övervägas. Utredningen anser det inte möjligt att använda ett fullständigt registerutdrag för detta ändamål, eftersom ett sådant skulle innehålla betydligt fler uppgifter än studiemedelsnämnden behöver. Rätt för de registrerade att erhålla fullständigt registerutdrag finns enligt 10 § datalagen. Studiemeritförteckningen bör sändas till den studerande, som granskar och vid behov korregerar eller kompletterar den samt bestyrker att uppgifterna är riktiga. Korrigeringar eller kompletteringar bör verifieras av läroanstalten, som därvid även aktualiserar sitt register. Utvecklingsarbete i här angivet syfte bör bedrivas av UHÄ.

Närvaro

När en ansökan om studiemedel har behandlats vid studiemedelsnämnden, får den studerande ett datorutskrivet beslutsmeddelande. Om ansökan skett i sådan tid att beslut hunnit fattas, sänds cirka en vecka före början av terminen också en datorutskrivnen blankett för studieförsäkran/studieintyg där namn, adress, personnummer, läroanstalt, kursid m. m. finns angivna. Den studerande har att på blankettens ena del *försäkra* sin avsikt att bedriva de angivna studierna (ändring av t. ex. läroanstalt eller kursid kan göras). Den andra delen av blanketten, som kallas *studieintyg*, ifylls av läroanstalten och innebär en bekräftelse på att den studerande bedriver de angivna studierna. Intyget får utfärdas först när undervisningen har börjat.

Den studerande sänder in studieförsäkran/studieintyget till studiemedelsnämnden, som kontrollerar den. Därefter utsänds en datorutskrivnen studiestödsanvisning. Denna kan lösas in på det bank- eller postkontor som den studerande önskar.

Studieintyg får utfärdas av lärare som meddelar den studerande undervisning eller handledning samt av vissa andra befattningshavare, bl. a. studievägledare. Vid hantering av studiedokumentationen inom högskolan medverkar ofta även annan personal, bl. a. institutionssekreterare och kontorister. Dessa är inte behöriga att utfärda studieintyg.

CSN avser att närmare utreda frågan om studiekontrollen i STIS i nära kontakt med centrala och lokala utbildningsmyndigheter. Skilda sätt att bekräfta de studerandes närvaro inom högskolan, nämligen dels i högskolans egna studiedokumentationssystem, dels genom uppgifter till studiemedelsmyndigheterna innebär givetvis ett merarbete för högskoleenheterna jämfört med om procedurerna kunde samordnas. Utredningen har därför övervägt möjligheterna till en sådan samordning.

Genom studieintyget bekräftar läroanstalten att den studerande deltar i

utbildningen. För många utbildningar innebär intyget enbart uppgift om att vederbörande är registrerad. Denna bekräftelse kan produceras ur de datorbaserade studiedokumentationsregistren, vilket skulle bespara högskoleenhetens personal arbete. Det skulle dock inte kunna ske lika tidigt som studieintyg i dag kan utfärdas, nämligen på terminens första dag. Med de tekniska förutsättningar som i dag gäller för studiedokumentationsregistren måste normalt minst någon vecka förflyta från det en studerande registrerar sig och tills hans registrering kan bekräftas ur registret. Enligt gällande regler måste läroanstaltens bekräftelse av närvaron föreligga, innan studiemedlen betalas ut. Om man övergår till närvarobekräftelse från studiedokumentationsregistren i stället för genom studieintyg, skulle utbetalningen av studiemedel därför försenas. Någon åtgärd som medför en sådan försening vill utredningen inte förorda.

Att ta bort närvarobekräftelse från läroanstalten som villkor för utbetalning av studiemedel har tidigare diskuterats. Utredningen anser för sin del att man nu bör göra denna förändring och att närvarokontrollen i stället bör göras i efterhand. Detta skulle ha den fördelen att studiemedlen kunde utbetalas omedelbart vid terminens början. (Om så anses lämpligt skulle utbetalning även kunna ske kort före terminens början.) Samtidigt skulle läroanstalterna slippa hanteringen av studieintyg vid en tid på året då arbetssituationen brukar vara mycket pressad.

Flera sätt att utnyttja studiedokumentationsregistren är möjliga när det gäller att bekräfta studiemedelstagares närvaro i högskoleutbildningen. Utredningen utgår från att närvaro dokumenteras genom registrering i utbildningen. Antingen kan man ur studiedokumentationsregistren framställa individuella, datorutskrivna "studieintyg", som sänds till varje studerande. Studiemedelstagarna bland dessa skulle då i sin tur vidareända intygen till studiemedelsnämnden eller STIS. En annan möjlighet är att STIS hos resp. läroanstalt gör en förfrågan huruvida de studerande, som lyft studiemedel för studier där, också är registrerade i den i studieförsäkran uppgivna utbildningen. Förteckning på ADB-medium över dessa skulle översändas till läroanstalten och avstämmas mot studiedokumentationsregistret.

Av alternativen synes det förstnämnda innebära vinster för läroanstalterna, som slipper den manuella hanteringen av studieintyg, samtidigt som man vinner ett tillfälle att få felaktigheter i studiedokumentationsregistrens uppgifter om registreringar upptäckta och rättade. För studiestödsmyndigheterna skulle det innebära att studieförsäkran och studieintyg måste insamlas var för sig, vilket ökar arbetsvolymen. Viss risk torde finnas att en del studiemedelstagare glömmer att skicka in studieintyget, eftersom incitamentet att skicka in det är ganska svagt, när hela studiemedelsbeloppet för terminen redan har utbetalats. Det kan medföra att åtskilliga ärenden blir föremål för utredning om, ev. återkrav, utan att något missbruk föreligger. En uppdelning av utbetalningen på t. ex. två tillfällen per termin, som föreslagits vid skilda tillfällen, skulle kunna kombineras med att insändande av studieintyg blir villkor för den andra utbetalningen.

Det andra alternativet torde enligt utredningens bedömning innebära vinster både för läroanstalterna och för studiestödsmyndigheterna. Mot detta alternativ talar främst den allmänna olust som många känner inför samkörning av personregister för kontrolländamål. Utredningen vill här peka på att den samkörning som det är fråga om inte innebär införande av någon ny kontroll av individen, utan enbart att en sedan länge tillämplad kontroll genomförs på ett rationellare sätt. Den innebär inte heller att några

nya uppgifter om de studerande införs i STIS från studiedokumentationsregistren eller omvänt. Gränserna för studiestödsmyndighets resp. högskolemyndighets kunskap om den enskilde studerande förblir oförändrade. Självfallet är det nödvändigt att de som registreras i STIS och i högskoleenheternas studiedokumentationsregister får tydlig och uttömmande information om hur kontrollen går till och varför den förekommer.

En tredje möjlighet skulle vara att ge den studerande valfrihet mellan det senast nämnda alternativet och den hittills gällande ordningen. I båda fallen krävs en studieförsäkran av den studerande. Blanketten för denna skulle kunna utformas så att den studerande fick antingen ange att han medger närvarokontroll i efterhand genom förfrågan på ADB-medium från STIS till högskolans studiedokumentationsregister eller förete studieintyg från läroanstalten (institutionen) enligt hittills gällande ordning. De praktiska fördelarna med samkörningsalternativet skulle då kunna utnyttjas för de studerande som inte har något emot detta, samtidigt som de som uppfattar varje samkörning som ett integritetshot skulle ha rätt att inte bli föremål för någon sådan. En svårighet med denna lösning är dock att informera studiemedelstagarna om de alternativ som de har att välja mellan.

En fjärde möjlighet är en variant av det andra alternativet ovan, nämligen att STIS framställer förteckning på papper av de studerande som lyft studiemedel för studier vid viss läroanstalt. Denna skickas till läroanstalten, som manuellt kontrollerar i det datorbaserade studiedokumentationsregistret om de på listan upptagna studerande också finns registrerade. Denna metod är mindre arbetsbesparande än samkörningen (alternativ två ovan), men den uppfattas inte på samma sätt som ett hot mot den personliga integriteten. För att denna metod skall fungera smidigt krävs det enligt utredningens bedömning att läroanstalterna har tillgång till sina register via terminal. Enligt nuvarande planer kommer de läroanstalter som har datorbaserat studiedokumentationssystem att få terminalutrustning under våren och sommaren 1978. Metoden innebär totalt sett inte någon större arbetsbesparing för läroanstalterna, men arbetet flyttas från vissa personalgrupper vid institutionerna till centralförvaltningen och från terminens första dagar till en lugnare period. Hur stort arbete kontrollen av listorna från STIS skulle medföra beror på om kontrollen enbart avser närvaro vid läroanstalten, eller om det också måste kontrolleras i vilken utbildning den studerande är närvarande.

Vid en sammanvägning mellan fördelar och nackdelar med de olika alternativen har utredningen, från de synpunkter den kan överblicka, kommit fram till att det först redovisade alternativet är att föredra framför något av de övriga.

Oavsett vilket alternativ som väljs kan det tänkas, att någon närvarobekräftelse ej inkommer för vissa studerande som lämnat studieförsäkran och lyft studiemedel. Sådana fall får då utredas närmare. Om det visar sig att någon uppburit studiemedel utan att vara registrerad i någon utbildning som berättigar därtill, får studiemedlen återkrävas.

Varken det nuvarande eller något av de här skisserade systemen utesluter möjligheten av att en studerande upphör med studierna så snart han registrerat sig och lyft studiemedel. Denna risk kan, enligt utredningens mening, dock inte elimineras utan att man inför drastiska och tämligen orimliga kontrollåtgärder inom högskolan.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian 1978-01-27 angående frågan om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)

UHÄ ansluter sig till utredningens utgångspunkt att de två informationssystemen inte kan ha samma databas. UHÄ ser det vidare som grundläggande att varken studiestödsregistret eller STUDOK-registren som resultat av en samordning bör tillföras några uppgifter utöver vad som tidigare hanterats i resp. register. Likaså bör en utgångspunkt vara, att uppgifter från en högskoleenhets register till studiemedelsnämnd skall förmedlas av den studerande själv.

Vad gäller studiemeritförteckningar tillstyrker UHÄ att utvecklingsarbete i samråd mellan berörda högskolemyndigheter och CSN i denna del fortsätter.

UHÄ delar utredningens synpunkt att studiemeritförteckningarna inom ramen för STUDOK-systemet bör utformas så att de är likartat uppställda vid de olika högskoleenheterna och lätt kan tolkas av studiemedelsnämnderna.

I fråga om studieintygen anser UHÄ det principiellt mest tilltalande att dessa sänds till de enskilda studerande utan någon direktrapportering till studiemedelsnämnden.

UHÄ vill också i detta sammanhang påpeka konsekvenserna av att studiedokumentationsregistret normalt inte omfattar all utbildning vid resp. högskoleenhet. Studiemedelsnämnden måste därför hålla reda på vilka kategorier studerande som kan väntas sända in studieintyg av här berörda slag och för vilka kategorier en annan rutin skall användas. Lösningen rymmer alltså ett informationsproblem som inte skall underskattas.

Centrala studiestödsnämnden (CSN)

CSN framhåller att det givetvis skulle innebära fördelar för de studerande om sammanställning av studieresultaten gjordes maskinellt. Därmed kunde också kravet på vidimering bortfalla. För studiemedelsnämnderna skulle, som utredningen anför, arbetet med studieresultatprövningen underlättas om sammanställningarna blir enhetliga för hela landet och är lätta att tolka.

CSN tillstyrker STUDOK-utredningens förslag att rutiner utvecklas för uttag av studiemeritförteckningar ur högskolans studiedokumentationssystem. För att man skall nå de vinster som åsyftas, är det emellertid nödvändigt att vissa grundförutsättningar tillgodoses i systemet. Bl. a. bör följande faktorer beaktas i det kommande arbetet.

- Uppdatering av registren måste göras jämförelsevis snabbt. De förteckningar som skickas ut måste, åtminstone i huvuddelen fall, vara fullständiga. Om den studerande ofta måste göra ändringar och tillägg, minskar fördelarna jämfört med nuvarande system.
- Förteckningar måste sändas ut flera gånger under året.
- Förteckningarna måste innehålla alla för studiemedelsprövningen vä-

sentliga uppgifter, t. ex. uppgift om godkända prov i kurser som inte avslutats samt datum för tentamen.

Syftet med en samordning mellan högskolans informationssystem och studiemedelsrutinerna bör vara att åstadkomma rationaliseringar till förmån för de studerande och för studiemedelsnämnderna. Inriktningen av utvecklingsarbetet måste därför vara att skapa rutiner som är anpassade till studiemedelsnämndernas arbete. I detta sammanhang bör de erfarenheter som studiemedelsnämnderna i Göteborg och Linköping fått genom hanteringen med dataproducerade meritförteckningar från studerande vid Chalmers tekniska högskola och tekniska utbildningslinjerna i Linköping bli av värde.

Det är helt klart att det vore den ur administrativ synpunkt lindrigaste vägen för alla parter (studerande, skolor, studiemedelsnämnder) om studiemedlen kunde betalas ut på enbart försäkran om studier från den studerande. CSN har dock hittills inte ansett sig kunna kategoriskt förespråka en sådan lösning.

Risker för missbruk finns i den ordning som nu gäller för utbetalning av studiemedel. Som utredningen anför kan man t. ex. inte hindra studerande från att kvittera ut studiemedel omedelbart vid terminens början och därefter avbryta studierna. Det är vidare klart att det nuvarande förfarandet med studieintyg för universitetens del snarast innebär ett styrkande av att en person är registrerad för studier och inte något bevis om den faktiska aktiviteten. Inte desto mindre måste det anses nödvändigt att före ett ställningstagande om ändrade regler i detta avseende ingående söka klargöra vilka konsekvenser ett slopande av studieintygen skulle få på sikt i form av ökade risker för missbruk. Det är möjligt att utredningen i sitt uttalande för ett slopande av studieintygen utgått från att studiemedlen kommer att utbetalas två gånger per termin. Detta framgår dock inte klart av promemorian.

Det måste också vara en målsättning för arbetet att finna en lösning av studiekontrollfrågorna som omfattar hela studiemedelsområdet. Det innebär att man måste ta ställning till om det är lämpligt att införa en särskild rutin för studerande vid utbildningslinjer som omfattas av STUDOK och en annan eller flera rutiner för övriga högskolestuderande eller för t. ex. studerande vid kommunal vuxenutbildning. Ur administrativ synpunkt är det givetvis rimligast att tillämpa endast en rutin. Det är emellertid möjligt att olika lösningar för olika skolformer visar sig vara att förorda.

STUDOK-utredningen redovisar i sin rapport olika alternativ för samverkan mellan högskolans studiedokumentationssystem och STIS-systemet när det gäller uppgifter om deltagande i utbildningen. CSN anser det inte möjligt att nu ta ställning för eller emot något av alternativen innan principfrågan om vilka krav som skall ställas på den studerande och på läroanstalterna i samband med utbetalning av studiemedel lösts. Utredningen har emellertid klarlagt att en samverkan mellan de båda datasystemen inte kan komma till stånd, om nuvarande krav på studieintyg för utbetalning av studiemedel vid terminens början kvarstår. Skall STUDOK-registren användas är det endast möjligt med kontroll i efterhand av att person som erhållit studiemedel är registrerad för studier.

Datalagstiftningskommittén (DALK)

Enligt *DALK:s* mening, som kommittén utvecklat närmare i 7 kap. i betänkandet (SOU 1978: 54) Personregister-Datorer-Integritet, bör sam-

8 Riksdagen 1979/80, I saml. Nr 104

körning eller annat samutnyttjande av uppgifter i personregister som förs med ADB för olika ändamål ske endast om ett starkt behov av samkörning eller samutnyttjande föreligger. Såvitt den nu remitterade promemorian ger vid handen synes detta behov när det gäller här aktuella personregister, bl. a. med hänsyn till skillnaderna i registerinnehållet, inte särskilt uttalat. Om detta är riktigt avstyrker DALK samordningsåtgärder.

Om det emellertid visar sig att ett starkt behov talar för samkörning eller annat samutnyttjande av uppgifter i de båda aktuella registren bör detta i vart fall inte ske utan de registrerades kännedom. En förutsättning är då att de berörda får möjlighet att yttra sig över riktigheten i de uppgifter som utgör resultatet. Därför är också enligt DALK:s mening det alternativ, som förordas i den remitterade promemorian, att föredra framför övriga redovisade alternativ.

DALK vill särskilt nämna att kommittén, av skäl som anges på sida 3 i den remitterade promemorian, delar utredningens uppfattning att en samordningsmodell, där de olika informationssystemen har samma databas, inte bör övervägas närmare.

Datainspektionen

Datainspektionen har i ett flertal sammanhang yttrat sig till olika myndigheter när det gällt frågan om s. k. samkörning av uppgifter i skilda register. Frågor av detta slag aktualiseras också vid prövningen av tillståndsansökningar. Härvid har datainspektionen som sin ståndpunkt hävdat att dylika utbyten av information ej bör ske annat än under vissa givna och begränsade förutsättningar. Vid sambearbetningar som har till syfte att kontrollera vissa uppgifter som lämnats av de registrerade för helt andra ändamål har datainspektionen ansett att särskilt starka skäl för restriktivitet i tillståndsgivningen föreligger.

I likhet med vad DALK anför i sitt betänkande (SOU 1978: 54, kap. 7) angående sambearbetning av datorbaserade personregister inrättade för olika ändamål anser datainspektionen att sådana samkörningar i princip ej skall ske annat än undantagsvis och under givna förutsättningar. I sådana fall bör starka skäl föreligga, t. ex. ett klart allmänt behov, såsom vid vetenskaplig forskning och framställning av viss annan statistik i de fall då uppgifterna svårigen kan inhämtas på annat sätt.

Datainspektionen finner att det första alternativet i den remitterade promemorian kan accepteras. Det skall emellertid betonas att förslaget torde kräva att registreringen i de lokala studeranderegistren uppfyller högt ställda kvalitetskrav samt att utförlig information lämnas till de registrerade om de rutiner som skall tillämpas, bl. a. om hur rättelse av oriktiga uppgifter skall ske.

Statskontoret

Statskontoret tillstyrker att UHÄ får i uppdrag att i samråd med CSN utveckla särskilda rutiner för studiemeritförteckningar.

Statskontoret finner vidare de anförda skälen för en administrativ förenkling av närvarokontrollen inom högskolan värda en seriös prövning. De administrativa och systemtekniska förutsättningarna att åstadkomma sådana förenklingar bör emellertid studeras ytterligare innan man beslutar om administrativ teknik och ambitionsnivå för denna kontroll. Hithörande frågor bör prövas i en särskild systemstudie.

Den närvarokontroll i efterhand som kan komma ifråga bör emellertid begränsas till enbart den uppgift berörda studiemedelstagare redan har lämnat i sin studieförsäkrans.

En övergång till närvarokontroll i efterhand kräver dock tillgång till administrativa rutiner som inte bara är godtagbara från integritetssynpunkt utan även – vid fall av uppenbart missbruk – möjliggör en rationell samordning med de planerade återkravsrutinerna i STIS.

Sveriges förenade studentkårer (SFS)

SFS har under en följd av år engagerat sig i problemen kring studiedokumentationen inom högskolan. Detta engagemang har varit en naturlig följd av de risker ur integritetssynpunkt som SFS och de studerande upplevt det innebära att föra ADB-register över bl. a. uppgifter om de studerandes studieresultat. SFS:s tveksamhet mot de ADB-baserade registren som högskolan byggt upp grundar sig emellertid inte enbart på riskerna för kränkningar av den enskildes integritet, utan också på tveksamhet i vilken utsträckning det finns behov av att lagra en mängd information om enskilda studerande. En allvarlig risk gentemot de studerande föreligger också enligt SFS genom möjligheten till samkörning mellan olika register.

Utredningen om studiedokumentation och statistik för högskolan har föreslagit att högskolans studiedokumentationssystem bl. a. skall kunna användas för att framställa sammanställningar av studieresultat som underlag för studiemeritförteckning vid ansökan om studiemedel.

SFS är självklart positiv till att befintliga ADB-system kan utnyttjas för att ge de studerande service. Det torde emellertid vara bekant att studiedokumentationssystemet idag vid flera universitet och högskolor inte innehåller några s. k. resultatrutiner eller endast registrerar resultat från hela studiekurser. Skälet till att resultat på delstudiekurser, provtillfällen etc. inte registreras, är att en så detaljerad registrering av de studerande skulle strida mot deras krav på respekt på integriteten. SFS har alltid krävt att sådana uppgifter som av den enskilde upplevs som känsliga inte får föras inom högskolans ADB-baserade studiedokumentationssystem. SFS kan därför heller inte acceptera att möjligheterna att betjäna de studerande med meritförteckningar skulle vara ett motiv för att införa kompletta ADB-baserade studiedokumentationssystem på de universitet och högskolor som inte har detta idag.

SFS är vidare, mot bakgrund av hur det lokala studiedokumentationssystemet idag fungerar, ytterst skeptisk till att de studerande verkligen skulle kunna dra någon nytta av dessa registerutdrag. SFS genomförde våren 1978 en enkät vid Lunds och Stockholms universitet där det klart framgick att registren var behäftade med allvarliga brister. Dessa brister har dessutom varit föremål för särskilt påpekande av Datainspektionen. Skulle man från högskolans sida mer omfattande erbjuda de studerande meritförteckningar baserade på studiedokumentationsregistren skulle det enligt SFS:s uppfattning leda till att de studerande skulle riskera att få felaktiga meritförteckningar vilka innan de skulle kunna användas som underlag för en studiemedelsansökan skulle tvingas återgå till högskolan för korrigerings. Denna process skulle därför komma att ytterligare försena studiemedelsansökan och därigenom även utbetalningen av studiemedlen.

Utredningen presenterar fyra alternativ till hur man med hjälp av högskolans och CSN:s register skulle kunna underlätta den kontroll som idag

görs av att de studerandes uppgifter om att de deltar i undervisningen är korrekt. Enligt utredningens förslag kommer det av den enskilde studeranden att krävas att vederbörande i samband med utkvitteringen av studie-stöd intygar att han/hon bedriver studier. En sådan försäkring görs "på heder och samvete". Skulle denna försäkran visa sig vara falsk har den som utkvitterat beloppet gjort sig skyldig till bedrägeri. SFS finner det, mot denna bakgrund, anmärkningsvärt att man inom utredningen förutsätter att en myndighetskontroll trots detta måste göras av att samtliga studerande verkligen deltagit i undervisningen. SFS menar att det är en självklarhet att förutsätta att de som vid utkvittering av studiemedel intygar att de bedriver studier verkligen också gör detta. SFS är naturligtvis medveten om att enstaka studerande kan komma att utkvittera studiemedel utan att vara berättigade därtill. Det kan därför vara motiverat med en viss kontroll i preventivt syfte. Denna kontroll menar SFS bör kunna ske i form av stickprov.

SFS:s huvudkrav är därför att de fyra alternativ som utredningen föreslår till hur en närvarokontroll skulle kunna utformas avslås, då de baserar sig på den för SFS oacceptabla inställningen att samtliga studerandes lämnade studieförsäkringar måste kontrolleras.

Sammanfattning av betänkandet Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek

I utredningen lämnas inledningsvis en redogörelse för uppdrag och direktiv (kap. 1.). Regeringen har i augusti 1976 uppdragit åt dåvarande organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H 75-S) att verkställa en översyn av statens psykologisk-pedagogiska biblioteks (SPPB:s) uppgifter, ställning och institutionella organisation inom högskolan i Stockholm. Utredningsarbetet, som av kommittén uppdrogs åt nuvarande överbibliotekarien vid universitetet i Uppsala Thomas Tottie, borde bedrivas med utgångspunkt i de förslag, som framlagts i rapporten "Central dokumentationsservice inom utbildningsområdet. Rapport och förslag från PD-projektet" (1974) och däröver lämnade remissyttranden.

Frågan om SPPB:s organisatoriska ställning har tidigare tagits upp i en rad utredningar, varöver en översikt lämnas i kapitel 2. Vad beträffar huvudmannafrågan och en länge diskuterad samordning med i första hand universitetet i Stockholm har dock beslutet successivt skjutits på framtiden. 1959 beslöt regeringen att biblioteket tills vidare under avvaktan på en långsiktig lösning på den lokalfråga skulle ledas av en bibliotekschef under en styrelse utredd av statens råd för samhällsforskning. Frågan aktualiserades ånyo i mitten på 1960-talet. Enligt ett av överbibliotekarie Wilhelm Odelberg framlagt utredningsförslag 1966 borde SPPB kvarstå som en organisatorisk fristående enhet. Det var dock enligt utredningsmannen motiverat att ompröva bibliotekets organisation, om detta i framtiden skulle omlokaliseras till det planerade universitetsområdet i Frescati. En utflyttning till detta område och en integrering som en beteendevetenskaplig avdelning inom universitetsbiblioteket förordades av UKÄ i ämbetets remissvar 1968. Enligt departementschefens uttalande i 1969 års statsverksproposition borde planeringen i Frescati även utgå från att SPPB, som UKÄ föreslagit, förlades till de nya, planerade bibliotekslokaler och nära samordnades med biblioteksorganisationen i övrigt. Stor vikt borde dock läggas vid att fördelarna med SPPB:s karaktär som specialbibliotek bevarades. I avvaktan på ytterligare synpunkter från UKÄ, som enligt egen uppgift avsåg att återkomma i frågan, tog statsrådet dock ej ställning till SPPB:s framtida organisatoriska status. I Pedagogikutredningens betänkande (1970) framhölls att man förutsatte att SPPB skulle finnas kvar som specialbibliotek även om det organisatoriskt samordnades med andra bibliotek. I remissvar över det s. k. PD-projektets slutrapport (1974) aktualiserade Biblioteks- och dokumentationssamverkanskommittén (BI-DOK) frågan om SPPB:s ställning och institutionella organisation, bl. a. som en följd av högskolereformen, reformeringen av forskningsråden och pågående arbete inom SINFODOK-utredningen och BIDOK.

I kapitel 3 redovisas hur SPPB under hela 1970-talet mycket aktivt deltagit i nordiskt och internationellt samarbete inte minst inom dokumentationsområdet. Det framhålls att det är angeläget att biblioteket bereds möjlighet att fortsätta denna verksamhet inom ramen för ett nationellt program. I en redogörelse för de övriga pedagogiska specialbiblioteken i Norden konstateras, att dessa organisatoriskt sett intar en självständig ställning i Danmark och Sverige, medan de i Norge och Finland är inord-

nade i universitetsbiblioteken i respektive Oslo och Jyväskylä. I det finska universitetsbibliotekets instruktion finns även stadgat om former för utskott och nämnder för att bl. a. befrämja utvecklingen av bibliotekets för hela landet centrala uppgifter, exempelvis psykologisk och pedagogisk dokumentation.

I en nulägesbeskrivning (kap. 4) lämnas dels en historik över SPPB:s utveckling från dess tillkomst i slutet på 1800-talet, dels en redogörelse för bibliotekets nuvarande konstruktion och verksamhet samt förändringar inom den senare under framför allt den sista 15-årsperioden. Beskrivningen ger bilden av ett under den nuvarande bibliotekschefen Elin Ekmans ledning mycket skickligt och initiativrikt skött bibliotek. Inom ramen för högst begränsade resurser (biblioteket förfogar f. n. över 11 heltidskrafter) har SPPB deltagit i en omfattande försöksverksamhet med bl. a. datorbaserad dokumentation, utvecklat en publikationsverksamhet omfattande bl. a. två engelskspråkiga periodiska publikationer ("Swedish Behavioural Science Reports" och "Educational Research in Sweden"), aktivt deltagit i nordiskt och internationellt samarbete samt utvecklat sin lokala och interurbana låneverksamhet. I kapitlet påvisas bl. a. hur den snabba uppgången av låneverksamheten ären efter inflyttningen 1964 i de nya lokalerna på Hagagatan stabiliseras i början på 1970-talet. Budgetåret 1978/79 svarade fjärrlånen för ca 39 %, läsesalslånen för ca 16 % och hemlånen för ca 45 % av det totala utlånet. Som framgår av en av utredningen gjord undersökning av låneverksamheten hösten 1976 svarar universitetet i Stockholm inom den sistnämnda kategorien för ca 46 %. Detta innebär att universitetet trots utflyttningen bl. a. av den pedagogiska institutionen i början av 1970-talet till Frescati fortfarande utgör den största enskilda avnämargruppen vid biblioteket.

I kapitel 5 redovisas omfånget hos den svenska utbildningsforskningen huvudsakligen finansierad av skolöverstyrelsen (SÖ), universitets- och högskoleämberget (UHÄ), humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) och Riksbankens jubileumsfond. Det påpekas att tendensen är en ökad decentralisering såväl inom det statliga som kommunala området och att detta kan beräknas ställa ytterligare krav på SPPB:s riksomfattande verksamhet.

I kapitel 6 lämnas en orientering om biblioteksplaneringen i Frescati. Historiskt sett består universitetsbiblioteket av en rad tidigare institutionsbibliotek och ett antal stora fakultets- och specialbibliotek som humanistiska biblioteket, slaviska biblioteket, juridiska biblioteket och socialvetenskapliga biblioteket. Till biblioteksorganisationen har även förts Latinamerika-institutets (LAI:s) bibliotek och (1978) Vetenskapsakademiens bibliotek. En mycket stor huvudbiblioteksbyggnad med utrymme för ca 58 000 hyllmeter litteratur och ca 1 500 läsplatser beräknas stå färdig under budgetåret 1982/83. Det framhålls i utredningen, att det är angeläget att man vid det nu pågående arbetet med bibliotekets framtida inre organisation tar hänsyn till såväl de möjligheter, som de mycket flexibla lokalerna medger, som bibliotekets av historiska skäl betingade speciella natur. Under 1978/79 har förslag lagts fram om att placera SPPB i f. d. skogsbibliotekets byggnad i direkt anslutning till ett föreslaget beteendevetenskapligt centrum på tidigare skogshögskolans område i Frescati. Såväl anknypningen till ett dylikt centrum som själva lokalerna bedöms som lämpliga med tanke på SPPB:s verksamhet.

I kapitel 7 redovisas utredningens överväganden och förslag. Kapitlet återges här i oavkortad form.

*Överväganden och förslag**Överväganden*

I utredningen har en förhållandevis utförlig presentation skett av SPPB, dess nuvarande lednings- och verksamhetsformer och de överväganden av olika slag om bibliotekets uppgifter, ställning och institutionella organisation som lagts fram i olika utredningar och betänkanden under de senaste 20 åren. En genomgående tendens i dessa resonemang har varit att man bör slå vakt om att fördelarna med SPPB:s karaktär som specialbibliotek bevaras. Samtidigt har man varit enig om att en utflyttning av biblioteket till Frescati motiverar att man änyo prövar frågan om bibliotekets organisation.

Enligt min mening är det motiverat att man först diskuterar frågan om det ur funktionell synpunkt är angeläget att SPPB flyttar till universitetsområdet i Frescati eller om biblioteket av motsvarande skäl hellre borde förläggas till någon annan institution alternativt bibehålla en fristående lokalisering i centrala Stockholm. Därefter bör man taga ställning till bibliotekets organisation och huvudmannaskapsfrågan.

Lokaliseringsfrågan

När departementschefen 1968 i statsverkspropositionen diskuterade frågan rörande SPPB:s framtida organisation var han i avvaktan på ytterligare uppgifter från UKÄ ej beredd att ännu taga ställning till frågan om SPPB skulle bibehålla sin organisatoriskt fristående ställning eller ej. Enligt hans mening talade dock övervägande skäl redan då för att den fortsatta planeringen av bibliotekslokaler i Frescati borde utgå från att SPPB flyttade dit och som UKÄ föreslagit, nära samordnades med universitetets biblioteksorganisation. (Jfr avsnitt 2.2.3.1.) Så har även skett i den lokalplanering som därefter ägt rum. Ursprungligen var det därvid tänkt att SPPB skulle inrymmas i den nya huvudbiblioteksbyggnad som beräknas stå färdig 1982/83. Enligt de planer som lagts fram 1978/79 skall biblioteket dock i stället få lokaler i skogsbibliotekets tidigare byggnad inom ett föreslaget beteendevetenskapligt centrum på skogshögskolans tidigare område i Frescati.

Bland de skäl som ur funktionell synpunkt talar för att SPPB, som planerat flyttas till universitetsområdet i Frescati kan bl. a. anföras att såväl psykologi som pedagogik i stor utsträckning är ämnen av tvärvetenskaplig karaktär, som ej alltför snävt kan avgränsas mot närliggande discipliner som exempelvis sociologi, övrig socialvetenskap och psykiatri. (Jfr även avsnitt 3.1.) Den koncentration av litteratur och forskningsresurser som har skett i Frescati bör vara av intresse för verksamheten vid SPPB liksom hela Frescatiområdet karaktär av utbildnings- och forskarcentrum. En placering inom ett beteendevetenskapligt centrum vid universitetet i Stockholm understryker ytterligare detta, samtidigt som en nära tillgång till SPPB:s samlingar och service naturligtvis är av stort värde för universitetet som i viss utsträckning skulle kunna koncentrera sitt förvärv på kompletterande inköp. (En viss dubblering av viktigare tidskrifter m. m. torde dock – liksom nu – vara nödvändig även i framtiden med tanke på behovet av närhet inom institutionerna och SPPB:s behov att hålla denna litteratur ständigt tillgänglig för kopiering och lokalt studium i biblioteket.) Därtill kommer att lärare och studerande vid universitetet i Stockholm fortfarande är SPPB:s största enskilda avnämargrupp. Denna tendens fanns, som Wilhelm Odelberg påvisade, redan 1965 och den har sedan dess ytterligare ökat. (Jfr avsnitt 4.6.3.) Samtidigt har den totala låneverksam-

heten inom SPPB expanderat. Vid en lokalisering till Frescati ökar även möjligheten till en administrativ samordning med en närbesläktad institution som universitetsbiblioteket. Denna samordning bör på längre sikt vara ekonomisk och fördelaktig ur personalorganisatorisk synpunkt när det gäller utnyttjande av gemensamma resurser, befodringsmöjligheterna inom en större organisation etc.

Nyligen har ett förslag väckts om att förlägga SPPB till Fredhällsområdet i direkt anslutning till den nya högskolan för lärarutbildning (HLS). (Jfr avsnitt 2.2.8.) Som jag tidigare påvisat (s. 28) är dock SPPB:s anknötning till HLS förhållandevis ringa. Den lokala verksamheten vid SPPB torde även i framtiden komma att vara avsevärt starkare inriktad mot universitetet än mot HLS. Enligt min uppfattning bör HLS:s bibliotek eftersträva ett nära samarbete med SPPB men f. ö. koncentrera sina resurser på att bygga upp en effektivt arbetande biblioteksorganisation i första hand avpassad för den aktuella undervisningens behov.

De skäl som kan tala för att SPPB även i fortsättningen skulle ha en fristående lokalisering i Stockholms innerstad är dels att biblioteket på så sätt skulle vara mera lättillgängligt för de nyttjare som ej är knutna till universitetet dels att lokaliseringen skulle ytterligare markera SPPB:s ställning som en fristående nationell resurs utan lokala prioriteringar. Som jag senare kommer att utveckla anser jag dock att den senare synpunkten i stor utsträckning bör kunna tillgodoses även vid en förläggning till Frescatiområdet. Vad innerstadsalternativet beträffar kan man bara konstatera att biblioteket vid en sådan lokalisering blir mera lättåtkomligt för de nyttjare som befinner sig i innerstaden men att tunnelbanans utbyggnad till Frescati i hög grad har minskat tyngden i denna invändning. (Jag förutsätter därvid även att den gångbro som är planerad över Roslagsvägen mellan det nuvarande universitetsområdet och skogshögskolans f. d. område kommer till stånd.)

Sammanfattningsvis anser jag att fortfarande starka funktionella skäl talar för att SPPB – som planerat – flyttas till Frescatiområdet. Enligt min uppfattning vore därvid SPPB:s förläggning till f. d. skogsbibliotekets byggnad – som får bedömas som mycket lämpad – inom ett betedevetenskapligt centrum innehållande bl. a. de psykologiska och pedagogiska institutionerna vid universitetet i Stockholm det avgjort bästa alternativet. En förläggning till den nya huvudbiblioteksbyggnaden är enligt min uppfattning inte otänkbar, men förutsätter en viss organisation av arbetet inom huvudbiblioteket, som slår vakt kring SPPB:s nationella särart. (Jfr avsnitt 6, s 93–94.) En sådan lösning beräknas f. n. ske vad beträffar LAI:s bibliotek för vilket lokaler är beräknade inom huvudbiblioteksbyggnaden. LAI:s bibliotek är dock såväl till omfång som verksamhet avsevärt mindre än SPPB.

Mot ovanstående bakgrund bör de organisatoriska frågorna diskuteras inkluderande frågan om huvudmannaskap.

Organisation och huvudmannaskap

Frågan om SPPB:s organisation och huvudmannaskapet för biblioteket kan vid en utflyttning till Frescatiområdet sägas vara en avvägning mellan de fördelar som en lokal samordning innebär mot de berättigade krav som bör ställas på att SPPB:s karaktär av nationell resurs inte får äventyras. Ytterst blir det därför vid en organisatorisk samordning frågan om vilka garantier som kan skapas inom ramen för nuvarande högskoleordning och anslagsteknik för att prioriteringarna även i framtiden tar hänsyn till

SPPB:s roll som nationellt specialbibliotek. Denna problematik sammanhänger med den fråga om s. k. "ansvarsbibliotek" med nationella uppgifter som f. n. utreds i delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. Med "ansvarsbibliotek" avses att vissa bibliotek och informationscentraler får ett nationellt ansvar för referensservice och beståndsservice inom ett visst ämnesområde eller problemområde. (Jfr avsnitt 2.2.7.) Ett lokalt högskolebibliotek skall inom ett sådant system kunna fungera som ett ansvarsbibliotek. Ett av de problem som därvid uppstår är att den nya anslagstekniken f. n. försvårar eller förhindrar riktade anslag inom högskolan.

Nationella uppgifter skulle därför kunna bli föremål för lokala prioriteringar. Detta är dock inget problem som enbart skulle gälla frågan om SPPB. Det är tvärtom vanligt och måste lösas på ett generellt sätt. Ett annat närliggande exempel som här skulle kunna nämnas är finansieringen av verksamheten vid den medicinska informationscentralen (MIC) vid karolinska institutet som nyligen organisatoriskt samordnats med institutets bibliotek (KIBMIC). Informationscentralen vänder sig till sin allt övervägande del mot en kundkrets utanför institutet.

Vid en utflyttning till Frescati kan givetvis en rad olika nivåer av samordning tänkas. I stort sett torde dock följande huvudalternativ erbjuda sig:

1) SPPB integreras helt både vad personal och samlingar beträffar med universitetsbiblioteket på i princip samma sätt som redan skett med exempelvis socialvetenskapliga biblioteket, juridiska biblioteket, slaviska biblioteket etc.

Fördelarna med förslaget synes vara, att det erbjuder mycket goda möjligheter till funktionell samordning av såväl personella, bokliga som lokalmässiga resurser. Detta understryks ytterligare av att universitetet har avsevärda samlingar av gemensamt intresse för de båda bibliotekens kunder. En sådan samordning bör därför inte bara på sikt vara ekonomisk utan även ändamålsenlig med tanke på den lokala service, som kan lämnas inom biblioteket. För en låntagare är det givetvis enklare att genom en enda organisation erhålla den litteratur och information som sökes än att behöva uppsöka olika enheter. För att få full effekt vid en sådan samordning bör SPPB – liksom tidigare socialvetenskapliga biblioteket, juridiska biblioteket och slaviska biblioteket – lokalt inordnas i det nya huvudbiblioteket.

Även om en integrering av ovan nämnt slag skulle innebära fördelar för låntagarna vid universitetet och då i första hand forskare och studerande vid de psykologiska och pedagogiska institutionerna måste man dock även beakta försämringar för motsvarande kategorier vid landets övriga läroanstalter och SPPB:s använare i övrigt. Som ovan utförligt redovisats är SPPB:s låntagarkrets mycket facetterad. Ca 39 % av lånen utgöres sålunda av fjärrlån, och dessa är spridda över ett stort antal adressater. Biblioteket har också en rad andra nationella uppgifter och internationella åtaganden (riksomfattande dokumentation, publikationsverksamhet, europeiska och nordiska samarbetsuppgifter etc.) som ej primärt är relaterade till universitetet. SPPB har även under 1970-talet fått ökade nationella och internationella uppgifter. Som framgår av avsnitt 5 kan även SPPB:s betydelse för en vidgad och alltmer decentraliserad utbildningsforskning beräknas öka. För all denna typ av service skulle en integrering där SPPB:s karaktär av nationellt specialbibliotek skulle försvinna innebära en fara.

Enligt min uppfattning väger ovanstående invändningar så tungt att en integrering av beskriven art ej bör komma i fråga.

2) *SPPB bibehålles som ett fristående specialbibliotek direkt underställt utbildningsdepartementet och med en styrelsekonstruktion liknande de nuvarande, eventuellt knuten till HFSR.*

Fördelarna med denna konstruktion synes vara, att man slår vakt kring bibliotekets ställning som ett svenskt specialbibliotek av rikskaraktär inom ämnesområdena psykologi och pedagogik. Biblioteket blir på detta sätt oberoende av de eventuella lokala prioriteringar inom högskolan. Medeltilldelningen kan regleras och styras direkt till biblioteket genom beslut av departement och riksdag.

Som nackdel kan anföras, att SPPB är en mycket liten fristående administrativ enhet, som knappast bör bära personal med särskild kompetens för medelsförvaltning och andra administrativa göromål utanför den egentliga bibliotekstjänsten. Konstruktionen är också tämligen främmande för svenskt vetenskapligt biblioteksväsen. F. n. är det endast kungl. biblioteket och SPPB som har en dylik konstruktion¹. De stora specialbiblioteken inom teknik, medicin, jordbruksvetenskap etc. är alla administrativt knutna till vetenskapliga institutioner men förutsätts ändå kunna lämna central service även för hela landet inom sina områden. De frågor som kan uppstå genom en ändrad anslagskonstruktion inom högskolan måste – som ovan nämnts – lösas i ett större sammanhang. Olika huvudmannaskap för SPPB och universitetsbiblioteket torde också komma att försvåra en effektiv funktionell samordning och på sikt ställa sig dyrare än en gemensam organisation. Trots den personliga skicklighet, med vilken den nuvarande styrelsekonstruktionen sköts alltsedan 1959 måste även uppdraget att handlägga löpande frågor i samband med ett centralt specialbibliotek anses ligga utanför de naturliga uppgifterna för ett forskningsråd.

Enligt min uppfattning bör en konstruktion med ett fristående specialbibliotek direkt underställt departementet och med en egen styrelse även fortsättningsvis kunna övervägas. Hur styrelsen skall vara sammansatt kan diskuteras. Den nuvarande anknytningen till forskningsrådet och Riksbankens jubileumsfond där ledamöterna har en god överblick över nationell och internationell forskning inom bibliotekets ämnesområden och samtidigt representerar såväl lokala som interurbana avnämare har i många avseenden varit fördelaktigt. Det kan dock ifrågasättas om inte styrelserepresentationen även borde breddas mot i varje fall SÖ och UHÄ som stora finansärer av svensk utbildningsforskning. Vid en lösning av detta slag bör man inrikta sig på att genom en form av lokal samarbetsnämnd med universitetet i Stockholm taga vara på lokala möjligheter till samordning.

¹ Det bör dock i detta sammanhang noteras att en sådan konstruktion nyligen föreslagits av Talboks-kommittén (U 1979:02) i ett delbetänkande rörande överförandet av Synskadades riksförbunds bibliotek till statligt huvudmannaskap. Kommittén föreslår i sitt betänkande (Verksamhetsform och organisation för talboks- och punktskriftsbiblioteket 1979-04-30) att biblioteket skall organiseras som en fristående myndighet med egen styrelse inom statens kulturråds ansvarsområde.

3) SPPB knyts till universitetet i Stockholm såsom en sådan inrättning som avses i 16 kapitlet 14 § i högskoleförordningen¹. Biblioteket bibehåller en egen styrelse. Det får en ställning som fristående filialbibliotek till universitetsbiblioteket.

Förslaget innebär att SPPB – med bibehållande av en markerad organisatorisk självständighet – inordnas i universitetet i Stockholm där det knyts till universitetsbiblioteket. SPPB bibehåller sålunda en egen styrelse. Anslagsframställning sker av SPPB:s styrelse via Bibliotekskommisionen (universitetsbibliotekets styrelse) och universitetsstyrelsen.

Avsikten med förslaget är att SPPB inom högskolans ram även fortsättningsvis skall kunna bedriva sin verksamhet under en styrelse med särskild uppgift att beakta biblioteksverksamhetens riksomfattande karaktär. Konstruktionen är analog med den som fr. o. m. 1977-07-01 gäller för LAI, vars bibliotekspersonal dock redan tidigare varit uppförd på universitetsbibliotekets stat. LAI har en av regeringen fastställd instruktion (UHÄ-FS 1977: 145) och leds av en styrelse vars ordförande utses av regeringen för perioder om högst tre år. Styrelsen består av ordförande, föreståndaren samt det antal övriga ledamöter som högskolestyrelsen bestämmer. Bland de icke självskrivna ledamöterna i styrelsen skall finnas företrädare för sådan verksamhet inom och utom högskolan som har anknytning till institutets uppgifter samt för de anställda vid institutet. De icke självskrivna ledamöterna förordnas av högskolestyrelsen, sedan förslag har inhämtats från berörda myndigheter och organisationer. Tjänsten som föreståndare tillsätts av regeringen efter förslag av institutets styrelse. Högskolestyrelsen skall yttra sig i ärendet.

LAI:s styrelse består f. n. av ordförande plus 12 ledamöter varav fyra självskrivna (förvaltningschef, överbibliotekarie, professor i romanska språk vid universitetet i Stockholm samt institutets föreståndare). Av de övriga 8 ledamöterna är en representant för institutets personal, en för Sveriges förenade studentkårer och de övriga för organisationer med anknytning till LAI:s verksamhet.

I SPPB:s styrelses uppgifter bör ingå att lämna förslag till anslagsframställningar, disposition av medel och inriktning av verksamheten. Sammansättningen bör spegla såväl lokala som riksomfattande intressen med stor vikt lagd på de senare. Styrelsen bör innehålla personer med god överblick över nationell och internationell forskning inom området men den bör även ha god förankring inom universitetets beslutande organ. I styrelsen bör enligt min mening ingå representanter för HSFR, SÖ, UHÄ, Riksbanksfonden, universitetet i Stockholm och bibliotekspersonalen. SPPB:s chef bör vara självskrivna ledamot liksom överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket.

Vid en bedömning av de här ovan skisserade tre alternativen är enligt min uppfattning såväl alternativ 2 som 3 fullt tänkbara. Vid en avvägning mellan dessa förslag anser jag att alternativ 3 är att föredraga, då det

¹ Paragraf 14 lyder "För särskilda uppgifter kan vid högskoleenhet finnas andra inrättningar enligt föreskrifter som regeringen meddelar". Som beskrivs nedan har bestämmelsen nyligen utnyttjats i samband med ett organisatoriskt infogande av LAI i universitetet i Stockholm. Som en något tidigare i sak likartad konstruktion kan här nämnas tandemacceleratorlaboratoriet vid universitetet i Uppsala. (Prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 357.) Laboratoriet leds under konsistoriet av en styrelse med nationell karaktär. Laboratoriets anslagsframställning lämnas direkt till konsistoriet som fogar den till universitetets petita. Medel till laboratoriet lämnas över universitetets stat.

innebär dels att de samlade litteraturreсурserna inom området ställs under en huvudman med de möjligheter till administrativ och funktionell samordning som detta innebär, dels ett tillvaratagande av SPPB:s karaktär som riksomfattande specialbibliotek inom psykologi och pedagogik. En anknytning av detta slag underlättar även för SPPB att få del av de gemensamma resurser som högskolan förfogar över. Tillsammans med universitetsbiblioteket skall SPPB i framtiden kunna ha en funktion som "ansvarsbibliotek" inom dessa ämnesområden. Liksom en rad andra högskolebibliotek, som kan beräknas erhålla uppgifter som "ansvarsbibliotek", behöver dock detaljerna bl. a. för anslagstilldelningen närmare studeras. En sådan utredning beräknas även komma till stånd genom delegationens för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning försorg. Det kan slutligen påpekas att konstruktionen med ett högskolebibliotek med dylika uppgifter inte är främmande för nordiska förhållanden, där exempelvis universitetsbiblioteket i Jyväskylä även de facto fungerar som ett psykologisk-pedagogiskt specialbibliotek inom Finland vid sidan av sina övriga uppgifter.

Förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår jag

att SPPB fr. o. m. 1980-07-01 knyts till universitetet i Stockholm såsom en sådan inrättning som avses i 16 kapitlet 14 § i högskoleförordningen. SPPB bör därvid få en ställning som fristående filialbibliotek till universitetsbiblioteket

att biblioteket vid tillkomsten av ett föreslaget beteendevetenskapligt centrum inom f. d. skogshögskolans område förläggs till det tidigare skogsbibliotekets lokaler

att regeringen utfärdar SPPB:s instruktion och tillsätter styrelsens ordförande

att i styrelsen ingår ordförande, SPPB:s föreståndare och universitetets överbibliotekarie som självskrivna ledamöter samt det antal övriga ledamöter som universitetets styrelse bestämmer sedan förslag inhämtats från berörda myndigheter och institutioner. Bland de icke självskrivna ledamöterna skall ingå ledamöter med anknytning till SPPB:s riksomfattande verksamheter

att tjänsten som föreståndare för biblioteket tillsätts av regeringen efter förslag av SPPB:s styrelse och sedan universitetets styrelse yttrat sig i ärendet.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek

Betänkandet Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek har remissbehandlats.

Följande myndigheter har på anmodan inkommit med yttrande.

Statskontoret, byggnadsstyrelsen, kungl. biblioteket (KB), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) efter hörande av ett urval högskolemyndigheter, skolöverstyrelsen (SÖ), humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (SPPB), skolforskningskommittén. Vidare har Sveriges psykologförbund och Folkbildningsförbundet beretts tillfälle att avge yttrande.

SPPB:s institutionella organisation

Utredningen diskuterar tre olika modeller beträffande SPPB:s uppgifter, ställning och institutionella organisation.

1. SPPB integreras helt med universitetsbiblioteket i Stockholm.
2. SPPB bibehålls som ett fristående specialbibliotek.
3. SPPB knyts till universitetet i Stockholm såsom en inrättning som avses i 16 kap. 14 § högskoleförordningen. SPPB bör därvid få en ställning som fristående filialbibliotek till universitetsbiblioteket.

Utredningen föreslår det tredje alternativet. *UHÄ, HSFR* samt några av de hörda universitetet och högskolemyndigheterna tillstyrker utredningens förslag.

UHÄ redovisar att flertalet hörda universitet och högskolemyndigheter anser det angeläget att SPPB även i framtiden får ett riksomfattande ansvar och att dess karaktär av specialbibliotek för psykologi och pedagogik bevaras. De förordar därför att SPPB skall bibehålla sin ställning som fristående specialbibliotek med i stort sett samma organisation som tidigare och tillstyrker sålunda utredningens alternativ 2 då en risk med alternativ 3 anses vara att SPPB kommer att råka i en olycklig konkurrenssituation mellan lokala och nationella intressen i samband med prioriteringar inom universitetet i Stockholm.

Enligt UHÄ:s mening bör dock det av utredningen förordade alternativet 3 kunna utformas på ett sätt som tillvaratar de administrativa fördelarna i ett inordnande av SPPB i högskolans biblioteksorganisation och samtidigt – bl. a. när det gäller former för medelsanvisning och ledning – tillgodose de särskilda krav som bibliotekets karaktär av nationellt specialbibliotek ställer. Det utgör därmed enligt UHÄ:s mening en ändamålsenlig mellanform mellan å ena sidan ett bevarande av SPPB som en självständig myndighet, å andra sidan en fullständig integration av det i universitetsbiblioteket.

UHÄ uttrycker förståelse för de farhågor som flertalet av de hörda högskolemyndigheterna hyser för att svårigheter skall uppstå lokalt vid avvägningen mellan lokala och nationella intressen. På några års sikt bör emellertid enligt UHÄ sådana svårigheter i allt väsentligt kunna övervinnas, dels genom att tillämpningen av det nuvarande anslagssystemet rent allmänt bör ytterligare förbättras, dels till följd av den utredning om ans-

varsbibliotek som DFI avser att genomföra. I denna utredning torde komma att närmare analyseras hur nationella uppgifter för olika vetenskapliga bibliotek bäst kan lösas inom ramen för högskolans nuvarande organisation och anslagssystem, framhåller UHÄ.

UHÄ tillstyrker mot denna bakgrund utredningens alternativ 3 och förordar att det läggs till grund för ett mera konkret planeringsarbete med sikte på ett slutligt inordnande i universitetets organisation i samband med bibliotekets flyttning till Frescatiområdet. Redan på kort sikt bör emellertid redovisningscentralen vid universitetet i Stockholm ges ansvaret för bokföring, redovisning och kassagöromål för SPPB, anser UHÄ.

Överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala och *högskolestyrelsen vid högskolan i Örebro* tillstyrker alternativ 3 men understryker i sitt yttrande samtidigt vikten av att SPPB får en ställning som ett självständigt filialbibliotek och får tillräckliga medel för att fullgöra sina nationella och internationella uppgifter. *Bibliotekskollegiet vid universitetet i Göteborg* förutsätter att medelstildelningen till SPPB konstrueras så att inriktningen och omfattningen av SPPB:s verksamhet i realiteten inte blir helt beroende av den lokala högskolestyrelsens prioriteringar och tillstyrker därför alternativ 3 under förutsättning att ansvaret för medelstildelningen till SPPB inte blir beroende av universitetsstyrelsens prioriteringar.

KB hänvisar till det uppdrag som DFI erhållit av regeringen att utreda frågan om införande av ett system med ansvarsbibliotek för olika fackområden och anser det viktigast att avvakta resultatet av denna utredning innan någon förändring vidtas beträffande SPPB:s organisation och huvudmannaskap. När eventuellt beslut fattats om SPPB:s åligganden som ansvarsbibliotek kan – enligt KB – utredningens förslag vara en lämplig avvägning vad gäller huvudmannaskapet.

En majoritet remissinstanser förespråkar utredningens alternativ 2 dvs. att SPPB bibehålls som ett fristående specialbibliotek. *SPPB* själv, såväl styrelse som personal, hävdar att denna organisationsform bäst slår vakt om bibliotekets ställning som svenskt specialbibliotek av rikskaraktär inom ämnesområdena psykologi och pedagogik. Även *SÖ* och *skolforskningskommittén* förordar denna organisationsform. Kommittén vill dock inte helt avvisa utredningens huvudförslag men vill betona nödvändigheten av att bibliotekets resurser dimensioneras så att dess riksansvar verkligen garanteras allt framgent.

Sveriges psykologförbund och *Folkbildningsförbundet* förordar båda att biblioteket bibehålls som en fristående enhet direkt underställt utbildningsdepartementet.

DFI konstaterar att SPPB har existerat som självständig biblioteksorganisation sedan 1885 och att den nuvarande organisationsformen, som med smärre förändringar fungerat sedan 1950-talet har medverkat till bibliotekets framgångsrika utveckling och verksamhet under senare år. DFI påpekar att samtidigt som delegationen inrättades betonade statsmakterna att forskning och utveckling är nödvändiga för en effektiv framtida informationsförsörjning. Det är enligt DFI:s mening angeläget att stärka och utveckla vitala biblioteksorganisationer som inte blott fyller nationella försörjningsuppgifter utan även visat vilja och förmåga att aktivt medverka i avancerade utvecklingsprojekt på informationsförsörjningens område. SPPB tillhör enligt DFI:s mening denna kategori av bibliotek.

DFI finner konstruktioner av utredningens organisationsförslag diskutabel i två hänseenden. För det första förutsätter rollen som filialbibliotek bl. a. personalgemenskap med universitetsbibliotek. För det andra har

sedan ordningen infördes att medel för de vetenskapliga biblioteken inom högskolan beräknas inom ramen för anslagen för utbildning och forskning, i en del fall svårigheter funnits att inom resp. högskoleenhet få tillräckliga resurser för bibliotekens nationella uppgifter. Enligt DFI faller det på nämnda utredning om ansvarsbibliotek att överväga konstruktioner som tillgodoser sådana behov.

Med den betydelse SPPB har för informationsförsörjningen för landet i dess helhet är det enligt DFI:s mening betydelsefullt att bibliotekets ställning bedöms i det större sammanhang som ansvarsbiblioteksutredningen utgör. DFI föreslår därför med huvudsaklig anslutning till utredningens alternativ 2 att SPPB:s organisation och uppgifter skall förbli i princip oförändrade tills vidare.

De remissinstanser som förordar utredningens alternativ 1 dvs. en fullständig integrering av SPPB med universitetsbiblioteket i Stockholm är *statskontoret* samt *rektorsämbetet* och *universitetsbiblioteket vid universitetet i Lund*. De båda senare menar att utredningen om ansvarsbibliotek som skall genomföras av DFI i viss utsträckning föregripits i utredningens ställningstaganden. Vilka resultat som än framläggs om ansvarsbibliotek anser rektorsämbetet och universitetsbiblioteket att SPPB:s ställning som vetenskapligt specialbibliotek inom psykologi och pedagogik obetingat bör fortleva men att dess nuvarande och framtida verksamhet kommer att väsentligt underlättas av en totalintegrering med biblioteket vid universitetet i Stockholm.

Styrelsen för högskolan för lärarutbildning i Stockholm förordar inte något av de organisationsalternativ som utredningen diskuterar utan hemställer att innan ett definitivt beslut fattas om SPPB:s framtida lokalisering och organisation möjligheterna prövas att anknyta SPPB till högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Styrelsen anser att de låga siffror för lokala lån till f. d. lärarhögskolan som redovisas i utredningen inte kan vara tillräckligt skäl för att avvisa tanken på att SPPB knyts till högskolan för lärarutbildning då denna är en betydligt större organisation än f. d. lärarhögskolan.

Lokaliseringen

Utredningen anser att biblioteket vid tillkomsten av ett förslaget beteendevetenskapligt centrum inom f. d. skogshögskolans område förläggs till det tidigare skogsbibliotekets lokaler.

Flertalet remissinstanser tillstyrker i likhet med *byggnadsstyrelsen* att SPPB förläggs till det tidigare skogsbiblioteket om ett beteendevetenskapligt centrum anordnas inom f. d. skogshögskolans område.

Byggnadsstyrelsen har utarbetat förslag till disposition av nämnda område för ett sådant centrum. Förslaget har underställts regeringen för godkännande. Om ett sådant godkännande erhålls kan SPPB flytta till f. d. skogsbiblioteket omkring årsskiftet 1982/83 utan att några mer omfattande ombyggnadsåtgärder dessförinnan behöver utföras i byggnaden framhåller byggnadsstyrelsen. *Styrelsen för högskolan för lärarutbildning i Stockholm* anser som tidigare nämnts att möjligheterna bör prövas att anknyta SPPB till lärarhögskolan. *Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid universitetet i Lund* anför att om ett beteendevetenskapligt centrum inte kommer till stånd bör en fortsatt diskussion om alternativa lokaliseringar föras. Fakultetsnämnden anser ett därvid tänkbart alternativ vara att förlägga SPPB i anslutning till SÖ:s lokaler och att göra SÖ:s dokumentinsamlingar lättare tillgängliga för forskning genom att sammanföra SÖ:s och

SPPB:s samlingar till en gemensam datapool med biblioteksmässiga rutiner för arkivering och katalogisering.

DFI anser sig inte ha anledning att ta ställning till lokaliseringsfrågan.

Instruktion, styrelse m. m.

Utredningen föreslår att regeringen utfärdar SPPB:s instruktion och tillsätter styrelsens ordförande.

Utredningen föreslår även att i styrelsen ingår ordförande, SPPB:s föreståndare och universitetets överbibliotekarie samt det antal övriga ledamöter som universitetets styrelse bestämmer sedan förslag inhämtats från berörda myndigheter och institutioner. Bland de icke självskrivna ledamöterna skall ingå ledamöter med anknytning till SPPB:s riksomfattande verksamheter. Slutligen föreslår utredningen att tjänsten som föreståndare för biblioteket tillsätts av regeringen efter förslag av SPPB:s styrelse och sedan universitetets styrelse yttrat sig i ärendet.

Enligt utredningen bör i SPPB:s styrelses uppgifter ingå att lämna förslag till anslagsframställningar, disposition av medel och inriktning av verksamheten. Sammansättningen bör spegla såväl lokala som riksomfattande intressen med stor vikt lagd på de senare. Styrelsen bör innehålla personer med god överblick över nationell och internationell forskning inom området men den bör även ha god förankring inom universitetets beslutande organ. I styrelsen bör enligt utredningen ingå representanter för HSFR, SÖ, UHÄ, Riksbanksfonden, universitetet i Stockholm och bibliotekspersonalen.

UHÄ framför i sitt yttrande inga synpunkter i dessa frågor.

SÖ finner det naturligt att de nämnda fyra stora anslagsgivarna till beteendevetenskaplig forskning finns representerade i SPPB:s styrelse med hänsyn till att dessa organ har god överblick över nationell och internationell forskning inom det område SPPB representerar.

SPPB:s styrelse anser att regeringen skall utfärda SPPB:s instruktion och tillsätta styrelsens ordförande och föreståndare för biblioteket. I styrelsen bör finnas representanter för centrala anslagsbeviljande myndigheter som SÖ och UHÄ, för forskare inom psykologi och pedagogik, både från Stockholmsområdet och från högskolor eller universitet från andra regioner, utsedda av HSFR. Det bör också finnas representanter för Folkbildningsförbundet, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, kanske också Svenska barnboksinstitutet. I styrelsen bör vidare ingå överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Stockholm samt representant för personalen vid SPPB.

Även *Folkbildningsförbundet* självt avser att det vore naturligt att ge förbundet representation i styrelsen om biblioteket skall ges funktionen som dokumentationscentral för folkbildningsområdet.

Styrelsen för universitetet i Stockholm anser det synnerligen viktigt att en samordning mellan universitetsbiblioteket i Stockholm och SPPB sker och att överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket därför blir självskrivnen ledamot i SPPB:s styrelse.

Institutionen för pedagogik vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm och *regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion* anser i likhet med *DFI* att styrelsebreddningen bör innebära att styrelsen utökas med en företrädare för SUB och en för högskolan för lärarutbildning i Stockholm, i syfte att främja samverkan mellan SPPB och dessa institutioner.

Institutionen för pedagogik föreslår i detta sammanhang en förstärkning

av samarbetet mellan SPPB, SUB och högskolans för lärarutbildning bibliotek genom att en arbetsgrupp dem emellan tillsätts.

Styrelsen för högskolan i Örebro finner att det är angeläget med hänsyn till omfattningen av fjärrlån att forskare men även lärare och/eller övriga representanter från högskoleenheter utanför Stockholm blir representerade i styrelsen, vilket – enligt styrelsen – synes än mer angeläget för att kunna hävda regionala intressen om SPPB flyttas till Frescati.

Innehållsförteckning

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 1980	3
1 Inledning	3
2 Föredragandens överväganden	3
2.1 Befogenhetsfördelning m. m. inom högskolan	3
2.1.1 Bakgrund	3
2.1.2 Allmänna utgångspunkter	4
2.1.3 Beslutsnivåerna inom högskolan	5
2.1.4 Den lokala nivån	7
2.1.5 Den regionala nivån	10
2.1.6 Den centrala nivån	14
2.1.7 Samråd vid avvikelse från planeringsramar för grundläggande högskoleutbildning	16
2.1.8 Hemställan	17
2.2 Dokumentation och statistik om högskoleutbildning	17
2.2.1 Bakgrund	17
2.2.2 Allmänt	18
2.2.3 Den lokala studiedokumentationen m. m.	22
2.2.4 Organisationen för högskolestatistiken	23
2.2.5 Statistikens innehåll	24
2.2.6 Samordning med studiestödets informationssystem	29
2.2.7 Ansvarsfrågor och kostnader m. m.	29
2.2.8 Hemställan	31
2.3 Organisation m. m. för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	31
2.3.1 Inledning	31
2.3.2 Ställning och organisation	32
2.3.3 Lokaliseringen	34
2.3.4 Instruktion, styrelse m. m.	34
2.3.5 Medelsberäkning och anslag	34
2.3.6 Hemställan	35
3 Beslut	35
Bilaga 1. Decentraliseringsgruppens sammanfattning av sitt förslag	36
Bilaga 2. Sammanställning av remissyttranden över rapporten (Ds U 1979: 1) En decentraliserad högskola	41
Bilaga 3. Utredningens (U 1975: 14) sammanfattning av betänkandet (SOU 1979: 47) Dokumentation och statistik om högskoleutbildning	77
Bilaga 4. Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1979: 47) Dokumentation och statistik om högskoleutbildning jämte specialbilagan (Ds U 1979: 6) Redovisning av behovsanalys	82
Bilaga 5. Promemoria 1978-01-27 angående frågan om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem	107
Bilaga 6. Sammanställning av remissyttranden över promemorian 1978-01-27 angående frågan om samordning mellan högskolans studiedokumentationssystem och studiestödets informationssystem	112

Bilaga 7.	Sammanfattning av betänkandet Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	117
Bilaga 8.	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Utredning och förslag rörande statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	125

